UZUN YÜRÜYÜŞ

AYLIK
SİYASİ
DERGİ
SAYI: 4
100.000TL
HAZİRAN 96

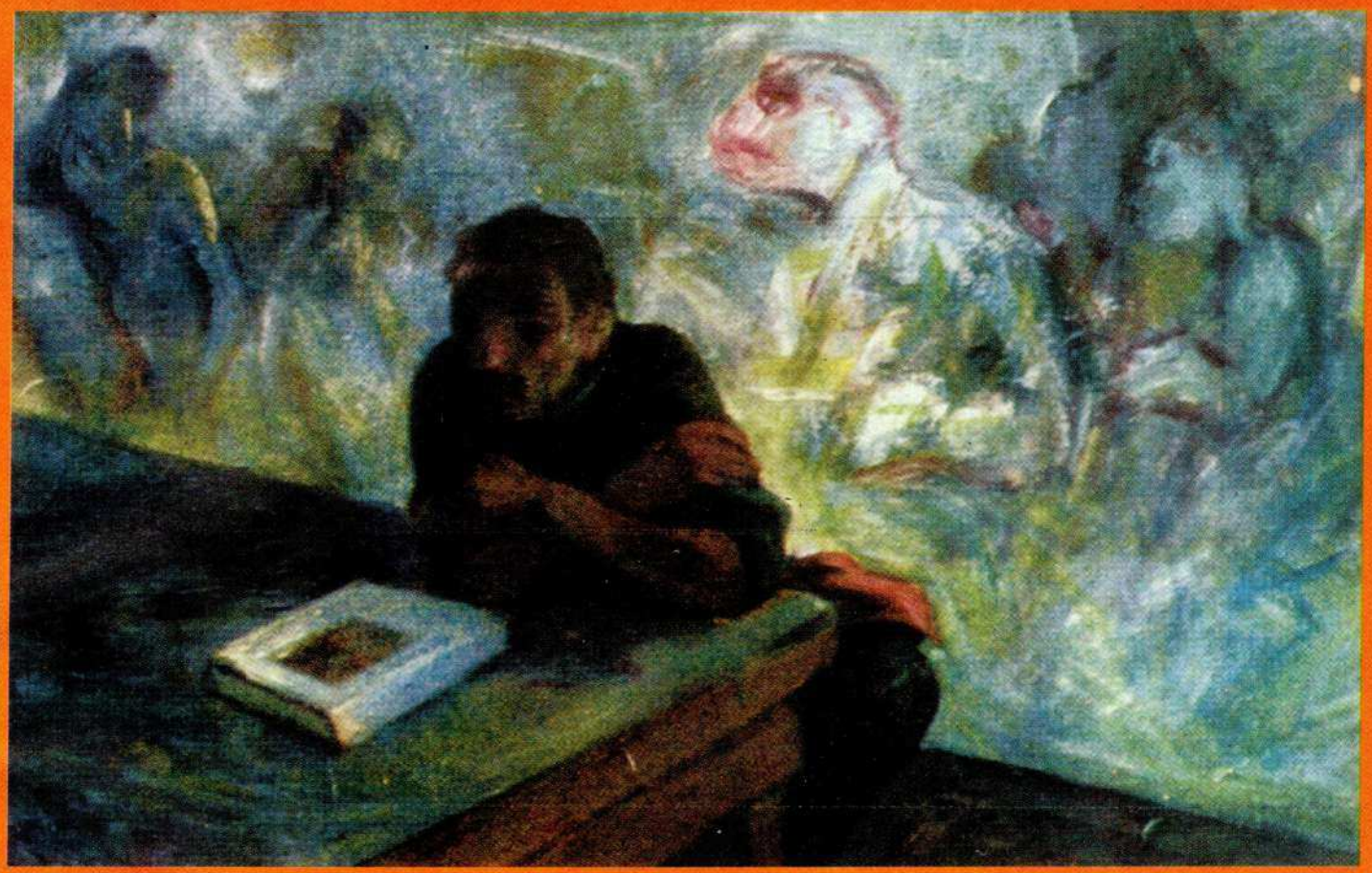

TOPLUMSAL AYDINLANMA İÇİN

- Kendini eleştiriden koruyamazsın
- Kaypakkaya ve geleneğin yaklaşımı
- İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?
- İran, Hamas ve "Terör Zirvesi"

Güray, (Bursa Özel Tip Cezaevi)

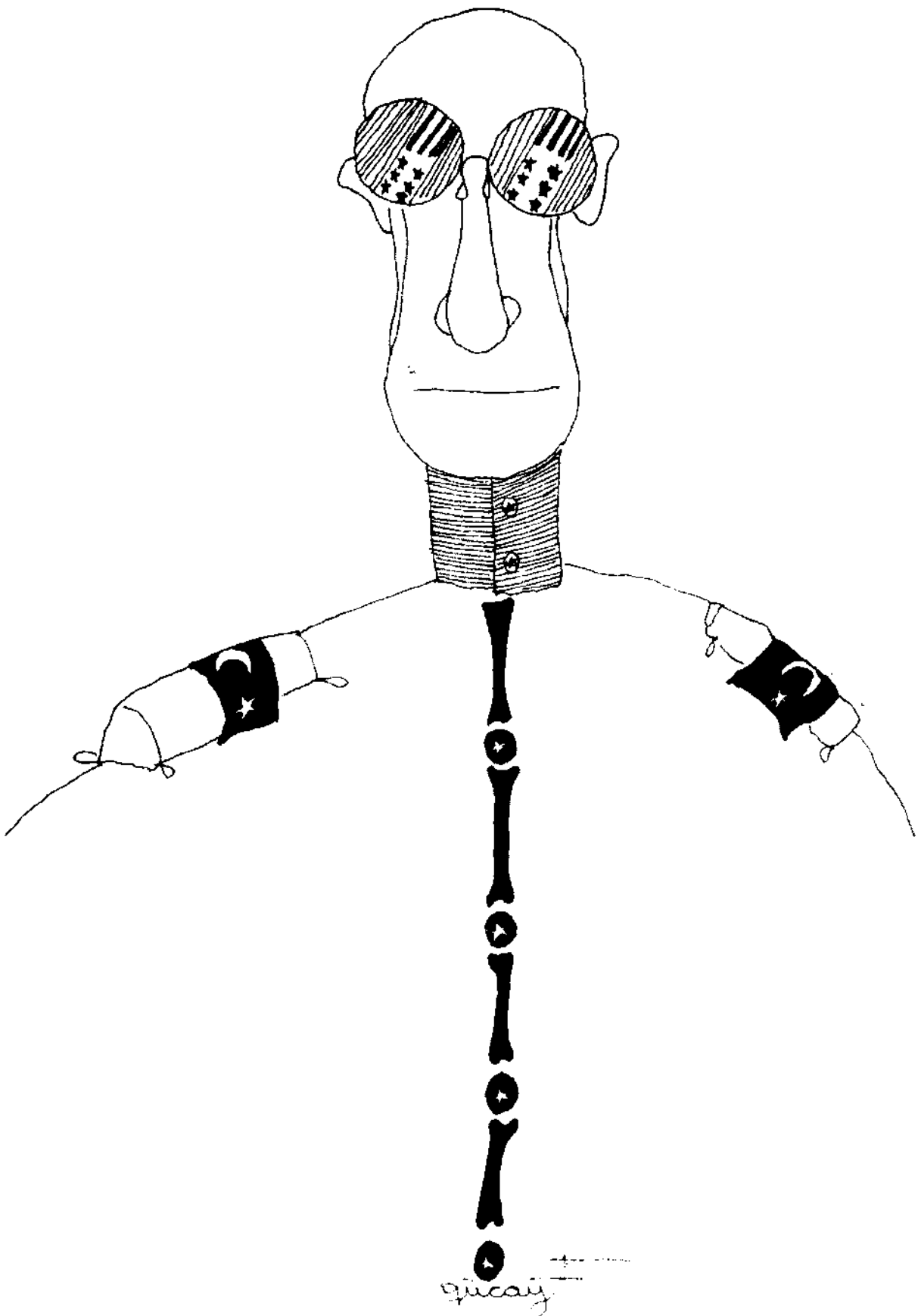

Merhaba

Dördüncü sayımızla yine birlikteyiz. Üçüncü sayımız Baran Parçacı imzalı "Halkların kardeşliği için" başlıklı yazıdan dolayı bölücülük propagandası yaptığımız gerekçesiyle toplatıldı. Kürt sorununun tartışılmasına dahi tahammül edemeyen devlet bu noktada şahinliği sürdürmeyi elden bırakmamakta ısrarlı gözüküyor.

Bu sayımızın kapağını önceki kapaklarımızın içeriğini derinleştirecek bir başlıkla hazırladık; Ressam Kasım Koçak'ın resmiyledе bütünleştirerek bilgiye olan ihtiyacı öne çıkarmaya çalıştık. Toplumsal aydınlanmanın bilime ve bilgiye dönmeyle gerçekleşeceğini, dönüşmede insan ve bilgi arasındak ilişkinin devrimci saflarda yeniden güçlü bir şekilde tesis edilmesine olan gereksinimin vurgusunu uzun süreli olarak ele almamız gerektiği kanısındayız.

Bu sayımızda birçok dergi ve gazetede çıkan yazılarıyla tanıdığımız Temel Demirer arkadaşımızda dergimizde yer alıyor. Dünyada meydana gelen çeşitli gelişmelere ilişkin bakış açısını sunacağı yazılarıyla Temel Demirer arkadaşın dergimizde önemli bir zenginlik olduğunu düşünüyoruz. Muzaffer Oruçoğlu, Cengiz Gündoğdu, Serdar Çakmak arkadaşlar değerli katkılarıyla yine dergimizdeler. Muzaffer Oruçoğlu'nun Taslağın Taslağı yazısının dördüncü bölümünün yanısıra daha önceki yıllarda hazırladığı ve yurtdışında Tohum adlı dergide yayınlanmış olan "İvan ivanoviç var mıydı, yok muydu" başlıklı yazısını değerli şair Nazım Hikmet'in ölüm yıldönümü nedeniyle yayınlamayı uygun bulduk.

Bursa Cezaevi'nde yatmakta olan ve çalışmalarıyla dergimize destek olan Erhan Meydan adlı arkadaşımızın Özne-Nesne ilişkisi, Felsefe ve fizik konulu yazısının ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Yüz Fikir sayfasında yazdığı yazılarıyla eleştir şimşeklerini üzerine çeken Serdar Çakmak arkadaşa bu sayıda iştah açıcı, sorgulayıcı ve bilgilendirici yanıtlar var. Ata Yadigar, Erhan Meydan ve Jana Gel adlı arkadaşlarımızın yazılarını yine Yüz Fikir sayfalarımızda yayınladık. Beğenerek okuyacağınıza inanıyoruz.

Ekonomik zorluklar ve dağıtım noktasında tüm okurlarımızı duyarlılığa ve sorumluluğa davet ediyor, destek bekliyoruz. Dergi paralarının düzenli toplanması ve bize ulaştırılması noktasında hassasiyet gösterilmesini önemle belirtiyoruz.

5.sayımızda buluşmak üzere...

TOHUM

BASIM YAYIN, GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. ADINA

Sahibi ve Yazışleri Müdürü
Filiz TEPELİ

Adres: İstiklal cad. Turnacıbaşı sok. Çeşme han No:21 / 3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL: 245 54 24 FAX: 245 43 70
Dizgi : Tohum Basım Yayın
Baskı: Ceylan Matbaa

ABONE KOŞULLARI:

Bir yıllık	Altı aylık
Yurtiçi: 1.200.000 TL	Yurtiçi: 600.000 TL
Yurdışı: 60 DM	Yurtdışı: 30 DM

Banka Hesabı: Güvenç ŞAR T. İş Bankası
TL Hesabı/ Galatasaray Şubesi: 722133
Pound Hesabı/ Parmakkapı şub. : 71160
Mark Hesabı/ Parmakkapı şub. : 73887

UZUN YÜRÜYÜŞ

HAZİRAN 1996 SAYI: 4 (Ayda bir çıkar)

İÇİNDEKİLER

Toplumsal aydınlanma için, devrimci dönüşüm 2

Tarihin tanıklığından öğrenmek
ŞENOL KAYA 4

Yeni dönemsiz yeni yöntem
ALİ D. KARDEŞ 8

Sermayenin topyekün saldırısı: Özelleştirme
MEHMET YEŞİLTEPE 10

Tanrı seni eleştiriden, sen kendini özeleştiriden koruyamazsın
ATA YADİGAR 13

Nesne özne diyalektiği üzerine notlar
ERHAN MEYDAN 17

Olgusal bilinç
CENGİZ GÜNDOĞDU 21

Kaypakkaya'ya yaklaşımdaki yöntem ve geleneğin tavrı
KEMAL KARABULUT 24

Birlik istemi ve miyadı doldurulan bir siyasi misyon
OZAN VELİ 28

İran, Hamas ve "Terör Zirvesi"
TEMEL DEMİRER 32

İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?
MUZAFFER ORUÇOĞLU 34

Kadının üretimdeki yeri ve sorunları
SEVİNÇ İLDAN 40

Gelenek, gelecek ve iki temel sorun
ATA YADİGAR 42

İsyan etmek meşrudur
SERDAR ÇAKMAK 52

Türk halk müziğinin dünden bugüne seyri
SAMİ GÜVERCİN 54

Yalın karşılığı bu oldu, bütün emeklerin.....
ORHAN GENÇ
Karikatür
BAKİ MURAT 64

Toplumsal aydınlanma için devrimci dönüşüm

İnsana ve özgürleşmeye olan vurguyu başlangıç açısından bir ölçüde gerçekleştirebildiğimize inanıyoruz. Kendimizi ifade ettiğimiz bu noktanın biraz daha ilerisine adım atmak ve daha açıcı olmak için sorunun temel yönünü ve izahatını ortaya koymaya çalışacağız.

İnsanın beş bin yıllık birikiminin üzerinde şekillenen gelişiminin bugünkü aşamasında özellikle üzerinde durulması gereken esas halkanın iyi kavranması gerekiyor.

Bu halka toplumsal aydınlanma, insanlaşma mücadelelesini ileri götürme, somutlama kavgasıdır. İnsanlığın kurtuluşu uğruna yürütülen mücadele anlamını, yarattığı yeni insan ve kültürle bulmuştur. Ancak ve ancak yeni insanı/kültürü yaratma çabasıyla yeni bir sisteme ve topluma ulaşabilmek mümkün olagelmiştir.

Bugün gerici sisteme karşı mücadele veren devrimci, sosyalist güçlerin toplumsal dönüşümü bugünden inşaa etme yaklaşımı oldukça cılızdır. Daha çok, devrim sonrasına ertelenen yetmezlikler ve zaaflar; bugünden mücadele edip, alternatif inşaayı gerçekleştiremediği ölçüde, bu noktada perspektifini berraklaştırıp oturtmadığı müddetçe idealize edilmiş güzel gelecek söylemlerinin vaatten öte bir işlev göremeyeceği açıktır. Aşılamayan çürüme ve yozlukların bizzat bünyeyi saracağı olgusuda önümüzde duran gerçekliklerdendir.

Devrimin bir aydınlanma olarak algılandığı bir toplumcu mücadele, bilinçlerde yer etmiş değildir. Devrim basit bir alt üst oluş değildir. Devrimi hayata yeni bir bakışla yaklaşan, daha yetenekli ve üretken bir insanlık yaratma ereğinde olan güçlü bir aydınlanma olarak kavramalı ve sosyalist kavga gerçekliğini bu noktada şekillendirmelidir.

Sosyalist güçlerin alternatif toplumsal projeleri doğrultusunda kendisini bütünlüklü bir kurumlaşmaya uğratması gerekiyor. Gelecekte yapılacakların göstergesi de olacak alternatif projelerin nüveleri bugünden inşaa edilmeli ve devrimi daha da boyutlu bir ileri atılış için basamak olarak ele almalıyız. Devrimci dönüşüm toplumsal aydınlanma yolunda nitel bir sıçrayıştır. Aksi iktidarın el değiştirmesi anlamından başka birşey ifade etmez. Ve orta vadede bu durum açığa çıkar.

İşte bu noktada geleceğe ilişkin öneri ve belirlemelerimizin güçlü ve berrak bir tarzda projelendirilebilmesi gerekiyor. Sosyalizmin yaşadığı yenilginin üzerine gidilmesi ve iyi bir muhasebeye girilmesi gerekiyor. Cesur bilimsel ve araştırmacı bir entellektüelizmi bir yerden oturtmaya başlamamız gerekiyor. Hayata müdahale ve toplumu ileriye taşıma çabası böyle bir çabayla yoğrulmadıkça, ya güncel içinde boğulan ya da teori içinde çıkmazda kalan bir gerçekliğe düşmek çok da imkansız değildir.

Düşünce yöntemimizden, kullandığımız kelimelerin kökenine ve sahip olduğumuz kavramların içeriğine kadar inen derinlikli bir sorgucu yenilenmeye adım atmamız hemen öne sürülmelidir. Buna bağlı olarak devrimci harekette ve genel olarak gelenek içersinde algılanışı ve açım-

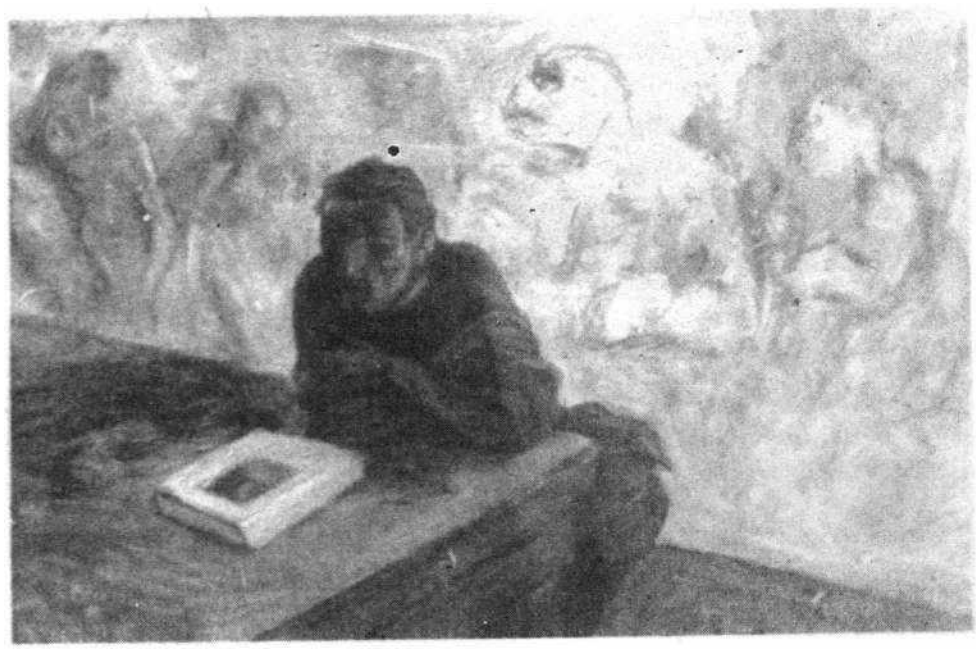

lanışı uçlara çekilen, çarpıtılan teori ve pratik meselesine berraklık kazandırmak bu berraklığı teorik ve pratik anlamda sergileyebilmek gerekiyor.

Teorinin yaşamdan kopuk akademik-entellektüel çalışmayla sınırlandığı pratiğin ise taban tepip beynin çalışmadığı bir tembelliğe dönüştürüldüğü ülkemiz devrimci hareketinde bu kavramların yerli yerine oturduldu ğu bütünlüklü açılımlara yoğun bir ihtiyaç vardır. Var olan geri ve birikimsiz yaklaşımlarla Marks'ı tartışma kulüpçüsü, entellektüel bir geveze; Lenin, Stalin, Mao gibi ustaları da siyaseti önemsememiş pratikçiler olarak ifadelendirebiliriz. Oysa ki onları içinde bulunduğu tarihsel koşullar ve yaşadıkları süreçle anlayıp kavrasak çok daha sağlıklı tanımlayışlar üreteceğimiz aşikardır. Yoksa ustaların bir yerde *"Devrimci teori olmadan devremci pratik olmaz"* deyişini, başka bir tarihsel ölçekte *"Bir pratik adım bin programdan iyidir."* deyişine neden terk ettiğini anlayamayız. Siyasal-ideolojik-örgütsel problemlerin yoğunlaştığı, bu noktadaki tıkanıklıkların devrimci hareketi atomize edip marjinalleştirdiği koşullarda siyasal-ideolojik-örgütsel muhasebeye dönmek, güncel demokratik hak ve özgürlükler pratiğini yeni kadrolar, sorunlara çözüm üretmede güçlendirici olacak genç dinamiklerle kucaklaşma açısını önde tutarak beslenme yaklaşımıyla girme perspektifini oluşturmalıyız.

İdeolojik-politik çalışmanın normal koşullarda dahi Marksizm'in canlı kılınmasının can damarı ögesiyken, içinde bulunduğumuz siyasal-teorik darlık içinde bilgiye ve siyasal çalışmaya olan ihtiyacın boyutluluğu daha iyi kavranacaktır. Bu noktada yetenekli ve çözümler öneren alternatifler sunulmadığı ve pratik yaşama uygulama aksiyonerliği gösterilemediği müddetçe dostlar alışverişte görsün babında yürütülen rutin kırtasiyeci devrimci çalışmanın ya da daha da revaçta olan popüler yöntemlerle kendini duyurmaya çalışmanın pek bir işlevi yoktur. İnsanlığın kurtuluşu mücadelesinde katkısından çok zamanla yarattığı kısırdöngünün etkisiyle prestij kaybına neden olan böylesi yaklaşımların tüketici olduğunu söylemek çokta yanlış olmayacaktır.

Amaç-araç, ideoloji-dönüştürme, parti-birey ilişkilerinin ve basitçe kullanılan bir çok kavramın tekrar ele alınması ve anlamlandırılmasına ihtiyacı vardır.

Bireyin kendi ayakları üzerinde durabildiği, hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak yeteneklerini geliştirdiği, toplumun çıkarı, insanlığın mutluluğu için çalışkan bir çaba sarfettiği ve böyle bireylerin yetiştirilebildiği demokratik kollektiflerin yaratılabilmesi için toplumsal aydınlanma...

Böyle bir toplumsal aydınlanma çabasını baltalamak, engellemek isteyen her türlü gericiliğe karşı, arzuladığımız özgür, eşitlikçi ve adaletli bir toplum uğruna, ısrarlıca örgütlenmek ve insani bir mücadeleyi nitel bir atılımla ilerletmek, köklü bir başarıya ulaştırmak için devrimci dönüşüm...

Yeni bir dünya yaratmak için mi yoksa sadece iktidarı ele geçirmek için mi? Devrimin, devrimci dönüşüm olduğu yerde, toplumsal aydınlanmayı taşıdığı yerde devrimden sözedilebilir. Devrimi gerçekten böyle kavrayabilmiş miyiz?

İnsanlığın özgür yarınları, mutluluğu için toplumsal aydınlanma... toplumsal aydınlanma için devrimci dönüşüm...

Tarihin tanıklığından öğrenmek

Şenol KAYA

Ekonomik ve siyasal krizlerin büyümesine paralel olarak toplumsal muhalefette büyüme ve genişleme eğilimi ortaya çıktığında, kitle hareketlerinde göreli olarak yükselme başladığında, devrimci hareket kitleselleşme yoluna girdiğinde ve radikalleşme başladığında egemen güçler, provakasyonları, katliamları hemen devreye sokmaktadır. İşte, 1969 gençlik hareketi, işte 15-16 Haziran işçi direnişi, işte 1977 1 Mayıs'ı, işte 1996 1 Mayıs'ı. Ve devrimci yurtsever hareketin önderliğinde yükselen mücadeleyi karartmaya yönelik gerçekleştirilen onlarca katliam ve provakasyon.

Egemen sınıflar 1 Mayıs öncesi 6 mayısta uygulayacakları yeni ekonomik paketi sessiz-sedasız yürürlüğe sokma faaliyeti yürütüyorlardı. İMF ve Dünya Bankası'yla masaya oturulmuş, son düzenlemeler gözden geçiriliyordu. Yeni vergiler, yeni zamlar, KİT'lerin satımını hızlandırarak binlerce işçinin işsizler ordusuna dahil edilmesi, eğitimin, sağlığın özelleştirilerek paralı hale getirilmesi vb. yürürlüğe konulacaktı, konuldu da. Yeni ekonomik uygulamalara karşı yükselecek toplumsal tepkinin bastırılması için yeni yasal düzenlemeler de gerekiyordu. Bunun için, toplumun devrimci muhalefetini bastırmanın aracı olan terör yasasının kapsamı daha da genişletilmesi çalışması başlamıştı. Toplantı ve gösteri yasalarında yeni değişikliğe gidildi. Toplumsal muhalefetin örgütlenmesi, siyasal ve demokratik hak mücadeleleri vb. yeni düzenlemelerle etkisiz hale getirilecekti. Cezai uygulamalar daha ağırlaştırılacaktı. Cezaevlerinde devrimci tutsaklara yönelik yeni saldırılar gündeme gelecek, cezaevi yaşamı daha da yaşanmaz kılınacaktı. 1 Mayıs öncesi süreçte egemen sınıfların gündemini bunlar oluşturuyordu. Yeni uygulamaların yürürlüğe sokulması için toplumsal muhalefetin sesinin kısılması, dikkatlerin başka yerlere yöneltilmesi gerekli ve zorunluydu. Yeni provakasyon ve katliamlarla toplumsal muhalefetin dikkatleri başka yönlere çekilebilir, hedef saptırılabilirdi.

'96 1 Mayıs'ının, son yılların en kitlesel eylemliliği olacağı ortaya çıkmıştı. Birlik-mücadele ve dayanışma günü olan bu gün; Emekçilerin, ekonomik-demokratik ve siyasal taleplerini yükseltecekleri, kenetlenecekleri gün olacaktı. Egemen güçler hem bu yönde yükselecek emeğin sesini boğmak, hem de toplumsal muhalefeti hedefinden saptırarak yeni ekonomik ve siyasal uygulamaları büyük bir tepkiyle karşılaşmadan yürürlüğe sokmak için yeni bir provakasyona, ihtiyaç duymuşlardı. 1 Mayıs en uygun gündü. Egmen güçler provakasyon ve katliamla 1 Mayıs 96'yı kana buladılar. 4 emekçiyi katlettiler, onlarcasını yaraladılar. Toplumsal muhalefeti önemli ölçüde hedefinden saptırmayı başardılar.

Burjuvazi, medyası vasıtasıyla 1 Mayıs'ta yaptıkları katliamı çarpıtarak kitlelerin dikkatini dağıtmada, hedefi saptırmada önemli rol oynadı. Devrimci siyasi yapıların ve emekçilerin katliama yönelik büyük tepkileri hedefini kaçırarak çevreyi tahribe yönelmesi vb. önemli oranda saptırılarak katliam geçiştirilmeye çalışıldı. İP ve Doğu Perinçek devrimcileri hedef göstererek adeta burjuvazinin sözcülüğünü yaptı.

Egemenler, 1 Mayıs 1996'yı amaçları ve hedefleri doğrultusunda kullanmada önemli ölcüde başarıya ulaştı.

Devrimci demokratik güçler

açısından soruna yaklaştığımızda, birlik-dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs'ı esas hedefine yöneltmede başarılı olduğumuzu söyleyebilir miyiz? 1 Mayıs 96'da yüzbin emekçinin Kadıköy Meydanı'na akması kitlesel katılım açısından bir gelişmeyi gösteriyordu. Ekonomik ve siyasal krizin her geçen gün derinleşen gerçekliğine orantılı olarak toplumsal muhalefette bir gelişme yaşanmamaktadır. Gelişme, ekonomik ve siyasal krizin gerisinde bir seyir izlemektedir. Kitlelerin hoşnutsuzluğunu egemen sisteme karşı mücadeleye kanalize eden, alternatif projelerle kitlelere ümit veren devrimci bir odağın eksikliği bunda önemli bir rol oynamaktadır. Devrimci hareketin yaşadığı ideolojik-politik sorunları, içinde bulunduğu dağınıklığı aşamaması vb. faktörler daha geniş kitleyi harekete geçirmede olumsuz rol oynamakta, kitleyle bütünleşmede bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Gazi süreciyle başlayarak toplumsal muhalefette göreceli bir yükselme başladı. Toplumun muhalif güçlerinin tepkileri kitlesel leşerek gösterilere dönüşmeye yüz tuttu. Ekonomik ve siyasal krizin giderek derinleşmesi, devletin Kürt coğrafyasında saplandığı batakta debelendikçe savaş ekonomisini büyütmesi, devlet terörünün tırmanması vb. olgular kitlelerin hoşnutsutluğunu körüklüyor, tepkilerini yükseltiyordu. Bu gerçeklik, 1 Mayıs'a önceki yıllara oranla daha büyük kitlesel katılımın olacağını gösteriyordu. Toplumsal hoşnutsuzluktaki kabarma, kitlesel gösterilerde büyüme ve artış vb. olgular 1 Mayıs 96'nın daha büyük katılımlarla kutlanacağını ortaya koyuyordu. 1 Mayıs 96, kitleselleşme açısından yeterli olmasa da olumlu bir gelişmeydi. Kitlesellik ve dinamizm toplumsal gelişmelerin bir sonucuydu. Daha iyi bir örgütlülük ve organizasyon daha geniş katılımları sağlayabilirdi. Kitlesel katılım açısından olumlu olan 1 Mayıs 96, emek cephesinin hedeflerine yönelmede, egemen sistemin oyununu boşa çıkarmada aynı olumlu paralelliğe sahip olamadı.

Devrimci güçler, kitlesel katılımdaki büyümeye, devrimci radikalizme dayanarak 1 Mayıs 96'yı amacına ulaşmış bir zafer olarak ilan ettiler. Devrimci-sosyalist basın zafer sarhoşluğu içinde 1 Mayıs'ı değerlendirdi. Elbette, kitlesellik ve devrimci radikalizm, 1 Mayıs 96'yı değerlendirme açısından önemli yer tutar. Hedefe yönelmede bunlar önemli kriterlerdir.

Temel alınacak diğer kriterlerle bir bütünlük içinde soruna yaklaşılmadığında doğru sonuçlara varılamaz, geleceğe doğru bir birikim aktarılamaz. Kitleleri siyasal iktidar mücadelesine kanalize etmeye yöneltmek, ekonomik-demokratik-sosyal talepleri doğrultusunda harekete geçirmek, egemen sistemin Kürtler'i toptan imhaya yönelen kirli savaşına karşı kitlelerin sesini yükselterek Kürtler'in özgürleşmesini talep etmek, yeni ekonomik-siyasal paketlere, Stand-by Antlaşması'na, işsizliğe, sokak infazlarına, kayıplara, siyasal tutsaklara karşı girişilecek yeni provakasyon ve imhalara ve egemen sistemin kitleleri hedeflerinden saptırmak amacıyla girişeceği provakasyon ve katliamları boşa çıkarmak için 1 Mayıs 96'yı birlik-dayanışma ve mücadele günü olarak içeriğine denk düşen bir güne dönüştürmek vb. kriterlerle bütünlük içinde ele aldığımızda doğru sonuçlar çıkarabiliriz, tecrübeleri birikime dönüştürerek geleceğe ışık tutabiliriz.

1 Mayıs 96'nın manzarası, devrimci güçlerin eylem ve güç birliktelikleri oluşturarak günün yapısına denk düşen siyasal, demokratik, ekonomik ve ulusal özgürlük istemleri talep eden ortak hedefler doğrultusunda planlı-programlı bir çalışmanın gerçekleştirilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Emekçi cephesinin ve Kürtler'in ortak talepleri ve hedefleri doğrultusunda bir organizasyon ve mücadele yerine devrimci yapılanmaların kendi güçlerini ortaya koyma, kendini kanıtlama tarzının öne çıktığını göstermektedir. Emekçilerin ve Kürtler'in siyasal, demokraik, ekonomik ve ulusal demokratik taleplerinin yükseltilmesi yerine grupsal kaygıların ön plana çıkarak devrimci yapılanmaların popüler şovuna tanık olmaktayız. Devrimci güçlerin kendini ifade etmesi, siyasal hedeflerini ortaya koyan propaganda ve ajitasyona yönelmeleri elbette gereklidir (Ama bunun biçimi ve içeriğinin doğru bir tutumla belirlenmesi gerekmektedir). Ancak, bu yönün grupsal menfaatler için ön planda tutulması, devrimin ortak ve genel çıkarlarının geri plana itilmesi yanlış olandır. Emeğin, ikincil kılınması doğru görülemez.

Her eylemlilik ve etkinlik, ona denk düşen propaganda-ajitasyon faliyetiyle örgütlenir. Hedeflenen ereğe ilerlemek içeriğiyle orantılı olarak gerçekleştirilir. Başarısı, içeriğinin yaşama geçirilmesiyle gerçekleşir. Birlik-dayanışma ve mücadele günü 1 Mayıs'ta taşınan dövizlerin, flamaların, atılan sloganların, günün anlamına ve içeriğine uygun bir ağırlıkta olmadığını görüyoruz. Güne denk düşenler

tali durumda, siyasal yapıların kendini ifade eden grupsal içerikler önplandadır. En önde ve en çok taşınan pankartlar, flamalar, posterler örgüte ait olanlar olarak göze çarparken, güne ilişkin olanalar ise göze çarpmayacak kadar az. Atılan sloganlar, yine ağırlıklı olarak örgütlere ait olanlar. Yine 1 Mayıs'a ait olanlar tali durumda. Günün önemine ve iççeriğine uygun bir örgütlenme, propaganda ve ajitasyon çalışması yerine, siyasal örgütlerin kendi kutlamalarını yapmaya uygun düşen örgütlenmeler, propaganda-ajitasyonlar ön plana geçirilmiştir. 1 Mayıs kutlamalarında meydandaki /meydanlardaki görüntülerden yansıyanlar işte bunlar. Yine, 1 Mayıs kutlamalarında günün demokratik içeriğiyle özdeşmeyen, daha çok siyasal örgütlerin kendi örgütsel kutlamalarında ön plana çıkartması doğru ve meşru olan giyim, maske vb. tarzların kullanılması ayrı bir yanlışı ortaya koymaktadır.

Kadıköy'deki 1 Mayıs kutlamasında daha sabahın ilk saatlerinde, kitlelerin yeni yeni toplanmaya başladığı anda egemen güçlerin kollluk kuvvetlerinin arama bahanesiyle kitlelerin üzerine ateş ederek iki devrimciyi katletmesi ve onlarcasının yaralanmasının; 1 Mayıs'ı provake ederek amacından saptırma, kitleleri yanlış hedeflere yöneltmek amaçlı olduğu ortaya çıkmıştır. Egemen güçlerin 1 Mayıs'ı provkasyonla sabote etme girişimi boşa çıkartılarak kutlamaların sürmesi bir olumluluk iken; yapılan provakasyonun, devrimcilerin katledilmesinin başından itibaren egemen sistemin siyasal teşhirine dönüştürülerek, siyasal teşhiri günün içeriğiyle bütünleştirilerek amaçlanan hedef saptırmayı boşa çıkartmada aynı başarı gösterilmemiştir. Devrimci güçlerin ortak iradi müdahalesi sağlanamamıştır. Kendiliğindenci bir tutum izlenmiştir. Kitlelerin büyük çoğunluğu devrimcilerin katledilmesini kutlamanın sonuna doğru öğrenmiştir. Egemen sisteme hınç dolu genç emekçiler, devrimcilerin katledilmesini öğrenmesiyle hınçları daha da bilenmiştir. Ortak, doğru iradi müdahalenin örgütlenmemesi, egemen sisteme duyulan tepki ve kinin belli bir amaca doğru boşaltılmasını sağlayamamıştır. Yükselen büyük tepkinin üzerinde insiyatifin sağlanmaması gelişigüzel boşalmasını beraberinde getirmiştir. Bazı doğru hedeflerin yanında gelişigüzel, hedef gözetmeksizin peşi sıra saldırılar geliştirilmiştir. Egemen sistem ve sözcüsü medya, kitlelerin kendiliğinden boşalan, belli bir amaca hizmet etmeyen bu tepkisini kullanarak kitlelerin bilincini çarpıtmada, kendilerine yönelecek tepkiyi başka hedeflere yöneltmede belli oranda başarılı olmuştur. Baştan itibaren ortak organizasyonla, doğru iradi müdahalelerle kitlelerin tepkisi doğru bir yöne kanalize edilerek egemen sistemin oyunu boşa çıkartılabilir, egemen sistemin teşhirine dönütürülebilinirdi. Kitlelerin 1 Mayıs kutlamalarında yükselen tepkisi daha sonraki günler içinde sürekliliği sağlanmış eylemliliklerle bütünleştirilerek daha güçlü bir siyasal teşhirin yapılması, egemen sisteme karşı mücadelenin yükseltilmesinde bir araca dönüştürmek olanaklı olandı. Ancak, ortak güç birliktelikleri oluşturma zemininden uzak oluş, dargrupsal çıkarlar, ideolojik açmazlar, politik uzak görüşlülüğe sahip olamama, kendiliğindenci tarz; bütün bunların yapılması önünde bir engel olarak görülmektedir.

1 Mayıs 96'da egemen güçler povakasyon ve katliamla kitleleri hedeflerinden saptırma yönünde belli bir başarı elde ettiler. Toplumun gündemini kitlelerin dikkatlerini dağıtarak, hedeflerini saptırarak 6 Mayıs ekonomik paketinden, İMF ile imzalanan Stand-by Anlaşması'ndan, Terörle Mücadele Yasası'nın kapsamını genişletmekten, siyasal tutsaklara karşı yeni saldırılardan vb. önemli oranda uzaklaştırmayı hedeflediler. Bunda başarılı da oldular.

Subjektivizm, 1 Mayıs 96'nın devrimciler tarafından değerlendirilmesinde temel oluşturdu. Her siyasal yapılanma 1 Mayıs'a katılımdaki kendi sayısal gücünü abartarak verirken; diğer siyasal yapıların katılımını önemli oranda az göstererek kendine pay çıkarmaya çalıştı.

Her grup en radikal kendisinin olduğunu, 1 Mayıs'ı yönlendirmede kendisinin etkili olduğunu iddia etti. 1 Mayıs'ta şehit düşen üç devrimciye dört siyasi yapı ayrı ayrı sahip çıktı. 1 Mayıs'taki rakamlarla oynayarak güçlü olunduğunun edebiyatı yapıldı. "1Mayıs Zaferi", "1 Mayıs Ayaklanması", "Komünistlerin önderliğinde", "Şanlı 1 Mayıs Şahlanışı", "Devrimin ayak sesleri", "1 Mayıs komünist işçilerin kanıyla kızıllaştı" vb. vb. ajitatif, nesnel değerlendirmelerden uzak öznelci yaklaşımlar 1 Mayıs realitesinin önüne geçirildi. Bu yaklaşımlar tarihin tanıklığından öğrenme yerine, doğru tahlil etme, tecrübeleri, birikimleri kazanımlara dönüştürme yaklaşımından uzaktır. Bu anlayışlar yaşadıklarından dersler çıkaramaz, geleceğe ışık tutan bir temel yaratamazlar.

Cezaevlerinde yine baskı var

Sinan GÜLEN

Tutsakların saldırılara karşı silahları olan açlık grevleri gitgide yayılıyor. Kimi cezaevlerinde gün geçtikçe açlık grevleri tutsakların yaşamları için tehdit edici bir aşamaya giriyor. Diyarbakır Cezaevi'nde açlık grevi yapan tutsaklara saldırılması sonucu 19 tutsak yaralanıyor; 6 tutsak ise kendini yakıyor.

Buca ve Ümraniye Cezaevleri'ndeki tutsaklara yapılan saldırı ve katliamlarla başlayan tutsakları teslim alma çabaları Mayıs ayı içerisinde Eskişehir tabutluklarının tekrar açılmasıyla yeni bir boyut kazandı.

82 yılında "Ağustos" genelgesiyle hayata geçirilmeye çalışılan Eskişehir tabutlukları, uzun süreli kitlesel direnişler ve iki devrimci yurtsever tutsağın ölümüyle boşa çıkarılmıştı. Yıllardır Eskişehir tabutluklarını açma hevesindeki egemenler, Mehmet Ağar'ın Adalet bakanı olmasıyla tabutlukları hayata geçirmek için yeni bir saldırıya giriştiler.

10 Mayıs günü tutuklanan ve yargılanan 7 kişi Eşkişehir özel Tip Cezaevi'ne gönderildi. 7 devrimci tutsak hücrelere konularak tecrit edildiler. Bunun gibi son dönemlerde tutuklanan bir çok devrimcinin Eskişehir tabutluklarına gönderilmesi ve burada tecrit ortamı içinde kimliksizleştirilmeye çalışılması devletin muhalif güçlere uyguladığı baskının son dönemlerde arttırılmasıyla beraber gündeme girmiştir. Tecritteki tutsaklara günlük gazete de dahil olmak üzere her türlü yayının ulaşması engellendiği gibi televizyondan da bilgi almaları engelleniyor. Tutsakların aileleri ve avukatları ile olan bağları kesilerek tam bir yalıtma yaratılmaya çalışılıyor. Ayrıca hücredeki tutsaklar diğer tutsaklarla olan iletişimi tamamen kesilmektedir. Bu uygulama tutsağın "davranışlarının uyumlu bulunmasına" ve "güven vermesine kadar" sürdürülmek istenmektedir. İdare, böylelikle tutsakların halini öne sürerek hücre süresini keyfince düzenleyebiliyor. Tecrit ile yalıtılan tutsakların ortak hareket etmesi, ortak faaliyetlerde bulunması engellenerek teslim alınmak istenmektedir. Hücre sistemiyle tutsakları kişiliksizleştirerek bağımsızlaştırma ve siyasi kimliklerinden uzaklaştırma hedeflenmektedir. Birbirinden yalıtılmış tutsakların ortak hareket etme imkanı ortadan kaldırılarak cezaevinden tekrar işkenceye alınmanın ortamı yaratılmak istenmektedir.

İstanbul'da Ümraniye Cezavi'nin 3'te 2'si boşken, tutukluların yargılandıkları mahkemerin sınırları içindeki il cezaevlerinde olması gerekirken devrimci tutsakların Eskişehir tabutluklarına gönderilmesi nasıl bir uygulamayla karşı karşıya kalındığını gösteriyor.

Tutsakların, kişiliksizleştirmeye teslim alınmaya çalışıldığı; varolan hakların gaspedilmeye, geri alınmaya çalışıldığı yeni bir saldırıyla karşı karşıya bulunulmaktadır. Bir yanda coplarıyla, hücreleriyle, silahlarıyla tutsaklara saldıran egemenlerin kolluk güçleri, bir yanda bedenlerinden başka silahı olmayan açlık grevine yatan, kendini yakma noktasına gelen tutsaklar.

Cezaevlerindeki tutsaklara saldırı zemini yaratmak için egemenler medyayı harekete geçiriyorlar. Son dönem Buca ve Ümraniye katliamları öncesinde olduğu gibi medya harekete geçirildi. Cezaevlerinin örgüt yuvası olduğu, örgütlerin cezaevinden yönetildiği, cezaevinde eğitim yapıldığı (ki insanların kitap okuması eğitim olarak adlandırılarak kötü bir olay olarak aktarılıyor) defalarca yazılıyor, defalarca ekranlara geliyor. Öyle ki, ne zaman medya da cezaevleriyle ilgili yayınlar yapılsa insanın aklına "yeni bir saldırı mı olacak?" sorusu geliyor.

Bir yanda medya ve egemenlerin saldırıya uygun zemin hazırlama çabası varken, bir yandan da tutsakların ailelerini ve çeşitli mücadele platformlarını etkisiz hale getirme çabası devlet güçleri tarafından pervasızca sürdürülmektedir. Tutsak aileleri cezaevi önlerinden gözaltına alınarak; ailelerin tutsaklarla görüşmesi engellenmeye, sınırlanmaya çalışılarak saldırıları daha rahat yapabilmenin koşulları yaratılmak isteniyor. Mücadele platformlarının cezaevlerinde baskıları gündeme getirme çabaları engellenmeye çalışılarak saldırının önündeki pürüzler giderilmek isteniyor.

Tutsakların bu saldırılar karşısındaki varolan haklarını kaybetmemesi, açlık grevleri ve operasyonlarla yaşamlarını kaybetmemesinin önemli bir yönü devrimci-demokratların devrimci tutsaklara sahip çıkmasında geçmektedir. Aksi halde tutsakların hakları gaspedildikten sonra; tutsakların sağlıkları bozulduktan, sakat kaldıktan, öldükten sonra sızlanmanın, sahip çıkmanın pek bir anlamı olmayacaktır.

Yeni dönemsiz yeni yöntem

Ali D. KARDEŞ

Ümraniye Cezaevi'nde 1996'nın başında Abdülmecit Seçkin, Rıza Boybaş, Orhan Özen ve Gültekin Beyhan adlı devrimciler katledildi. Bu, katliamların ilki değildi, sonu da olmadı. Olmuyor da!... Fakat Ümraniye katliamı, devlet açısından katliam süreçlerini birbirine bağlayan yeni bir yöntemi uygulamaya koymanın başlangıcı oldu.

***

Türkiye'de emek mücadelesine, sosyalizme ve komünizme karşı yıllarca ceza yasası (TCK)'daki yasakçı maddeler uygulandı. İnsanlar yıllarca cezaevlerinde işkencenin binbir çeşidine maruz kaldı. Süreç, çeşitli kanun hükmünde kararnamelerle devam etti ve en sonunda adı "terörle mücadele yasası" olan ama aslında sansür ve sürgün yasası olan "yasa" çıkarıldı. Düşünce özgürlüğü, o gün bugündür bu yasa aracılığıyla tecavüze uğruyor. Düşüncelerinden dolayı onbinlerce kişi, sansür ve sürgün yasasının cenderesi altında tehdit ediliyor.

Bunlara rağmen, "hukuk devleti"nin ilahlarına "yasa" yetmez oldu. Ve emek mücadelesini engellemeyi fütursuzca uygulayabilecekleri yöntemleri gündeme soktular: Gözaltında kaybetmeler, işkenceyle öldürmeler, yargısız infazlar, cezaevlerinde katliamlar vb.

Ümraniye olayında devlet, siyasal düşüncelerinden dolayı dört duvar arasına alıp katlettiği devrimcilerin cenazelerini bile sessiz sedasız gömüp emekçi halkın devrimcilere sahip çıkmasını engellemeye çalıştı. Böylece egemenliğini katliamlarla katmerleştirip, sömürü sisteminin devam etmesini arzuladı. Keyfiyetini pekiştirmek için ise aşağıda örneklerle anlatacağımız yeni bir yöntemi uygulamaya başladı.

Devletin polisi önce; Rıza Boybaş ve Abdülmecit Seçkin'in cenazelerini Alibeyköy Mezarlığı'nda toprağa vermek için toplanan binlerce kişiyi kah polis araçlarına, kah belediye otobüslerine doldurarak gözaltına aldı ve Şili faşizmini aratmayacak şekilde Eyüp Stadı'na doldurdu.

Metin Göktepe

Devletin polisi sonra da, devletin yediği haltlar kamuoyuna duyurulmasın diye olayı takip eden muhabirleri gözaltına aldı. Yani basını susturmak istedi. O gün özellikle onlarca gazeteci arasından devrimci bir yayın olan Evrensel Gazetesi'nin muhabiri Metin Göktepe seçildi ve dövüle dövüle stat depolarında işkenceyle öldürüldü.

Metin Göktepe'nin dövülerek öldürülmesi, devletin katliam süreçlerine sessiz kalınması için basın mensuplarına verilen gözdağıydı!

Devletin yeni yöntemini uyguladığı bu süreç tek kalmadı. Daha sonra 1 Mayıs 1996'da katılımcı dört kişinin katledilmesiyle ve İrfan Ağdaş'ın katledilmesiyle devam ettirildi.

***

Tipik örneklerden biri de 1 Mayıs 1996'da yaşananlar...

1 Mayıs'a kadar yıllarca yasak uygulayanların, yetmezmiş gibi o günün dünya emekçileriyle dayanışma günü olduğu gerçeğini yok saymak, için "bahar bayramı" diye yutturmaya çalışanların provokas-

yonu 1996 yılında da sürdü. 1 Mayısları kana bulama geleneğini devlet bu yıl da sürdürdü.

1 Mayıs 1977'de alanları dolduran emekçilere ateş açıp 36 kişinin katlini devlet "gizli" örgütleriyle gerçekleştirirken, 1 Mayıs 1989'da Mehmet Akif Dalcı'yı "trafik polisi"ne katlettirdi. Ertesi yıl Gülay Beceren ve onlarca kişi polis kurşunlarıyla yaralandılar. Ve 1990'lı her 1 Mayıs gerginlik günlerine dönüştürülmek istendi! Acaba bu yıl kaç kişi ve kimler öldürülecekti?

1996 yılında ise 1 Mayıs; coşkunun, dayanışmanın ve sınıf bilinciyle hareket etmenin işaretlerini veriyordu. Burjuvazinin siyaseti tıkanmış, ekonomisi batmış, yolsuzluklar, haksızlıklar, zamlar, katliamlar, savaş halkı yıldırmış... Emekçi gücünün umudu, 1 mayıs'la daha gür yeşermeye uygun...

Egemen sömürücü güçlerin böyle bir ortamda bu umudu kırma yöntemi için bildiği "tek" yol vardı:

Katliam organize etmek!

Kadıköy'de yapılan 1 Mayıs kutlamaları başlamadan devletin polisi pervasızca katılımcıların üzerine ateş açtı ve Hasan Albayrak öldürüldü.

Hasan Albayrak'ın katledilmesinden sonra, farklı yerlerde ve farklı saat dilimlerinde Dursun Odabaş ve Yalçın Levent devletin polisince "kasten" öldürüldü. 1 Mayıs 1996 katliamında ölü sayısı üçle kalmadı, yaralı Akın Reçber ise, Ankara'da olaydan 2 hafta sonra yaşamını yitirdi.

Peki, 1 Mayıs 1996 katliamının, Ümraniye katliamıyla benzeşen yönü ne?

Polis görevini tanımlayan her bir yasayı "kasten adam öldürmek" için kullandı. Öldürdüğü kişilerin cesetlerini hemen ortadan kaldırdı, cinayetlerin delillerini yok etti. Gecenin bir karanlığında, dozerlerle açılan mezarlara milyonlarca kişinin 1 Mayıslarla atan yüreğini gömmeye çalıştı...

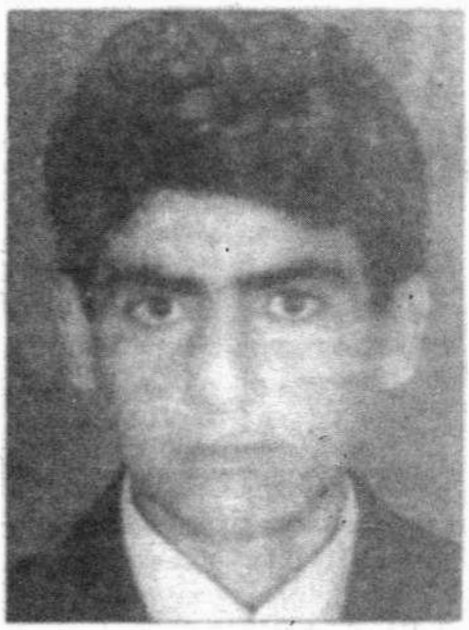

İrfan Ağdaş

Bu arada basının 1 Mayıs katliamında oynadığı rol ilginçtir. Devlet basını katliama alkış tuttu. Polisin güpe gündüz işlediği cinayeti sorgulamak yerine "yeni zihniyetin" kusmuk yüzlü gazeteleri "dövülen lale"leri, kırılan camları haber yaptılar ve kimin sesi olduklarını bir kez daha ortaya koydular.

İnsan! İnsan canı, bu gazeteler için, bu gazeteleri yöneten gazeteciler için hiç önemli değildi. Onursuzluğa bulanmış, polis cinayetlerine ortak bu zatlar; 1996 1 Mayıs'ında matbaaların mürekkep kokusu yerine kan kokusunu tercih ettiler.

Yeri gelmişken soralım:

Acaba "dövülen lale" resmi yayınlayan gazetenin yayın yönetmeni Okay Gönensin kaç ağaç dikti, kaç çiçek suladı soluk aldığı dünyada? Oysa Hasan Albayrak, Dursun Odabaş, Yalçın Levent ve 1 Mayıs'a katılan "varoş" insanları eminiz ki, onlarca ağaç dikmiş ve binlerce çiçek yetiştirmiştir.

***

Katliam sürecinde uygulanan yeni yöntemle öldürülenlerden birisi de 17 yaşındaki İrfan Ağdaş'tır. İstanbul'da "dergi sattığı ve 'dur' ihtarına uymadığı" iddiasıyla sivil polisler tarafından öldürüldü. Bu cinayet faşizmin geldiği boyutun en tipik göstergesidir.

Bir dergi aldı ya da sattı diye insan öldürülebilmektedir.

İsterseniz irfan Ağdaş'ın öldürülmesinin öyküsünü bir kez daha anlatalım.

15 Mayıs akşamı İrfan Ağdaş ve arkadaşlarına sivil polisler "dergi satıyorlar" diye ateş açıyor. İrfan Ağdaş yaralanıp düşüyor. Ateş açan sivil polis hayasızca elinde silahı, o anda yaşayıp yaşamadığı anlaşılamayan İrfan Ağdaş'ın kanlar içindeki vücuduna basıyor tekmeyi!... Çevrede bulunan bir kadın İrfan Ağdaş'ın üzerine yatarak tekmelemeyi önlemeye çalışıyor. Nafile! Polis burada yerde yatan vücuda tekrar ateş ediyor!

Katilin yaptığı rezillik bundan sonra da devam ediyor. Polis, İrfan Ağdaş'ın cansız bedenini alıyor, arabanın bagajına koyuyor, alıyor götürüyor.

İrfan'ın ailesi olayın takipçisi oluyor. Ancak cinayeti işleyen polis, profesyonel delil yokedici olarak, delilleri yok ediyor.

***

Ve bu katliamların başındaki şahıslar yargılanacaklarına ödüllendiriliyorlar.

Sermayenin topyekün saldırısı: Özelleştirme

Mehmet YEŞİLTEPE

Sermayenin krizlerini aşma çabası içerisinde faturanın ezilenlere çıkarılmadığı bir yöntem yoktur. Tüm "yenilenme", soluklanma ve "çözüm" çabaları özünde emekçi halkların yaşam standardını geri çeken, sırtına yeni yükler bindiren bir özellik taşır. Ezen-ezilen karşıtlığı içerisinde egemenlerin -uzun veya kısa vadede- çıkarlarına denk düşmeyen projeleri gönüllü biçimde uygulamasını beklemek; mecbur bırakılmadıkça tavizler vereceğine inanmak ancak sınıfsal perspektif yoksunluğu ile açıklanabilir.

Özelleştirme de sermaye sınıfının, içinde bulunduğu krizi atlatma yolunda başlattığı topyekün bir saldırıdır. Bu saldırı, 70'li yılların ikinci yarısından itibaren adım adım ve yaygınlaşaarak sürmüştür. Devlet mülkiyetinde olup, modern teknoloji ile donatılmış, yüksek karlar getiren işletmeler tekellere mümkün olduğunca ucuza satılmıştır/satılmaktadır. Halktan toplanan vergilerle oluşturulmuş veya millileştirilmiş olan bu işletmelerin tekellere devri, sömürünün bir başka biçimi olup tekelleşmeyi güçlendirici bir etki yapmaktadır.

80'li yılların sonuna doğru dünyanın dört bir yanına yayılan özelleştirmelerin uygulanmasında emperyalist sistemin üzerine oturduğu tahakküm ilişkilerinin yansıdığını görmek mümkündür. **Emperyalist-kapitalist ülkelerde özelleştirme mevcut tekelleri daha da palazlandırırken, bağımlı ülkelerde devlet denetiminde olan zenginlikler yabancı sermayeye peşkeş çekilmiştir.**

Özelleştirme, devletin ekonomiden elini çekmesi gerektiğine vurgu yapan bir iktisadi-politik anlayış çerçevesinde gündeme sokulmuştur. Bu anlayış, aynı zamanda bağımlı ülkelerin borçlarının ödenmesini, yerel kaynakların emperyalist sermayeye açılmasını ve tam bir entegrasyonu öngörmektedir.

Örneğin, komünikasyon alanında özellikle telefonun özelleştirilmek istenmesi en hızlı ve en fazla kar getiren bir alan olması ile ilintilidir. Özelleştirme, beraberinde rekabeti, rekabet otomasyonu getirmekte ve çalışanların önemli bir kısmının sokağa atılması ile sonuçlanmaktadır. Özelleştirmelerde bir diğer ortak ve çarpıcı özellik, işletmelerin özelleştirme öncesinde daha karlı ve üretken duruma getirilmesi ve bu masrafın devlet tarafından karşılanmasıdır. Devlet bununla yetinmeyip, özel şirketlerin eksiğini sübvansiyon yolu ile tamamlamaktadır.

İki Almanya'nın birleşmesinin doğurduğu, "Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin pazarlanması" biçiminde gerçekleşen "eşsiz" bir özelleştirme var ki bu başlı başına incelenmesi gereken bir örnektir. Sürece yayılan ve kendine özgü bir yöntemle adım adım gerçekleştirilen Doğu Alman sanayisinin özelleştirilmesi, çalışanların %80 oranında kapı dışarı edilmesi ile sonuçlanmıştır.

Yeni sömürge ülkelerde ise, emperyalist burjuvazi "Neoliberal" bir iktisadi politika dayatarak tam bir teslimiyeti amaçlamaktadır. Bunun anlamı, devlet mülkiyetinde olan işletmelerin uluslararası tekellere satılması, tarım alanında sübvansiyonlara son verilerek ülkenin bu alanda da bağımlılığının sağlanması, gümrük duvarlarının indirilmesi ve yabancı malların ülke pazarına hakimiyetinin sağlanmasıdır.

Egemenlerin kar oranlarını arttırma yolunda atacağı adımlardan biri maliyetleri aşağı çekmek biçiminde olacak ki bu daha fazla sömürü, daha düşük ücret vb. anlamına gelecektir. Bunun bir diğer boyutu da çalışan kitle üzerindeki tehditleri arttırıcı, örgütlülüğünü dağıtıcı ek önlemler almaktır.

Türkiye'de 12 Eylül süreciyle beraber, silahların gölgesinde uygulanan ekonomik politikalar, '80 sonlarına doğru yükselen muhalefet karşısında yeniden düzenlenme ihtiyacını doğurmuştur. Egemenler, kaşıkla verdiğini kepçe ile alma hesapları yapmış ve özde aynı, biçimde farklı bir politikayı; taşeronlaştırma, sendikasızlaştırma, tensikat vb. araçlar ile sahneye koymuştur. Özel sektör alanında hızla uygulamaya konan bu politikalar kısa sürede meyvesini vermiş, taşeron işçi oranı % 40'lara varmıştır. Bu oran aynı zamanda;

atomize edilmiş, örgütsüz bırakılmış, mümkün olan en düşük ücret seviyesinde istihdam edilmiş, sosyal güvenceleri sıfırlanmış işgücü oranının da bir ifadesidir.

Bu süreç içerisinde KİT'lerde de aynı politikaların uygulanması yoluna gidilmiş, ancak henüz amaçlanan sonuçlara varılamamıştır. KİT'lerde çalışan işçilerin özel sektöre göre daha örgütlü olması sermayenin işini zorlaştırırken aynı zamanda bu saldırıların nedenleri konusunda da ip uçları vermektedir. KİT işçilerinin hemen hemen hepsi sigortalı ve sendikalı iken ve aynı zamanda bunun doğal sonucu olarak, özel sektöre oranla daha yüksek ücret düzeylerine sahipken; özel sektörde sendikasızlık %90'ları, sigortasızlık ise %60'ları aşmaktadır.

Mevcut tabloya bakıldığında, özel sektörde sağlanan "başarı"nın iştahları neden kabarttığı, KİT'lerin "baş ağrıtan" yanının ne olduğu ve KİT çalışanlarını nelerin beklediği daha iyi anlaşılır. Yüzbinlerce işçinin sokağa atılacağı, yetkili ağızlarca açık bir biçimde ifade edilmiştir. İstihdam fazlası, zarar etme vb yalanlar eşliğinde sahneye konan bu oyunu basit bir mülkiyet devretme işine indirgemek de doğru değildir. Aslında yapılmak istenen özcesi KİT'leri işçiden ve sendikalardan arındırılmış bir biçimde özel sermayeye bir tepsi içinde sunmaktır. Bu durumda KİT'lerin "yeni sahipleri" kimi, nasıl, hangi koşullarda istihdam edeceğine dair başından itibaren karar alma ve uygulama şansını yakalamış olacak ki bu şansı nasıl kullanacağını bilmek için özel sektörün bugünkü durumuna bakmak yeterli olacaktır.

Sermaye güçleri açısından bir "rövanş" özelliği de taşıyan bu saldırı, varolan tüm kazanımları geri almayı amaçlamakta; sendikasız, sigortasız, toplu sözleşmesiz biçimiyle "yeni tarz' bir "ücretli kölelik tarifi yapmaktadır.

Özelleştirme ile yaşanacak kayıplar ilk etapta sadece KİT çalışanlarını ilgilendiriyormuş gibi gözükse de özünde bu saldırı tüm emekçilere yöneliktir. KİT'lerde emek cephesinin kazanımlarının geriletilmesi özel sektörde doğrudan etkisini bulacaktır. Geçmişte kazanımların "ölçü" oluşturma anlamında bir baskısı ve olumlu etkisi sözkonusu iken bu, yitirilmiş olacak, aynı zamanda kabaran işsiz kitlesi nedeniyle çalışanların üzerinde işverenlerce istismar edilmeye elverişli bir işgücü fazlası oluşacaktır. Sağlık, eğitim, haberleşme, ulaşım vb. alanlarındaki özelleştirmeler kendi çalışanı dışında tüm halkın yaşam düzeyini aşağı çeken bir etkiye sahip olacaktır.

Özelleştirme saldırısının bir çeşit "rövanş" olduğunu söylemiştik. Uzun süredir sosyal harcamaların kısılması; eğitim, sağlık, vb. alanlara kaynak aktarımının yapılmaması "sosyal devlet" uygulamasının sonuna gelindiğini gösteriyordu. Göstermelik de olsa yürütülen sosyal hizmetlerin oluşturduğu yüke özelleştirme ile son verilmiş olacak.

Özelleştirmenin bir diğer sonucu da uluslararası tekellerin denetiminin ve hakimiyetinin artması olacaktır. Tekellerin büyüyen ve uluslararasılaşan yapısı beraberinde pazar sorununu da gündeme getirmiştir. Bu bağlamda dev tekeller gözünü az gelişmiş ülkelerin verimli işletmelerine dikmiştir. Özellikle "zarar eden" değil; büyük ölçekli, karlı ve stratejik öneme sahip KİT'lerin uluslararası tekellere satılması, bu tekellerin denetimine sokulması özelleştirme projelerinin gerçek yüzünü açığa çıkartıcı önemli bir gelişmedir. ÇİTOSAN, NETAŞ, TELETAŞ, gibi şirketlerin yabancı sermayeye peşkeş çekilmesi ve bu sürecin boyutlanarak devam edeceğine dair görünür çabalar sömürü ve bağımlılık ilişkisini daha doğrudan kılmaktadır.

Mülkiyet ekseninde yürütülen özelleştirme tartışmaları mülkiyet kavramının kendisini karıştırır hale geldi. Öyle ki, mülk sahibi devlet ile sosyalist devlet özdeşleştirilmiş veya sosyalizm devlet mülkiyetine indirgenmiştir. "Dünyadaki son sosyalist devleti yıktık" diyen Tansu Çiller, ideolojik bir manevra içerisinde de olsa, toplumsal sistem ile mülkiyet arasında kurulan yanlış bir ilişkiye örnek teşkil etmiştir.

Özel mülkiyet temelinde biçimlenmiş kapitalist toplumlarda özel kapitalist işletmelerin yanında KİT'lerin bulunması bir zıtlık değil aksine tamamlayıcılık ve karşılıklı beslenme özelliği taşır. KİT'leri halkın malı, halk için, özel mülkiyet sistemine karşı bir kurumlaşma olarak algılamak, sistem-devlet işkisinin yanlış kavranmasına dayanır. KİT'lere ihtiyaç duyulması konjonktürel bir takım gelişmelerle bağlantılıdır ki, son tahlilde özel sermayeye kan taşımak, devlet tarafından beslenmek anlamına gelir. Devlet, özel kapitalist işletmeleri teşvik edici ve kaynak aktarıcı bir rol üstlenir. Krizlere müdahale eder, tek tek işletmelerin yüklenemeyeceği sorunları yüklenerek daha sıkıntısız büyüme şansı tanır.

Üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin söz konusu olduğu durumlarda kamu mülkiyetinden bahsedilemeyeceği gibi, devlet mülkiyeti de sermaye sınıfının mülkiyetinden başka bir şey değildir. Ancak sosyalist bir sistemin sözkonusu olduğu durumlarda devlet mülkiyeti, kamu mülkü anlamına gelebilir.

1929'da yaşanan büyük krizden "devletçilik" ile çıkılmaya çalışıldığı ve 2. yeniden paylaşım savaşı sonrasında sosyalizm tehdidi karşısında "sosyal devlet"e sarılanlarla, bugün devlet müdahalesine karşı çıkanların aynı sınıfsal kesimler olduğu bilinmelidir.

Bu bağlamda emekçiler, sorunu mülkiyet çerçevesinde ele almaktan özelllikle kaçınmalıdır. Özelleştirmenin tek başına iktisadi bir kategori olmadığı görülmeli; içerdiği sosyal, siyasal ve ideolojik boyut da

hesaba katılmalıdır. Bugün için dünya çapında kapitalist sistemin girdiği bunalımı aşma ve yeniden yapılanma çabasında özelleştirme sadece bir araçtır.

Hatırlanacağı gibi Türkiye'de cumhuriyetin ilk dönemlerinde sermaye sınıfının önünün açmak ve kaynak aktarmak üzere oluşturulan KİT'ler, bugün yine sermaye sınıfına hazır bir kaynak olarak devredilmek istenmektedir.

Mal ve hizmetlerin tümden ticarileşmesini amaçlayan özelleştirme ile dar gelirliden yüksek gelirliye doğru yaşanacak olan kaynak transferi yoksullaşmayı ve eşitsizliği daha üst boyutlara sıçratacaktır.

Özelleştirme saldırısında ortaya çıkan meşruiyet ihtiyacı, ideolojik motiflerle beslenmekte; topluma hiçlik, bireycilik şırınga edilirken toplumsallık nosyonu tüm alt öğeleriyle beraber hafızalardan silinmek istenmektedir.

Optimal devlet, küçültülmüş devlet, vb. başlıklarla tartışılan devletin yeniden yapılanması fikri ile amaçlanan; devletin, "hakim sınıfların elinde bir baskı aygıtı" olma özelliğine en çıplak biçimiyle kavuşturulmasıdır.

Özelleştirilmeye karşı yürütülecek mücadelenin kime karşı kimle ve hangi yöntemlerle yürütülmesi gerektiği, bu saldırının doğru kavranılabilmiş olması ile bire bir ilintilidir.

Özelleştirmeye karşı çıkarken, işletmelerin sendikalara devrini istemek çözümsüzlüğü farklı bir alana taşımaktır. Bireyciliği ve mülk edinme hırsını geliştirici boyutu bir yana; egemen güçler kendi iktidarları altında bu tür işletmeleri ya kendilerine benzetir, ya da yaşam şansı tanımaz. Bir başka "çözüm" önerisi olarak, hisse senedi aracılığı ile mülkiyetin tabana yayılması fikri demagojik bir manevradan ibarettir. Tek tek ve dağınık durumda olan hisse sahiplerinin işletmenin gidişatı hakkında hiçbir biçimde söz sahibi olma şansı yoktur. Ve sınıfın çıkarlarını sermayenin insafına terketmekten başka bir anlam da taşımaz. Bu türden tekil "çözüm"ler yerine, sınıfın dikkatini ve mücadele gücünü sistemin temeline yönelten bir mücadele hattı tutturulmalıdır.

Üretenlerin aynı zamanda yöneten de olduğu, karar alma süreçlerine katıldığı bir sistemde gerçek çözüm mümkündür. Aksi çözümler sistem içi ve hayalgücü çözümlerdir. İktidara sınıf perspektifi ile bakmamaktır. Bilinir ki, iktidarın sınıfsal yapısı politik ve iktisadi şekillenmeyi karakterize eder.

Özelleştirme tek başına ne işsizlik, ne sendikasızlık, ne de taşeronlaştırmadır; sermayenin tüm emekçilere topyekün bir saldırısıdır. Böyle bir saldırının koşullu ve kısmi kabülü sözkonusu olamaz. Karşı çıkış da topyekün olmalı, yürütülecek mücadele temel siyasi görev perspektifi ile ilişkilendirilmelidir.

Sonuç olarak, emekten yana güçler özelleştirmeye karşı bir direniş hattı oluştururken varolan kazanımlarının savunmayı, ileri taşımayı ve sermaye sınıfını geriletmeyi bir ilk adım olarak algılamalı ve gerçek kurtuluşun halkın kendi iktidarın'da olduğu unutulmamalıdır.

Özelleştirmede dikkati çeken yanlardan biri de ödeme taahhütlerini yerine getirmeyen alıcılardaki yaygınlıktır.

Ayrıca, Türkiye'de özelleştirmenin son 10 yılına baktığımızda astarı yüzünden pahalı bir tablo ile karşılaşıyoruz. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın (ÖİB) verilerine göre 1986-95 yılları arasında özelleştirmeden elde edlien gelir ancak gideri karşılayabilmiş.

Fabrika adı	Satış bedeli	Ödenmesi gereken	Ödenen
Acıpayam	10.500	7.450	4.540
Bursa	27.000	11.000	10.400
Çankırı	11.500	10.000	9.700
Göksun	12.000	7.500	2.700
Samsun	42.000	42.000	33.300
Yatağan	18.000	18.000	7.500
TOPLAM	121.000	96.040	68.140
Devrekani(x)	480.000	385.000	100.000
Elazığ(xx)	761.300	961.300	352.300

(x): Dolar
(xx): Mark

Özelleştirildikten sonra satış bedelleri ödenmesi gereken biçimde ödenmeyen 8 yem fabrikası ile ilgili son durumdur. (milyonl Tl. olarak)
(Siyah Beyaz-4 Aralık 1995)

ÖZELLEŞTİRMENİN 10 YILI (Bin dolar)			
Yıllar	Gelir	Gider	Fark
1986-1993	2.228,4	2.298,5	-70,1
1994	654,1	339,2	314,9
1995(x)	414,4	359,7	54,7
TOPLAM	3.296,9	2.997,4	299,5

AÇIKLAMA (X): Ocak-Ağustos dönemi
Evrensel-4 Aralık 1995

Tanrı seni eleştiriden, sen kendini özeleştiriden koruyamazsın - (1)

Ata YADİGAR

Günlük yaşamımızda ve toplam ömrümüzde en aktif veya en edilgen hallerimizde geniş kalabalıklar içinde veya kendimizle yüzyüze iken kendimize en fazla yönelttiğimiz veya başkaları tarafından uğratıldığımız bir gerçekliktir eleştiri. Bu arada, başta kendimiz olmak üzere, bizimle doğrudan veya dolaylı ilişkisi bulunan hiç bir şey onu değerlendiren, eleştiren tutumumuzdan yakasını kurtaramaz.

Peki, bu iki kavramı ve bu kavramların şekillendiği olguları yaşamımızda bu kadar önemli kılan şey nedir?

"Eleştiri-özeleştiri silahını doğru kavrayalım.", "Eleştiri-özeleştiri devrimci silahımızdır.", "Hata ve suçlarımızdan arınmanın yegane yolu ileştiri- özeleştiridir.", "Parti içinde ideolojik savaşımda temel silahımız eleştiri-özeleştiridir."

Yukarda alıntılandırdığımız yazılara ve benzerlerine hemen tüm sosyalist yayın organlarında çok sık rastlarız. Değişmeyi, doğruyu kavramayı, hatalardan arınmayı, daha iyi, olumlu, faydalı ve güzele yönelmenin ifadelendirildiği bu yaklaşımlar, gerçek yaşamda ne kadar anlam ifade ediyor? Ya da bir anlam ifade ediyor mu, bunu yazımızın ilerleyen bölümlerinde ele alacağız. Ancak hemen belirtelim ki, eleştiri-özeleştiri silahı sadece devrimcilerin kendi aralarında kullandıkları bir yöntem değildir. Bunu halkımız belki devrimciler kadar iddialı değil, fakat bir hayli bilimsel bir tarzda kullanmaktadır. Bir kaç örnek:

"Biri yer biri bakar kıyamet ondan kopar.", "Ağacın kurdu kendi özündedir", "Rüzgar eken fırtına biçer.", "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste."

Verilen örneklere bakarsak, halklarımızın yaşamları/üretimleri sonucu özdeyişler haline getirdiği ve yeri geldiğinde kullandığı bu kavvramların, bilimin/diyalektiğin yasalarını barındırdığını görürüz. Çelişmeyi, çelişmenin içte olduğunu, çelişmenin karşıtına dönüştüğünü, herşeyin hareket halinde olduğunu aydınlık tarzda betimleyen bu atasözleri ve deyimler en öz ifadeyle, değişmeyi, daha iyiyi, olumluyu ve faydalıyı elde etmek için yapılmaktadır. Halklarımızın böylesi olumlu özdeyişleri ve atasözleri var iken, egemenlerin ortaya attığı ve zamanla bilinçsiz bir biçimde kullandığı deyimler de vardır. Bunlar, "Gemisini kurtaran kaptandır." "Her koyun kendi bacağından asılır." "Köprüyü geçene kadar ayıya dayı diyeceksin." gibi bencilliği, bireyciliği, aldırmazlığı, dalkavukluğu vb öven yaklaşımlardır. Ancak, hiç değilse teorik düzlemde hiç biri sözünü ettiğimiz olumsuz örnekleri savunmaz ve niçin bu olumsuz yaklaşıma düştüğünü karşıtı ile yani eleştirel bir tarzda karşılar ve reddeder.

Eleştirinin, yaşamda yeri bu kadarla sınırlı değildir. O yaşamın olduğu her yerde ve her şeye karşı keskin kılıç hazır-nazırdır. Toplumsal yaşamda çok önemli bir yer tutan dinler de yaşamın "mefisto"sunun arsızlığından yakasını kurtaramaz. İncil, Tevrat, Zebur ve Kuran bu kitaplara inananlara göre tanrı tarafından indirilmiştir. Gelgelelim bu kitapların ne kadar birbirine benzeyen yanları varsa bir o kadar, hatta daha fazla birbirlerine yönelttikleri eleştiriler mevcuttur. Bu "kutsal" kitaplar dikkatle incelendiğinde görülür ki, ikinci indirilen ilk indirilenin bazı bölümlerini kendi bünyesine almış fakat diğer bölümlerini de içinde bulunulan şartlara göre uyarlamıştır. Kuran'ın kandisinden önce indirilen üç kitabın sonrasında "indirilmiş" olması, onun kapsamı hakkında yeterli bilgiyi verir Mümin olmayanların kafir olanların niçin o kadar yoğun ve şiddetli eleştiriye tutulduğu ise, dönemin çıkar ilişkileri ile açıklanabilir ancak.

Yaşamın farklı alanlarında ve farklı konularda geliştirilen eleştirilerin karşıtların çelişme/çatışmasının bir ürünü olduğu bilinmelidir. Çelişkinin evrenselliği aynı zamanda eleştirinin de evrenselliğidir. Yaşamın her alanında olmazsa olmaz olan bu olguya böylesi genel bir bakıştan sonra, daha genişce ele alabilir, "Tarih İçinde Eleştirinin Yeri", "Eleştirinin Nasıl Ele Alınması Gerektiği" noktalarını başlıklar halinde inceleyebiliriz.

TARİHTE ELEŞTİRİ İLK İNSAN VE DOĞA

İlk insan, doğa karşısında kendini koruma, savunma, üreme, günlük ya-

şamını idame ettirme kavgasına tutuşurken, bilinçli veya bilincinin olabildiği kadarıyla doğa karşısında yenik düşmemeye çalışıyordu. Bunun için emek harcaması, harcadığı her emek sürecinde bu sürecin somut gerçekliğinden hareketle duyu ve algılarının gelişmesi, edinilen her bilgi kırıntısının ilişkide bulunduğu nesneleri daha iyi tanımasına, kavramasına, sorular sorarak yeni sorulara yönelmesine neden olmaktaydı. Nesneleri tanımak, onu değiştirmek için müdahaleyi beraberinde getirmekteydi. Kendisini çevreleyen ve yaşamı güçleştiren koşulları ve doğayı bu vesileyle daha bilinçli bir tarzda denetimi altına almakta, ihtiyaç duyduğu üretim araçlarını daha yetkinleştirmekteydi. Henüz şekillenmiş bilincin yoksunluğu, uygulamalı bilim, pratikten öğrenme, neden sonuç ilişkisini yakalama biçiminde olmuştur. Yaşamın sürekliliği ve emeğin üretkenliği gerçekliğin bilincine, bilinçten yaşama tekrar dönmesine/yansımasına varmıştır. Maddi zeminden /maddeden hareket eden insan, eliyle üretim yapıp yaşamını sağlıyor iken, pratikten çıkardığı sonuçla ilkel aletler yapmış (yani eliyle üretimini eleştiriye tabi tutmuş ve ilkel düzeyde de olsa madde-düşünce ilişkisinin ilk satırlarını da toprağa yazmıştır.) daha yetkinliğe ulaşabilmek için de sürekli maddi gerçeklikten hareket etmiştir. Madde-düşünce, somut-soyut, pratik-teori ilişkisi Gerçeğin eleştirisi gerçekliğiyle bilimsel yöntem olarak insanlığın yaşamına girmiştir. Gerçeğin eleştirisi temel yasası, toplumsal yaşamda ilerlemeyi sağlayan biricik motor işlevi görmüştür. İlkel komünal toplumda insan doğa karşısında güçsüzdü. Kendisi için bilinmez olan, denetim altına alamadığı doğada yaşayan hayvanlar ve tabiatta olan, güneş, volkanik patlamalar, sel vb. şeyleri denetimi altına aldığı, faydalandığı şeylerin karşısına kötü/olumsuz şeyler olarak koymaktaydı. Olumsuzladıkları bu şeylere karşı kendilerini korumaya çalıştılar.

İlkel komünal toplumun insanın gelişmesine engel olduğu son aşamada, topluluğun ayrıcalıklı zümre, kabile büyücüleri, elde ettikleri zenginliklerle topluluğun diğer üyelerinden ayrılmışlardı. Sınıflı topluma atılan bu uğursuz zorunlu adım, ayrıcalıklı olanların güçleri oranında bir hiyerarşizme yol açmış, kendilerini "Tanrı", "Kral", "Kahraman" ilan etmişlerdir. İlkel komünal toplumun üretim araçları ve ilişkilerinin tıkandığı noktada başlayan bu ilişki artı-ürünün sömürüsü ve yeni bir toplumsal şekillenme tarzında eskiye eleştiri yapmıştır. Fakat bu eleştiri tanrıları, belki o zaman eleştiri okunun neşeli vınlaması ve arsız ışıltısına maruz kalacaklarını bilmemekteydiler. Köleci toplumun egemenleri mülkiyetlerini korumak, sömürülerini devam ettirmek için ideolojik, felsefik, hukuksal, kültürel vb. bir dizi yapılanma sağlamış, kendisine yönelmiş ve muhtemelen yönelecek olan eleştirileri engellemeye çalışmaktaydı. Bu çağın önemli felsefecisi ve Devlet kitabının yazarıdır Platon. Bilgiyi görelilikten ve kuşkuculuktan arındırmaya çalışan Platon, toplumu tanımaya çalışanları ve eleştirenlere karşı köle kanına bandığı kalemiyle saldırmaktaydı. Dönemin materyalist düşünürü Demokritos Platon'un saldırdığı en önemli düşünürdür. Platon, bilim dışı öğretisi ile devleti idealleştirmeyi, devlet modelini değişmez yöneticiler, koruyucular ve besleyiciler tarzında inşaayı öngörmektedir. Dönemin sömürücü sınıfları bu devlet tarzını sömürü sistemlerinin devamı için sevinçle benimsemektedirler. Demokritos gerek kaderciliğe, "dualarda insanlar tanrılardan sağlık diliyorlar. Sağlık olanaklarının kendilerinde olduğunu bilmiyorlar. Ölçüsüzlükle tersini isteyerek hırsları yüzünden sağlığa ihanet ediyorlar". Gerek eğitime "Eğitim mutlular için süs, mutsuzlar için sığınaktır" tarzındaki eleştirileri ile yönetenleri rahatsız ederken, bize de daha o dönemde nelerin tartışılmakta olduğunu, (aynı sorunların hem sağlıkta hem eğitimde günümüzde de devam etmesini de hatırlatarak) göstermektedir. Yazık ki, dönemin sömürücü sınıfları tarafından Demokritos'un gerek dine, gerek toplumsal yaşama yönelttiği eleştirileri içeren eserlerinin neredeyse tamamı yakılmıştır.

İnsanlık tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir. Toplumsal ilişkiler, üretim araçları sürekli değişmek zorundadır. Nicel birikimler süreç içinde nitel değişikliğe uğramak zorundadır. Köle emeğinin yarattığı değerlerin paylaşımı, egemenler arasındaki çelişmeleri hızlandırırken, kölecilik, tarihinin en büyük köle isyanı Spartaküs şahsında tarih sayfalarında yerini aldı. Bu isyan köleci topluma yöneltilen en ciddi ve köklü eleştiriydi. Tarihsel ve toplumsal koşullar nedeniyle yenilgiye mecbur olan bu isyan, ilerici insanlığın tarihine derin izler bırakırken, köleci toplumun çözülmesine de etkide bulunmuştur Sömürü biçiminin en barbar halinin sürdüğü kölecilik ilişkileri, bütün vahşetiyle sürerken bir yandan da çözülmekteydi. Aristokratlar, tüccarlar, tanrı krallar arasındaki çelişmeler köleci üretim tarzının tıkandığının da bir göstergesi olmaktaydı. Tam da böylesi bir dönemde Hristiyan dininin temsilcisi ve önderi İsa ve bir süre sonra da Muhammed'in tarih sahnesine çıktığını ve köleci siyasal iktidara, onun kurumlarına eleştiriler yönelterek daha sonra feodallerin elinde güçlü bir silaha dönüşecek ve ezilenlerin boyun eğmesinde kullanılacak din gerçeğini insanlık yaşamına sokmuşlardır. Ancak din ilk ortaya çıktığında "asi" idi. "Kutsal" kitapların içeriğine bakıldığı zaman verilen örnekler daha çok - toplumsal yaşamın düzenlenmesinde- köle, köleci ilişkilerine dairdir. Ezilenlerin ezilme dereceleri, umutsuzlukları, yaşadıkları vahşet; yaşama bağlı kalmak için yaşamda olmayan, kendileri için bilinmeyen, herşeye kadir, güçlü şeylere tutunmalarını, buna hazır olduklarını göstermekteydi. Dinin hızla yayılması, peygamberlerin etrafında alabildiğine kalabalık kitlelerin toplanması, hiç şüphesiz ki, yaşanan sürece yönelttiği eleştirilerde yatmaktaydı.

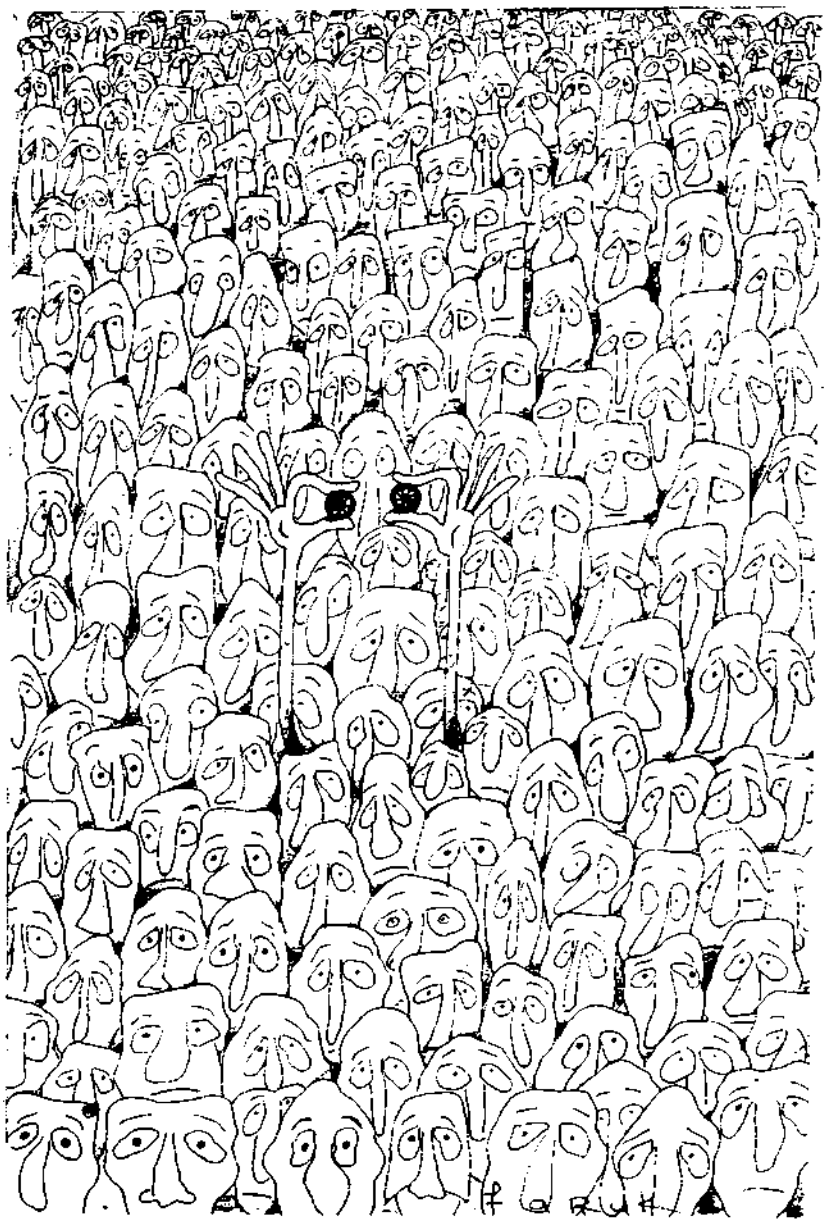

11.Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması Alb.'nden,Faruk Karaçay

İSA ARTIK ASİ DEĞİL

Peygamberler aracılığı ile topluma kazandırılan din, sadece günlük yaşama yönelik eleştiri yapmıyordu. Aynı zamanda ütopya da önermekteydi: Cennet. Bu arada kendi başlarına da iş açmışlardı; evrenselleşen/kitlelere yayılan din sadece onu benimseyenleri değil, esasen de benimsetenleri bağlamaktaydı. Dini önermelerine uygun bir yaşam ve ilişki düzeyi tutturmayı da emretmekteydi. Kölelere gelince, onlar için bir kurtarıcı oldu din. Köle olmak dışında bir dine mensup olmak, hem dünya hem de ahret için önermeleri olan din, toplumsal yaşamda hiç bir hakkı olmayan köle için hiç de azımsanacak bir şey değildi. Dinin bu kadar kısa sürede yayılması, kitleler tarafından benimsenmesi hiç şüphesiz ki, ortaya çıktığı koşullarda ileriyi temsil etmesinden kaynaklanmaktaydı. Her yeni gibi, eskiyle köklü bir çatışma kaçınılmazdı. İsa'nın çarmıha gerilmesi bu çatışmanın bir neticesidir. Asi olarak çıkan İsa, feodallerin elinde uysallaşmak zorunda kalmış köleciliği alt eden egemenlerin ve daha sonra feodalizmi tarihin derinliklerine gömen burjuvazinin elinde -günün toplumsal yaşamına hiç bir şey katmamasına rağmen- öteki dünyada vaad ettiği cenneti için kitleleri uyutma aracı haline gelmişti. Feodallerin, gericileşerek üretim tarzının önünde ayak bağı olmaları 14-15. yüzyılda had safhaya varır. Feodalizmin bütün değerler sistemine -buna din de dahil- eleştiri geliştiren burjuvazi aynı zamanda bilimsel eleştirinin ortaya çıkmasının sosyal ve tarihsel koşullarını da yaratmaktaydı. Eleştirinin köklülüğü, şiddeti o zamana kadar var olan bütün sahte duyguları, "kapitalizm" "soğuk, buzlu sularında boğacak"tı. Kiliselerin çanları feodalizmin yıkılması için eritilip top mermisi yapılmaktaydı. Makina çağı herşeyin kendi hızı ile olmasını istemekteydi doğal olarak. Sınıfların çıkar çatışmasının toplumsal dönüşümlere yol açtığı, bu çatışmada zorunlu olarak ileriyi ve geriyi, eskiyi ve yeniyi temsil eden sınıflar ve onların ideologları da bu çatışmaların hem ürünüdürler hem de sonucu. Fransız burjuva devriminin ideologlarından Voltaire, Danton, J.J. Rousseus günümüz de bile hala düşünsel etkilerin sürdürmektedirler. Kapitalizm sadece üretimde değil yaşamın hemen tüm alanlarında rönesanstır. Kilisenin kalın duvarları arasında yankılanan dolu ilahiler değil fakat Paris'in kaldırımlarında Bethoven'in, kulakları duymayanların da kalbinde çınlayan müziği almaktadır. Mozart'ın saçları sevincinden diken diken olsa gerek. Resimde Leonardo Da Vinci, felsefede Descartes, Kant, Spinoza modern tarihin son sömürücü sınıfının/burjuvazinin ve kendi mezar kazıcısı proletaryanın tarihin sahnesine çıktığı bu devrimler döneminin -heyhat bu devrimlerle birlikte- tarihe karışmak zorunda olacak evlatlarıdır.

Tarihin dönüşüm yasalarının bir zorunluluğu olan eleştiri, Mao yoldaşın deyimiyle "doğru ile yanlışın çatışmasıdır" Çelişmelere neden olan olay ve olgular doğru bir tarzda ele alındığında ve doğru çelişme kavran-

dığında doğrunun kaçınılmaz olarak zafer elde etmesini hiç bir güç engelleyemez. Feodalizmin bağrından çıkan burjuvazi tarihsel olarak ilerici bir konumdadır. Toplumsal, siyasal, kültürel, vb. tüm gelişmelerin öncüsü durumundadır.

MODERN SINIF PROLETARYA VE BİLİMSEL ELEŞTİRİ

Marksist bilimin, insanlık tarihinin son sınıfı olan proletaryanın eleştiri yöntemi olduğu, proleter devrimler çağında, 1917 Ekim Devrimi ile kanıtlanmıştır.

Burjuvazi, feodalizmi tarihin çöp tenekesine gönderirken, kendi mezar kazıcısını da -üretim ilişkisinin kaçınılmaz bir neticesi olarak- doğurduğunu yukarıda belirtmiştim. Kapitalizm, proletaryayı yaratmıştır fakat kapitalist mülkiyet sahibi burjuvazi ilerici misyonunu sürdürdüğü için proletarya burjuvaziye siyasal eleştirisini yöneltecek kuvvetini kazanmamıştı. Proletaryanın sınıf ideolojisi olan Marksizm, Feurbach'ın kaba materyalizminden etkilenmeden hemen önce Hegel'in öğretisine farklı yorumlar getiren Sol Hegelciler'den yana tercih yapmışsa da daha sonra bu iki etkiden de kurtulmuştur. Sol Hegelciliğin özü şu idi; Tanrı tanımazlıkları, tüm öğretilere açık olmaları, kurulu düzene öfkeleri, Sağ Hegelciler ise, -bütün o karmakarışık söylemlerinin içinde- şunu diyorlardı: Siyasal iktidarın kalıcılığı. Olağanüstü bir gücün varlığı. Doğa ve toplum yasalarında durağanlık. Hegel toplam olarak şunu söylemektedir. "Düşünce öznedir." Marks ise, "Varlık özne, düşünce yüklemdir."diyerek düşüncenin maddeden geldiğini ortaya koydu. Marks'ın diyalektik materyalizme ulaşmasında, Darwin'in Evrim Teorisi: Hücrenin bulunması ve enerjinin dönüşümü yasasının bulunmuş olması önemli etkendir. Bu arada toplumların yapısını da inceleyen Marks, devleti toplumun bir yansıması olduğunu tespit ederek sosyal ve siyasal eleştiri tahtasına koymuştur. Doğa ve toplum olaylarının diyalektik materyalist yöntemle irdelenmesi, salt içinde bulunulan koşulların değil, aynı zamanda tarihin değerlendirilmesinin ve geçmiş ve içinde bulunulan maddi koşulların bilinmesi ile geleceğin bilinmesi, geleceğe yönelik çözüm üretilmesinin de anahtarı olmuştur. İşte proletarya bundan yoksundu. Bu silahlarını kavradıktan sonra, yaşadıkları kapitalist sistemin doğurduğu sonuçlarla, çarpık ilişkilere eleştiriler yönelten ve bunların düzeltilmesini isteyen ütopik- sosyalistler tüm iyi niyetlerine, insanlığın manevi dünyasına olumlu değerler taşımış olmalarına rağmen kapitalizmin buzlu sularında boğulacaklardı. Doğa ve toplumlar tarihinin yasalarını Marks (ve bir süre sonra kendisine katılan Engels) öğretilerinin gereklerine göre bir yaşam ve ilişki tutturmuştur. Formüle ettiklerini bir yönteme bağlamış ve bu eleştiri yöntemini proletarya ve ezilen halkların mücadelelerine armağan etmiştir. Kendiliğinden sınıf olan proletarya, kapitalizmin tüm kurum ve kuruluşlarının karşısında alternetif yarattığında kendiliğinden sınıf olmaktan çıkıp kendisi için sınıf olmuş, kapitalizme eleştirisini makineleri kırarak gösterme yerine, kendi siyasal iktidarını kurma savaşına kapitalizmi yerküreden silmek için soyunduğunda göstermiştir.

ELEŞTİRİDE AMAÇ VE YÖNTEM

İçinden geçtiğimiz tarihsel süreç dünyada bir hayli sancılı, devrimin aleyhine ve karşı devrimin lehine olduğu bir süreçtir. İçinde yaşadığımız toplum ve geçtiğimiz süreç ise, hem ulusal kurtuluş mücadelesi ve hemde sınıf mücadelesi açısında devrim/sosyalizm ve Anti-Sömürgeci ulusal kurtuluş mücadelesi için olanaklar sunan bir süreçtir. Sorun böylesi bir süreçte ileriyi temsil edenlerin sorunları nasıl ele alacağı, ortaya çıkmış bu olanakları nasıl değerlendirecekleri sorunudur. Bunun tek güvencesi Diyalektik Ve Tarihsel Materyalist bir yaklaşım gösterebilmektir. Sorunun bu yanının irdelenmesi bu yazının devamı olarak ele alınacak. Ancak eleştiride amaç ve yöntem hakında da bir kaç şey söyledikten sonra yazımın bu kısmını noktalamak istiyorum.

Eleştiride amaç ve yöntem, diyalektiğin en temel yasaları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir Materyalist yaklaşıma sahip bilim adamları, siyasetçiler, sanatçılar, devrimciler vb. eleştiriyi bilimin kendisi olarak kavramalıdır. Eleştirinin amacı hangi alanda olursa olsun, önerme, yol gösterme, geliştirme, yenileştirme, değiştirip dönüştürme, netice itibariyle de kazanıcı olmalıdır. Bunun için tutulacak yol ve yöntem, koşulların tahlilini yapmak, abartma ve küçümsemeden kaçınmak, zamanında ve yerinde eleştiri yapmak. Bireye karşı yapılıyorsa muhatabına yapmak. Objektif olma. Subjektif davramamak. Ele alınan olay ve olgunun bütün yanları ile irdelenmesi. Bütün bunların yerine getirilebilmesi için, özgür düşünebilme, dış etkilere karşı özgür düşünme kabiliyetini yitirmemedir.

Bilim, her şeyin birbiri ile bağını kanıtlayalı çok olmuştur. Herşeyin hareket halinde olduğu gerçeği de tarihin derinliklerinden bize hazır bilgi olarak geçmiştir. Herşeyin değişime uğrayacağı da bilinir. O halde yöntemimiz bunlar olacaktır. Araştırma inceleme yapmayan, bilgisini zenginleştirmeyen, yaşamdaki değişikliklere göz yumanlar yaşamın gökgürültüsü, fırtına ve elektiriği karşısında çarpılırlar. Yaşamın canlı dinamiğinden kopulduğunda öznelcilik, subjektivzm, doğmatiklik, sekterlik, sekterliğin kardeşi liberallik, kısaca, insanlığın düşmanı anti-bilimsel bütün özellikler yakamıza kirli savaş sürdüren generallerin apoletleri gibi yapışır. Bırakalım apoletler onların olsun. Emek harcayalım bilim bizim olsun.

Nesne özne diyalektiği üzerine notlar

Erhan MEYDAN

Nesne ile öznenin ve birbirleriyle olan bağıntısının niteliği sorunu, düşünce tarihinin en temel konusu olarak süregelmiştir. Nitekim Engels, felsefenin en temel sorununu, düşünce ile varlık arasındaki ilişki olarak belirtir. Her felsefe okulu yöntemiyle, mantık sistemiyle, kavram ve kategorileri içeriklendirişiyle ayırıcı özelliklerini ortaya koyarken, en temelde, bu soruna ilişkin takındığı tutum tarafından belirlenmektedir.

Bilinç ile doğa, tin ile madde, özne ile nesne, teori ile pratik gibi özel görünümleri içinde ve toplumsal bilincin farklı bağlamlarında ele alınan bu köklü sorun, insan bilincinin her gelişme aşamasında daha kapsamlı olarak açıklanabilmiştir. Bilimin ve bilginin her gelişme düzeyi, yeni tartışma ve sentezlerle daha derinlikli kavrayışlar ortaya çıkarıyor. Böylelikle yaşamın bütünsel algılanışı, bakış açısı ve ufkun genişlemesi, bilincin yetkinleşmesi sözkonusu olmamaktadır.

Bu bakımdan, köklü bilimsel gelişmelerin ve düşünsel altüst oluşların yaşandığı yüzyılımızda, teorik ve felsefi tartışmaların güncelliğine işaret etmek ve bu çerçevede, nesne özne sorunu üzerinde durmak yanlış olmayacaktır. Zira çağdaş bilimsel gelişmelerin, kapsamlı felsefi ve düşünsel tartışmaları gündeme getirdiği biliniyor. Bilgi süreçlerinin ayrıntılara inerek derinleşmesi sonucu, kavram ve kategorilerin, mantık sistemlerinin sorgulanması ve geliştirilmesi sorunu gündemdedir. Dolayısıyla bu sorunların ve tartışmaların doğrudan muhatabı olmak gerekiyor. Burada, bu çerçevede, kısaca, Marksist felsefenin temellerinden hareketle nesne özne sorununa ilişkin bir kaç noktaya değinmeye çalışacağım.

TARİHSEL MATERYALİST YAKLAŞIM

Bütün ayrım çizgileriyle birlikte, nesne ile özne sorununa yaklaşım biçimlerini iki eğilimle özetleyebiliriz: Öznelcilik ve nesnelcilik. Bu her iki eğilim de sorunu ele alırken, özne ile nesneyi ya birbirinden tümüyle koparmak ya da birbiriyle özdeşleştirmek üzere, tek yanlı bir yaklaşım sergilemektedirler. Bu metafizik tutum, aradaki bağıntının tek yanlı olarak mutlaklaştırılması sonucunu doğurmaktadır.

Marksist felsefenin ayırıcı özelliklerinden birisi, bu noktada ortaya çıkar. Marks ve Engels, sorunun köklü bir şekilde çözümlenmesinin teorik ve yöntemsel temellerini atmışlardır. Ne var ki, bu temllerin, ardılları tarafından geliştirildiğini söylemek mümkün değil. Aksine, bilimden ve bilginin canlı gelişiminden koparak Marksist felsefenin şematize edilmesi, yani bir çeşit formülasyonlar yığınına, her derde deva bir reçeteye dönüştürülmesi söz konusudur. Bu noktadan itibaren Marksizm'in "indirgemeci", kaba materyalist, ekonomist bir yorumla uyarlanması; doğada, toplumda ve bilgi sürecinde, özneye, üst yapıya, bilince yer vermeyen bir tarih olarak gerçekleşmesi anlaşılır olmaktadır. Elbette Marks'ın görüşleriyle, onun adına söylenen ve yapılanlar, tümüyle birbirinden ayırmak kadar, birbirine eşitlemek de doğru değildir. Ortada gerçekleşmiş bir süreç bulunuyor. Bu sürecin eleştirel bir sorgulamasının yapılması gerek. Dolayısıyla bugün, bilimin ve bilginin kaydettiği kapsamlı gelişmelerle, Marksist felsefenin temellerinden itibaren eleştirel bir tarzla geliştirilmesi bir zorunluluk durumundadır.

Temel öncülleri itibariyle Marksist felsefe, öznelciliğe karşıdır. Özne olarak insan, toplumsal bir varoluşa sahiptir ve bu nesnel bir konumdur. Yani özne, kendi başına nesnelliğin yaratıcısı ve kaynağı olan soyut bir bilinç, evrensel bir Fikir, Mutlak İde, ya da Tanrı değildir. İnsan bilinci, bir beliryen olduğu ölçüde kendisi de maddi yaşam koşulları ve tarihsel sürecin içeriği tarafından belirlenir. Bu anlamda Marksist felsefe yasalara, tarihsel zorunluluklara vurgu yapar.

Ancak Marksist felsefe, nesnelciliğe de karşıdır. Bu eğilime yönelik eleştirilerini, mekanik materyalizmden kopuşunu belgeleyen Feuerbach Üzerine Tezler'de açıkça görürüz. Marks, burada, eski materyalizmin en temel yanılgısının, gerçekliği aynı zamanda öznel olarak değil, yalnızca nesne olarak ele alması olduğu-

nu belirtir. Oysa insan, nesnel konumu ve koşulları içinde tarihi yapan Özne'dir. Bu belirleme, yani 'gerçekliğin aynı zamanda öznel olarak ele alınması', tarih açısından olduğu kadar, bilgi teorisi açısından da önem taşıyan bir belirlemedir. Burada özne nesne diyalektiğinin biçimlendirildiğini görüyoruz.

Özetle toparlamak gerekirse, tarihsel materyalizm açısından özne, özü toplumsal ilişkilerin bütünü olan insandır. Nesne ise, doğal ve toplumsal yaşamın verileridir. Dolayısıyla, içinde yer aldığı maddi koşullar tarafından belirlenen özne, aynı zamanda bu koşulların belirleyenidir. Doğa alanında süreç kendiliğinden işleyebilir. Ancak toplumsal yaşamda böyle bir durumdan söz edilemez. Nesnelliğe öznenin (insanın) bir müdahalesi söz konusudur. Bu durumda nesnenin niteliği öznenin konumu ve öznel olanın nesnel olan ile ilişkisi sorunu, çok yönlü bir önem kazanmaktadır. Bu sorun ancak diyalektik bir yaklaşımla aşılabilir.

Lefebvre, " *'Tarihsel maddecilik' terimi, bir tarih felsefesini değil, insani gerçekliğin bütün bilimlerinin nesnesi ve eyleminin amacı olan bütünsel insanın oluşumunu ifade eder" demektedir. "Bütünsel insanın oluşumu" ifadesi, özne ile nesne arasındaki diyalektik bağıntıya işaret etmektedir. Burada, insan, hem nesne, hem de özne konumundadır: İçinde bulunduğu tarihsel koşullardaki yeri bakımından nesne; bilen, tasarlayan, müdahale eden ve değiştiren konumuyla özne. Dolayısıyla, artık, "Markisizm idealistte değildir, materyalist de değildir; çünkü derinlemesine tarihseldir"* (1) denilebilir.

BİLGİ TEORİSİNİN KONUSU

Nesne özne ilişkisinin ele alındığı en önemli konu, bilgi sorunudur. Bilginin kaynağı, niteliği ve amacı, bilme sürecinin içeriği, bilginin niteliksel yapısı vb. sorular, her felsefi sistemin temel problemlerinin başında gelir. Bu ve benzeri sorular, felsefenin bir alt bölümü olarak bilgi teorisinin konusunu oluşturuyorlar. Anlaşıldığı üzere konunun temelinde, özne nesne ilişkisi sorunu bulunmaktadır.

Marks öncesi felsefe de insanın bilgi sürecindeki yeri, edilgen bir konumdur. İdealizm, bilgiyi, insanın maddi varlığının ötesinde bir soyutluk olarak açıklarken; materyalistler de maddenin kendisinden kaynaklanan bir yansıma olarak açıklamaktadırlar. Yani bilgi, ya maddenin yaratıcısı ya da yansıtıcısı durumunda olan insan bilincinin bir ürünü olarak açıklanıyordu. Ve her iki halde de öznenin konumu, nesneden kopuk, edilgen, tek yanlı bir konumdaydı. Marksist felsefe, özne nesne ilişkisini diyalektik bir temelde açıklayarak, bu tek yanlı edilgen konuma son vermiştir. Sonradan gelen Marksistler tarafından geliştirildiği söylenemese de, günümüzdeki tartışmalar açısından bu temel gözardı edilemez.

Elbette bilgi, düşüncenin yarattığı salt bir soyutluk değildir. Aynı şekilde, maddenin bilinçteki yansıması olarak da açıklanamaz. Her türlü bilgi sonuçta nesnelliğe, pratik etkinliğe, deneyime ve zihinsel üretime dayanır. Nesne özne diyalektiği açısından bilginin ve düşüncenin üretilmesi; zihnin önsel sonuçları ya da maddenin kendiliğinden bir yansıması değil, toplumsal bir öze sahip olan insanın soyutlama yetisinin bir ürünü olarak açıklanabilir. Burada, bilgi, nesne özne diyalektiğinin bir ürünüdür. Buna göre, maddenin öncelliğine işaret edilirken bilincin etkin konumu ve aradaki bağıntının karşılıklı belirleyiciliği de açıklık kazanmaktadır.

"Bilgi kuramı açısından baktığımızda öznenin nesne karşısındaki bağımsız ve etkin konumu kendini üç noktada ortaya koyar: Birincisi, nesnenin özsel ve içsel niteliklerinin bilgisini edinebilme anlamında, kavramsal ve soyut düşünebilme yeteneğine sahip olması; ikincisi, bilgilerini, tecrübelerini, alışkanlıklarını vb. dil vasıtasıyla bireyden bireye, toplumdan topluma, kuşaktan kuşağa aktarabilme olanağına sahip olması; üçüncüsü, tüm pratik faaliyetlerini, içerik, biçim, etki açısından önceden tasarlayabilme yeteneğine sahip olması"(2). Burada belirtilen noktalar genel anlamıyla yanlış değildir. Yalnızca yüzyılımızdaki köklü bilimsel gelişmelerin sonuçları dolayısıyla, öznenin bilgi sürecindeki belirleyici rolünü belirtmek gerikiyor. Çağdaş bilimsel gelişmelerde gözlemci (yani özne), gerçekliğin belirlenmesinde doğrudan bir role sahip olarak açıklanmaktadır. Gözlemci, gözlem sürecinde, bilgisini edindiği gerçekliği belirliyor. Buna göre, artık, "öznenin bağımsız konumu"ndan söz edebilmek ya da bilgiyi "nesnenin özsel niteliklerinin yansıması" olarak açıklamak olanaklı değildir.

Bu noktaya yeniden dönmek üzere geçerken şunları belirtmek gerekiyor: Marks ve Engels, nesne özne sorununu diyalektik bir yaklaşımla ele almış olmalarına rağmen, bu konu üzerinde detaylıca durmaları söz konusu değildir ve söyledikleri de çağın bilgisi ve bilimsel gelişmeleriyle sınırlıdır. Bugün ise, bu sınırlar, bilimde yaşanan devrimsel gelişmelerle aşılmış bulunuyor. Marksist felsefenin devrimci tarzda geliştirilmesi gereğinin kavranması için, öncelikle bu durumun ve bilimsel gelişmelerin bilince çıkarılması gerekiyor.

"Doğayı aktif özne ile izlenen nesne arasında hiç bir karşılıklı belirleyici ilişkinin bulunmadığı ilahi kavrayışla kavraması için, doğayı gözlemcinin ilgili olduğu bütün faaliyetlerden yoksun bırakmak, nesneyi bütün öznel nitleliklerinden yoksun bırakmak zorunluydu. Madde önce renkten, sesten, sağlamlıktan, ısıdan ve tattan yoksunlaştırıldı. Devinim, zaman, uzay, kütle, biçim nesnel nitelikler olarak görüldü. Fakat zamanla bunların da gözlemciye bağlı oldukları gösterildi" (3)

Bu ve benzer düşüncelere sahip olduğu söylenilen İngiliz Marksist ay-

dın Christopher Caudwell'in de yüzyılımızın ilk yarısında, burada değindiğimiz epistemoloji sorunu üzerinde durduğu belirtiliyor (age). Dolayısıyla, temel önermesi, "bütünlüklü bir epistemolojik sentez oluşturmak" olduğu söylenilen Caudwell'in görüşlerini, konumuzla ilgili olduğu noktalarda değinmenin yararlı olacağını düşünüyorum.

"Caudwell'in çok değişik konulardaki tartışmalarının altındaki temel sorunsal, bütün yanlarıyla burjuva kültürdeki krizdi. Burjuva kültürün teorik parçalanmasının nedeni neydi? Caudwell en temel düşünce kapılarını anlamaya ve bunlar ile en temel sosyo ekonomik gerçeklikler arasındaki bağlantıyı keşfetmeye çalışmıştı. Bütün bunların özünde toplumsal iş bölümünde, sınıf ayrımlarında temeli bulunan özne nesne çatallaşması yatıyordu. Bu çatallaşma bütün düşünce ve faaliyet alanlarını çarpıtıyordu. Sanatı, bilimi, psikolojiyi, felsefeyi, iktisadı ve bütün toplumsal ilişkileri çarpıtıyordu"(4). Kaynağı sınıf ayrımlarında bulunan ve burjuva toplumda daha da derinleşen özne ile nesne arasındaki bu çatallaşma; sonuçta, soyut öznelciliği ve mekanik nesnelciliği besliyordu. Bilim ile kültürü, bilgi ile eylemi birbirinden kopartan, düşünce ve faaliyet alanlarını çarpıtan söz konusu parçalanmaya karşı, yeni sentezler geliştirilmesi kaçınılmazdır. Çünkü burjuva toplumda nesne özne çatallaşması, felsefenin bilimden kopması noktasına gelmiş bulunuyordu.

"Caudwell'e göre, felsefe için en büyük felaket, bilimle çatışmasıydı. Öznellik nesnellikten uzaklaşırken, felsefe de fizikten uzaklaşmıştı. Bu evrede kapitalizm iki karşıt ideolojiyi besliyordu; bilim adamları için mekanizm, felsefeciler için idealizm. Nesnellik bilimin ülkesi olurken, öznellik felsefenin ülkesi oldu. Felsefeciler artık maddeye ilgi duymuyordu. Fizikçi de artık zihinle ilgilenmiyordu"(5). Ancak toplumsal ve bilimsel gelişmeler, sorunun çözümlenmesinin koşullarını da hazırlamaktadır. 19. yüzyıl sonu mekanikçi fiziğin ve buna dayanan bilim anlayışının çöküşünü gösterdi. 20. yüzyılda bilimlerdeki kapsamlı gelişmeler, bilimsel bilgi ve düşüncelerdeki hızlı ilerlemeler, yeniden bilim adamlarını felsefeyle ve filozofları da bilimsel gelişmelerle ilgilenmek zorunda bırakmaktadır. Gereksinim duyulan şey, farklı disiplinleri ve bilgi süreçlerini kapsayacak yeni bir epistemolojik sentezin oluşturulabilmesidir. Marksist felsefe, temel öncülleri ve yaklaşımıyla böylesi olanaklara sahip bulunuyor. Özne nesne sorununun diyalektik tarzda açıklanmasının Marks ve Engells tarafından yapıldığını daha önce belirtmiştik. Caudwell'in çabası da bu temelin geliştirilmesine yöneliktir.

"Marksizm'in eşsizliği birini ya da ötekini yadsımadan (idealizm ya da mekanik materyalizmin yaptığı gibi) ikisini de kucaklayarak bu çatallaşmanın üstesinden gelmiş olmasıydı. Bilinç alanında ayrılamaz olsalar da ikisi de gerçekti. Biri diğerinin oluşturucu parçasıydı. Her zaman özne nesneye bağlı olduğu gibi nesnede özneye bağlıydı. Epistemolojik nesnelciliğe karşı çıkan Caudwell, aktif öznelciliğin rolü ve bağımsız gözlemci yanılsamasından kurtulmanın önemini vurguluyordu. Evrenin dışında durmak, evreni rahatsız etmeden ya da onun tarafından rahatsız edilmeden öğrenmek zihin için olanaksızdı"(age)

Marksizm'in eşsizliği olarak ifade edilen, düşünce ile varlık, özne ile nesne, bilim ile felsefe arasındaki bağıntının diyalektik bir temelde açıklanması günümüz sorunları karşısında Marksist felsefenin geliştirilebilmesinin olanaklarını göstermektedir.

FİZİK VE FELSEFE

20. yüzyıldaki çağdaş bilimsel gelişmelere, özellikle fizik biliminin kendini yeniden inşa etmesiyle gerçekleşen çığır açıcı gelişmelere, zaman zaman değinmelerde bulunduk. Bu gelişmeler esas olarak fiziğin iki temel kuramına dayanıyor. Bunlar; Einstein'in Görecelik Kuramları ile daha sonra bir çok fizikçi tarafından geliştirilen Kuantum Fiziğidir. Bu kuramların ortaya çıkışları ve gelişmeleriyle birlikte tüm bilim ve düşünce dünyası sarsılmış, köklü sorunlar ve tartışmalarla karşı karşıya kalınmıştır.

Tarih boyunca bilimlerdeki her çığır açıcı buluşun, niteliksel her gelişmenin, beraberinde köklü felsefi ve düşünsel gelişmeleri de getirdiği biliniyor. Bu noktada, 19. yüzyıl bilimsel gelişmeleriyle diyalektik materyalizm arasında Engels'in kurduğu bağ hatırlanabilir. Elbette süreç tam olarak belirginleşip belli bir netliğe ulaşılanlan kadar, ortalık toz duman olacak; altüst oluşlar karışıklıklar, kapsamlı tartışmalar, arayışlar ve bunalımlar yaşanacaktır. Yüzyılımızda da böylesi bir durumun varlığına işaret edilebilir. Çünkü, tüm gelişmelere rağmen Kuantum Fiziği noktasında bütün sis perdesinin kalktığını ve felsefi tartışmaların netleşebildiğini söyleyebilmek mümkün değil. 20. yüzyılda, başta fizik olmak üzere bilimde devrimci gelişmeler yaşanmıştır. Ancak; "bu çağdaş devrimin henüz, ne bilim tarihi açısından ne de felsefe tarafından algılanabildiğini söyleyebiliyoruz". Burada altı çizilmesi gereken nokta, gelişmeleri anlama çabasında yoğunlaşmak, sorunlarla muhatap olmak, tartışmak, mevcut kavram ve kategorileri, argümanları, eleştirel bir değerlendirmeye, sorgulamaya tabi tutmaktır.

Yüzyılımızın başlarında Lenin, "modern bilimin bunalımını" tespit eder. Bu bunalımın, fizik bilimindeki gelişmelere dayandığını görmüştür. Materyalizm ve Ampiriyokritisizm adlı yapıtında ayrıca, bunalımın felsefe ve diğer düşünce alanlarına yansıdığına işaret eder. Burada Lenin daha çok, aydınlarda ve parti kadrolarında meydana gelen kafa karışıklığını gidermek üzere, pratik ihtiyaçlardan hareket etmektedir. Yapıtında bilgi teorisi çerçevesinde çeşitli güncel sorunları irdeler:

belli başlı kavram ve argümanları tartışıp değerlendirir. Ancak Lenin'in, bugünkü kapsamda bilimdeki devrimsel gelişmelerle ve sonuçlarıyla karşılaşması söz konusu değildir. Belirleyici gelişmeler 1930'lu yıllardan sonra gerçekleşecektir ve Lenin'de, geri kalan yaşamında, bu konular üzerinde yeniden durmamıştır.

Bugün, felsefenin temel sorununun epistemolojik düzeyde güncelleşmiş olduğuna değindik. Madde kavramı gerçek nedir sorusu hem bilim, hem de felsefe düzeyinde tartışılıyor. Buna bağlı olarak nesne özne sorunu, bilgi sürecinin içeriği; gözlem, nedensellik, kesinsizlik, rastlantı ve zorunluluk, uzay ve zaman, nitelik, olasılık, görelilik, görünüş ve gerçeklik gibi kavram ve kategoriler sorgulanıp irdeleniyor. 20. yüzyıl düşünce akımları, bu tartışmaları bir sonuca bağlayabilmiş değil. Burjuva cephesinde yaşanan idealizme kayış, tam bir kavram ve zihin karmaşasıdır. Ama öte yandan, bu konulara yönelik Marksistlerin yaklaşımları ise daha tam olarak anlaşılmış sayılmaz.

Oysa, fizik bilimine dayanan kapsamlı bilimsel gelişmelerin tüm düşünce dünyasında sarsıcı etkilere yol açtığı bir gerçektir. Bu yönlü gelişmelerin temelinde bulunan iki kuram, daha henüz birleşik bir kuram haline getirilebilmiş değil. Ancak bir çok yeni yasa ve ilke böylelikle bilime ve düşünce dünyasına girmiş bulunmaktadır. Einstein'in Görecelik Kuramları; madde ve enerjiyi, uzay ve zamanı ayrı ayrı ve mutlak kavramlar olmaktan çıkarmıştır. Zaman, mutlak bir kavram değil, hızla bağlantılı görece bir kavramdır artık. Buna göre, sistemin hareketinde farklı konumlarda bulunan iki gözlemci, hem zamanı, hem uzayı farklı kavrayacaklardır. Uzay ve zaman'ın mutlak değişmezlik düşüncesi ve birbirinden bağımsız olarak ele alınabileceği anlayışı artık tümüyle yıkılmıştır. Böylece dört boyutlu uzay-zaman tasarımı oluşmuş oluyordu. Bertrand Russell, bu noktada, "rölativite kuramı, dünyanın temel yapısıyla ilgili görüşümüzü değiştirdi" diye belirtmektedir. "*Evrendeki bütün olayların, içerisinde tarihlendirilebileceği, her şeyi kapsayan tek zaman kavramımızın yakılması, uzun dönemde, sebep ve sonuç, evrim ve bir çok öteki şeyler konusundaki görüşlerimizi etkileyecektir. Örneğin, bir bütün olarak, evrende bir gelişimin olduğu ya da olmadığı sorun bizim zaman ölçütünü seçimimize bağlı olabilir*"(6).

Öte yandan atom-altı evrende, bir parçacığın konumunu ve hızını aynı anda saptayamama durumunu dile getiren "kesinsizlik ilkesi" bilime girmiş bulunuyor. Olasılık teorisine bağlı olarak, gerçek "istatiksel gerçek" olarak tanımlanıyor ve gözlemci gerçekliğin belirlenmesinde doğrudan bir role sahip olarak açıklanıyor. "*Böylece gözlemci, kuantum fiziğinin kavramlar bütünü içerisinde merkezi bir yer edinmiş oluyor. Doğal olarak bu, felsefi açıdan sorunları beraberinde getiriyor. Çünkü biz mekanik ve elektromagnetik teoriden alıştık: objektif bir dünya var, gözlemci olsa da olmasa da bu objektif dünyada fiziksel olaylar cereyan etmektedir, diyoruz. Gerçeklik problemi kabaca şudur: Bir gözlemcinin var olması veya olmaması, olayları ve fizik yasalarını etkilemez. Fakat kuantum mekaniğinden, gözlemci, kavramlar bütünü içine vazgeçilmeyecek oranda girmiş oluyor.*"(7).

Kuantum fiziğine göre, bir parçacığın hangi noktada ya da hangi konumda bulunduğunun tespit edilmesi, gözlemcinin konumundan tümüyle bağımsız ele alınamaz. "**Kuantum fiziğinin en temel varsayımı**: *Dalgaların parçacık niteliği taşıması ve buna karşılık parçacıkların dalga niteliklerinin bulunmasıdır*"(age). Ancak ışığın hangi özelliği göstereceği (dalga mı, parçacık mı?), onun nasıl gözlemlendiğiyle ilişkilidir. Yani hangi niteliğin ortaya çıkacağı, sizin hangi gözlemi yaptığınıza bağlıdır. Bu durumda, gözlemciden bağımsız bir "gerçeklik"ten ve bunun "bilgi"sinden söz edebilmek artık hangi çerçevede olanaklıdır?

Sağduyu sahibi aklı ve düşünüş tarzını rahatsız eden bu önermeler, her geçen gün gerçeklik kazandıkça, klasik mantık, akıl ölçüleri ve düşünce sistemleri, köklü bir yenilenme sorunuyla karşı karşıya kalıyor. Bu noktada bilgi teorisi ve mantığın, nasıl köklü sorunlarla yüzyüze olduğu anlaşılmaktadır.

Mevcut sorunlar karşısında Marksist felsefe, sorgulayıcı ve geliştirici bir konuma sahip olmalıdır. Ezbercilik, verili olanı tekrar etme, hiç bir yararsağlamaz. Gelişmelerin ve sorunların üzerine cesaretle eğilmeden, eleştirel bir yaklaşım sergilemeden, Marksist felsefe iç tıkanıklardan kurtulamaz. İçeriği giderek boşalan bir kavramlar yığınına dönüşür. Felsefi düzeyde gelişimi durmuş bir dünya görüşü ise, elbette ideoloji ve politika düzeyinde sağlıklı bir duruşa sahip olamayacaktır. Günümüzde hiç bir düşünce sistemi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yol açtığı çok yönlü tartışmalara katılmadan, düşünce alanında farklı görüşlerle hesaplaşmadan ve kendi kavramlarını, önermelerini, bu doğrultuda yenileyip geliştirmeden, hiç bir ilerleme ve başarı kaydedemez. Marksistler'in her şeyden önce böylesi bir yönelimi gündemine alması gerek.

Kaynaklar:

1-Marks'ın Sosyolojisi, Henri Lefebvre, sf. 37

2-Marksizm'in Temel Kavramları, Hüsnü Aksoy, sf. 34

3-Sermaye Kültüründen KOPUŞ, Aylık Kültür Dergisi, Sayı:8, 9, 11 Yirminci Yüzyıla Kafa Tutanlar: Christopher Caudwell, Hazırlayan: Ahmet Fethi

4-Age

5-Age

6-Rölativitenin Alfabesi, Bertrand Russell, sf.168

7-Bilim ve Ütopya, sayı:22, "Kuantum Dünyası" başlıklı yazı.

Olgusal bilinç

"Kazara karşıma Tanrı çıksa ve bana: 'İşte bir elimde gerçekler var; diğer elimde de gerçeklere götüren araç bulunmakta. Seç bakalım bunlardan birini' dese, ben kendisine; 'Ey Tanrım! Gerçekleri sen kendine sakla, bana sadece gerçekleri bulmaya yararlı aracı ver' derdim." Lessing

Cengiz GÜNDOĞDU

Geçmişte birgün, bir arkadaşımla yemekteydik. Yemeğimizi yiyor... rakımızı içiyor, ordan burdan tatlı tatlı konuşuyorduk. Arkadaşım gülerken birden öksürmeye başladı. Soluk borusuna bir şey kaçmıştı. O an, bedenimizin kendini koruma tepkesine... bu koşulsuz tepkeye hayran oldum. Koşulsuz tepkeyle boğulmaktan kurtulan arkadaşıma şöyle dedim.

-Keşke beynimizde de böyle koşulsuz tepkeler oluşabilseydi.

Arkadaşım,

-Nasıl, dedi.

-Anlattım. Bedenimizin çelişkili... çatışkılı bütünlüğü tepkelerle korunuyor. Soluk borusuna kaçan yabancı cismi öksürükle atıyor beden. Keşke beynimiz de böyle olsaydı.

O gece arkadaşıma özetle anlattığım bu sorun beni hep uğraştırmıştır. Sözgelimi faşizm. Faşizm, insana karşı bir ideoloji. Tarihte bunca tatsız deneyimden sonra bile faşizmi silip atamadı insan. Beynimizde, insanı, bu anlamda koruyan bir koşulsuz tepke oluşabilseydi demişimdir hep. Yine insanın insanı dövmesi... öldürmesi için eğitilmesi bütünüyle insana karşı bir durum. Ama milyonlarca insan bunun için eğitiliyor dünyada. Beyin, koşulsuz tepkelerle bu "yabancı"ları dışlamıyor. İnsanın insanı daha çok sömürmesi... daha çok ezmesi için çalışan... bana göre bu "yabancıyı" koşulsuz tepkeyle dışlamayan beyni suçlamıyorum. Çünkü biliyorum, yine o beyin, insanın insanı sömürmemesi... insanın insanı ezmemesi için de çalışıyor... düşünce üretiyor.

Söylemek istediğim şu. Sorun, doğrudan doğruya beyinde değil. beynin çalışmasında. Tabii bunun, bugün bilgimizin ulaştığı noktaya göre söylüyorum. Belki yüzyıl... ikiyüzyıl sonra beyinle ilgili sırlar çözülecek. İnsanlığın önüne ışıklı bir yol açılacak. Ama bu gün şunu kabul etmek gerekiyor. Beynimiz iki yanı keskin bir ustura... Bu ustarayı iyi bellemek... nasıl çalıştığını anlamak zorundayız. Yoksa bilmeden... doğru sanısıyla, insana karşı düşüncelerin temsilcisi olabiliriz.

Hergün şurda burda yazı yazan... konferans veren birçok kişi var. Bu kişilerin, düşünce yöntemsizliğini... insana acı veren yöntemsizliklerini... düşünce yoksunluğunu bir yana bırakıyorum. Beni Hegel şaşırtıyor. Hegel, insan bilincini kılı kırk yararcasına inceliyor. Şunu söylüyorum. Hegel'i ne zaman okusam heyecanlanırım. Bilinç... kendinin bilinci... mutlak özne derken... bilinç durumlarını incelerken... doğru araştırmasından sapıyor... yaşadığı

burjuva toplumunda tarihi durduruyor. Üstelik Alman ırkçılığına temel hazırlıyor.

Bilinç durumlarını kılı kırk yarcasına inceleyen Hegel, "Hristiyan dünyasında ilkin GERMEN ulusları, insanın insan olarak özgür olduğunu, tin özgürlüğünün, insan doğasını meydana getirdiğinin bilincine vardılar" dedi. (Hegel, Tarihte Akıl. Türçesi Önay Sözer. Kabalcı Yayınevi: İstanbul. 1995). Yine Hegel, "İnsan, yalnızca devlette ussal varlığa kavuşur" dedi.

Bu düşüncenin... bu akıl yürütmenin paçalını daha sonra insanlık hep acıyla yaşadı. Önce İngiltere, sonra Almanya, sonra ABD Sonra Rusya "İlkin biz, insanın insan olarak özgür olduğu bilincine vardık. Şimdi bütün insanlığı kurtaracağız. İnsanı, insan yapacağız" diye ayağa kalktı. Bütün bunlar olup biterken öbür halklar da "Bizim neyimiz eksik. İnsanlığı biz kurtaracağız" diye harekete geçti. İşin tuhafına bakın. Türkiye Nato'dan, ABD'den izin alamadan, sınırlarının bir metre ötesine bir asker bile gönderemez. Böyle bir ülkenin çocukları... kendilerine islamcı diyenler "Ordu Bosna'ya... ordu Bosna'ya" diye yürüdüler. Onları kınamıyorum. Bu ülkede bir tarihte "Kıbrıs Türktür... Türk kalacaktır" diye bağıranların içinde ben de vardım.

Hem dünyada... hem Türkiye'de olagelenlere baktıkta bilinç durumları üstünde bir kez daha durmak gerekiyor.

OLGUSAL BİLİNÇ

Bilinç durumları dendikte, bilincin ilk hareketine olgusal bilinç diyorum. Herkes... bütün insanlar olgusal bilinçle yaşar. Hergün evden çıkınca işe nasıl gideceğimi... cigaramı nasıl yakacağımı... elektiriği nasıl açacağımı... yere bırakılan taşın düşeceğini olgusal bilinçle bilirim. Her insan, gündelik hayatını olgusal bilinçle sürdürür. İş burada bitse, olgusal bilincin hiçbir dokuncası yoktur insana. Ama bu burda bitmez. İnsan, olgularla yetinmez. Olguları açıklamak ister.

Şimdi burda kısa bir özet gerekiyor. Şöyle. Pavlov'a dayanarak söylüyorum. Hayvan, dış dünyayla ilişkisini izlenimlerle sağlıyor. Bu izlenimler, sinir alıcılarıyla merkez sinir sistemine gönderiliyor. Uyarı, doğrudan doğruya görme... işitme hücelerine gönderiliyor... orda işaretleniyor. İlk aşamada bu, insanda da böyle. İnsanla hayvanın ayrıldığı nokta, insanda... insan beyninde oluşmuş dil hücreleri var.

Dil hücreleri nasıl oluştu... insanda elin etkisi... dik duruş... bunların tartışmasına girmiyorum. Bilinmesi gereken şu. Bugün adına insan dediğimiz varlıkta dil hücreleri var. İnsanın hayvandan ayrıldığı nokta burası. Dil hücrelerinde oluşan ikinci işaretleme sistemiyle insan dilleniyor. Böylece dış dünyanın esaretinden kurtuluyor. İnsan, dış dünyaya müdahale ediyor. Öbür yaratıklar, doğanın sınırları içinde kalıyor. Dillenen varlık algıladığı dünyaya bir anlam verme mücadelesini başlatıyor. Bu noktada hiç bilmeden... hiç farkında olmadan tüme varım yöntemini el yordamıyla uyguluyor. Olguların milim dışına çıkmadan... çıkamadan yaşadığı çevreyi... olagelenleri anlamaya çalışıyor. Sivri taşların daha vurucu olduğunu anlıyor. Ateşin ısıtıcılığını anlıyor. Yuvarlak bir cismi kullanabilirse eşyasını daha rahat taşıyabileceğini anlıyor. Böylece milyonlarca yılda eylem içinde olgulara dayanan ilk bilinç durumu oluşuyor. Bilincin bu ilk durumuna olgusal bilinç diyorum.

İnsan hergün gördüğü olguları açıklamak istiyor. Şimdi biz güneş doğuyor... güneş batıyor diyoruz ya, işte bu, insanlaşma mücadelesini başlatan insandan kalma bir dil.

Her türlü bilgiden yoksun o insanı düşünelim. Adına güneş denen bir nesne, hergün bir yerden çıkıyor. Dağın tepesinden... denizin içinden... ovanın yüzeyinden. Sonra bir eğri çiziyor... kayboluyor. Güneşin nerden geldiği... nereye gittiği konusunda çeşitli açıklamalar var. Ama şu kesin. Bu güneş bir doğuyor, bir batıyor. Oysa bugün biz biliyoruz. Güneş doğmuyor, batmıyor. Yalnızca olgusal durumu böyle. Dış dünya... olgular, doğrudan doğruya beyne yansıyor... bu yansıma dış dünyaya tıpatıp bir bilinç yaratıyor.

Tabii bu olgusal bilinç olguların tıpkısında kalmıyor. Olguları açıklamak için uyduruyor. İşin içine tanrıları sokuyor. Din, baştanbaşa olgusal bilincin uydurması. Olgusal bilincin bu uyduruk açıklaması, sonradan bilinçten kopuyor, insanı tutsak eden din çıkıyor ortaya. Ama sorun bu değil. Sorun şu. Olgusal bilincin gücü. Bunu, Aristo'da göstereyim. Bazı cisimler yere düşüyor... bazı cisimler düşmüyor. Önümüzde bir olgu var. Bu olguyu nasıl açıklayacağız. Aristo, bu sorunu şöyle çözümlüyor. Yer ağır cisimlerin, gök, hafif cisimlerin mekanı. Bunun için ağır cisimler yere düşer, hafif cisimler yukarı çıkar. Peki ama bunun nedeni yok mu. Var. Aristo'ya göre cisimler, toprak, su, hava, ateşten oluşur. Bu ögelerin karışımı... azlığı ya da çokluğu cis-

min doğal hareketini belirler.

Burda önemli nokta maddeyi oluşturan ögeler değil. Önemli olan şu. Ögeler ne olursa olsun olguyu açıklaması önemli. Söz gelimi, İbni Sina hareket ettirici ögeye yetenek dedi.

Şimdi olgusal bilince biraz daha girmek gerekiyor. Olgusal bilinç, olguları oluşturan ilişkileri irdelemez. Olguyu bütün ilişilerden koparır... olguyu, doğrulayıcı nitelikte açıklar. Sözgelimi Aristo'ya göre taş, bir ilişkiler sonucu düşmez. Taş düşer. O kadar. Düşen bu taşı açıklamaktır temel sorun.

Merkantilist iktisatçı değeri, insan gereksinmesine göre açıkladı. Bir ürünün değerini, tüketicinin gereksinmesi belirler dedi, Merkantilist iktisatçı. Olgusal bilinç böyle düşünür. Benim gereksinmem varsa bu ürün değerlidir der. Evet, her insan için böyledir bu. Ama bu olgudan bir kuram çıkarılmaz. Çıkarılırsa o kuram yanlış olur. Kapitalist iktisatçılar da olgusal bilinçle kişisel gözlemlerinden tümevarım yöntemiyle genel ilkeler çıkardılar.

Olgusal bilinç varolanı eleştirmez. Varolanı doğru... meşru gösterici kuramlar uydurur. Sözgelimi, dinin, birleştirici bir öge olduğu söylendi. Başta Şerif Mardin bu konuda kuramlar uydurdu. Bu bir olgu. Ama dinin birleştiriciliği din ögesinden gelmez. İnsanlar orda burda ayrı ayrı yaşıyorlardı da, bu insanları din birleştirmedi. Tam tersi, topluluk durumunda yaşayan insanlar bir dini yarattı. Olgusal bilinç burdan yola çıkmaz. Çünkü olgusal bilinç, olguyu mutlaklaştırır. Olgusal bilinçte tarihilik bilinci yoktur. Olgu bir kez oluşur... sonra hiç bozulmadan... hiç değişmeden devam eder. Olgusal bilinç. İşte bu mutlakı kuramlaştırır.

Olgusal bilinç dendikte Yıldırım Aktuna'dan söz etmek gerekiyor. Yıldırım Aktuna, olgusal bilinciyle olguları son derece başarılı açıklıyor. Gazi olaylarını şöyle açıkladı. Organizmaya mikrop girdikte, organizma hastalanırmış. Bir kez bu doğru değil. Mikrop, hastalığın nedenlerinden yalnızca biri. Olgusal bilincin akıl yürütürken kullandığı yöntem bu. Olgunun tek bir nedenini alır... öbür nedenleri siler. Oysa olgu, çeşitli nedenlerden... çeşitli ilişkilerden oluşur. Sözgelimi, güneşi doğuyormuş gibi gösteren birçok neden... birçok ilişki var. Ama olgucu çoğunluklu bilgisizlikten... ya da çıkarı öyle gerektirdiği için o nedenlerden ya da ilişkilerden birini alır. Ama burda durmaz. Mutlaka benzetme yapar. Yıldırım Aktuna da olgusal bilinciyle böyle yaptı. Mikrop girdikte organizma hastalanır. Gazi olayları da "mikroplar" yüzünden çıktı dedi. Böylece olgusal bilinçli insanların gözünde haklı çıktı. Benzetmeci bir yöntemle organizmadan toplumsal bir olguya aktarma yaptı.

Geçenlerde bir konferansımda dinleyenlerden biri "Siz deterministsiniz" dedi. Ben de "Determinist ne demek" dedim. Dinleyen bunu açıklayamadı. Olgusal bilinç böyledir. Kavram ezberler. Ama o kavramın tarihini... işlemini bilmez. Ben orda determinist değilim deseydim, dinleyen uyduruk bir gerekçeyle benim deterministliğimi tanıtlayabilirdi.

Bütün bunların ötesinde olgusal bilinç durumunda kalan kişi bilinç içeriğini göremez... bundan ötürü bilincini eleştiremez. Eleştiremediği için yanıldığını hiç kabul etmez. Şimdi burda benim sorunum Aristo değil. Yıldırım Aktuna değil. Hegel'in bile yıkamadığı olgusal bilinç... Bu olgusal bilinci taşıyan Marksistler. Türkiye'de olup bitenlere bir de bu açıdan bakmak gerekiyor. Hep söyledim. Aydınlatmak için aydınlaması gerekiyor insanın. Bunun için de olgusal bilinç kırılmalı. Olgusal bilinç kırılmalı derken söylemek istediğimi yalın bir örnekle anlatmak isterim. Her insan, sözgelimi televizyonu nasıl çalıştıracağını bilir. Ya kumanda aygıtıyla çalıştırır, ya da açma düğmesine basar. Olgusal bilinç buraya kadar işe yarar. ama ben televizyonun nasıl görüntü... ses verdiğini anlamak istiyorsam... hele televizyonun anlamını kavramak istiyorsam, olgusal bilinç durumunda kalamam. Bu durumda ben bilimsel bilinç... felsefi bilinç durumlarına geçmem gerekir. İnsanların çoğu... hele toplumsal olgularda olgusal bilinçle akıl yürütürler.

Ama Marksistim... kendine Marksistim diyenlerin olgusal bilinci kırması gerekiyor. Mutlaka. Politikada... felsefede... sanatta... bilimde bütün insanları kapsayan kuramlar... tasarımlar ancak olgusal bilinci kırmakla mümkün olur. Bu son derece önemli. Çürüyen kapitalist sistemde insan varoluşunu gerçekleştiremedi.

Fıkralarımız... eğlencelerimiz... evlerimiz... aşklarımız... dostluklarımız çürüdü. Varoluşunu gerçekleştiremeyen insan, kapitalizmin kirli yatağında sürükleniyor... günü gün ediyor. İnsanın, insanca varoluşu... insanlaştırılmış bir dünyada mümkün. Böyle bir dünya için şimdiden milimetrik mücadele yolunda olgusal bilinci kırmak gerekiyor.

Peki ama şu olgusal bilinç nasıl kırılır. Bu yazılar nasıl kırılabilir araştırma denemesi.

Kaypakkaya'ya yaklaşımdaki yöntem ve geleneğin tavrı

Kemal KARABULUT

İbrahim Kaypakkaya'nın ölümünden bu yana 23 yıllık bir tarihsel süreç geçti. Aradan geçen uzun bir zamana rağmen beş temel belge üzerinde şekillenen teori, 72'de ortaya koyduğu biçimiyle olduğu gibi durmaktadır. 18 yıl önce ortaya konan kısmi özeleştirel yaklaşımdan başka yeni bir adım atılmadığı gibi, süreç içinde özeleştirel yaklaşımdan adeta vazgeçilerek yeniden 72'ye olduğu gibi geri dönülmüştür.

72 teorisi, geçmiş ve oluştuğu tarihsel koşullar içinde bütün yanlarıyla, ilişkileriyle değerlendirmeye tabi tutulmamıştır, tartışmaya açılmamıştır. Dolayısıyla, Kaypakkaya'nın fikirleriyle eylemi, teorisiyle pratiği, doğrusuyla yanlışı bir bütün olarak ortaya çıkarılmamıştır.

72 teorisini, pratikte sınayarak denemek, yaşamın pratiği içinde gözlemek, ortaya çıktığı tarihsel koşullardaki hata ve eksiklerini bulmak, yeni koşulları gözleme tabi tutmak, yeni tarihi koşullar içinde teoriyi düzenleyerek yeniden inşaa etmek, ortaya çıkacak yeni koşulları izlemek, gelişmenin yeni koşulları içinde yeni doğrultuları anlamaya çalışarak teoriyi yeni tarihsel koşulların nesnelliğine uyumlu kılmak geleneğin yabancı olduğu temeldir. Bu temel tarihsel materyalist yöntemdir. *"Canlı sezgiden soyut düşünceye, ve soyut düşünceden de pratiğe-hakikat bilgisinin, nesnel gerçeklik bilgisinin diyalektik yolu işte budur."* (8).

Gelenek, Kaypakkaya'nın teorisini devrimci pratiğin ihtiyaçlarına cevap vermesi için ele alıp geliştirme yerine bir dogma olarak ona sarılmayı esas almıştır.

Fikirler, teoriler canlı yaşamın gelişimine uygun hale dönüştürülmediğinde yaşamsal olamazlar. Fikirleri, teorileri ortaya çıktığı andaki boyutuyla korumaya çalışmak tarihsel materyalist bilgi teorisini reddetmektir. İçinde bulunduğumuz evrende hiçbirşey olduğu gibi kalamaz. Hiçbirşey statik ve mekanik değildir. Şeyleri, statik ve mekanik olarak görmek doğanın diyalektik özünü inkar etmektir. Bu da idealizme denk düşer. Fikirler, teoriler hareket halindeki maddenin yansılarıdır. Hareketi meydana getiren çelişkidir. Çelişki olmadan devinim olmaz. Doğada olsun, toplumda olsun herşeyin özünü meydana getiren zıtların birliği ve mücadelesidir. Çelişki, zıtların birliğinden oluşur, zıtların birliği zıtların mücadelesini zorunlu kılar. Maddede ki hareket zıtların birliği ve mücadelesinin bir sonucudur. Zıtların birliği ve mücadelesi yaşamı canlı kılar. Yaşam sürekli gelişir, değişir, yenilenir. Fikirlerimizde gelişen, değişen, yenilenen yaşama bağlı olarak sürekli değişir, gelişir, yenilenir. Fikirleri, teorileri maddi yaşamın gelişim ve değişimine uyumlu olarak geliştirip-değiştirmezsek tabulaştırarak bir dine dönüştürmüş oluruz. Dinde fikirler değişmez.

Gelenek, beş temel belgeden oluşan Kaypakkaya'nın fikirlerine, teorisine dokunulmaz bir zırh geçirmiştir. Değişitirilemez, yenilenemez kılmıştır. Kaypakkaya'nın yaşadığı tarihsel zaman ve mekan içinde olumsuz olanı yadsıma, yadsınan olumsuzun içinden doğruyu çıkarma, doğru olanı toplumun yaşamına uyarlayarak geliştirme yöntemini izlememiştir. Kısaca vurgulayalım ki, gerek gelenek çevresinde gerekse Türkiye devrimci hareketinde Marksizm'e bakış ve kavrayış noktasında da aynı biat ediş ve statik savunu sözkonusudur.

Fikirler, teoriler içinde oluştukları zaman ve mekan içinde görelidirler. Zaman ve mekan içinde fikirlerin ve teorilerin göreceli doğruluğunu yadsımak onları mutlaklaştırmaktır. Mutlaklaştırılan fikirler ve teoriler gelişmez/geliştirilemez. Mutlak olan çelişkinin kendisidir. Çelişkinin mutlaklığı, fikirlere indirgenemez, bunlar bir ve aynı şey değildir. Bilgi, maddenin duyumlarımız aracılığıyla beyine yansımasıdır. Madde ilk veridir. Fikirler yaşamdan çıkarlar. Ancak maddeden bilgimize yansıyan (bilgimiz) görecelidir, mutlak değildir. Çünkü madde her an değişim içindedir.

Gelenek, bilgimizin zaman-mekan içinde göreceli olduğuna ilişkin tarih-

sel materyalist yöntemi 72'nin teorisine uyarlamaktan kaçınarak kaba materyalizm yöntemini izlemiştir.. *"Zaman ve mekana değin insan kavramlarının değişebilirliğini, bunların salt göreli niteliğini, insanın ve doğanın yalnızca zaman ve mekan içinde var olabileceği olgusunun değişmezliği"*ni (9) gelenek birbirine karıştırarak adeta Kaypakkaya'nın fikirlerinin değişebilirliğini, Kaypakkaya'nın içinde yaşadığı zaman ve mekan içinde değişmezliği ile özdeşleştirmiştir. Bu noktada Lenin'den kısa bir alıntı yapmakta fayda var;

"Mekan ve zamana ilişkin insan tasarımları görelidir, ama bu göreli tasarımlardan nesnel doğru bileşir, bu göreli tasarımlar nesnel doğru doğultusunda gelişirler, ona yaklaşırlar. Mekan ve zamana ilişkin insan tasarımlarının değişebilirliği, nasıl ki, maddenin yapısı ve hareket biçimleri üzerinde bilimsel bilgilerin değişebilirliği dış dünyanın nesnel gerçekliğini çürütmüyorsa, o biçimde bu ikisinin nesnel gerçekliğini çürütemez"(10)

Gelenek, Kaypakkaya'nın teorisine tamanlanmış, program haline getirilmiş gözlüğüyle yaklaşmıştır. Bundan dolayıdır ki, aradan 23 yıl geçmesine karşın teorinin programa dönüştürülmesi acil bir ihtiyaç olarak gündeme sokulmamıştır. O'nun teorisi tamamlanmış teoriler değildir. O fikirlerini "Nesnel doğru doğrultusunda" geliştirmiş ancak pratikte nesnel yaşamla ne derece uyumlu olup olmadığını o günkü koşullarda pratikte sınayarak ortaya çıkaramamıştır. Kaypakkaya fikirlerini ve teorisini pratiğe uyguladıktan sonra yeniden değerlendirme imkanına sahip olamadı. Dolayısıyla, hatalarını bulup çıkaramazdı, eksikliklerini giderme çalışmasını yapamazdı. Kaypakkaya, fikirlerini ve teorisini pratikte sınayarak toplumsal yaşama ne oranda uyumlu olup-olmadığını çıkarmış olsaydı proletarya hareketi kurulduğu ve sonraki bir yıllık süreçte teoriyi programa dönüştürürdü. Kaypakkaya"nın ve proletarya hareketinin o günkü koşullarda bunu yapmadığı oldukça açıktır.

Kaypakkaya'nın fikirlerini ve teorisini savunmak, onun Marksist özüne sahip çıkmaktır; O'na bir doğma olarak sarılmak değildir. O'nun teorisindeki yanlışları yadsıyarak, yadsıdığımız yanlışlardan öğrenerek, yerine doğru olanı koymaktır. Kaypakkaya'nın fikirlerini ve teorisini sahiplenmek O'nun bilimsel yöntemini esas almaktır. O tarihsel materyalist yöntemi yaratıcı bir tarzda yaşama geçirme çabasını verdi. Olguları bütün yanlarıyla, bütün ilişkileriyle ele almaya çalıştı. Geçmiş ve içinde bulunduğu tarihsel süreci doğru bir şekilde tanımlayarak, gelecekte alacağı durumu kavrayarak devrimci teoriyi geliştirmeyi esas aldı. Somut durumu ilişkiler bütünlüğünde, bütünü parçalarıyla tanımlamayı esas aldı. Düşünce ile eylemi, teoriyle pratiği, doğruyla yanlışı bir bütünlük içinde ele aldı. O, sürekli olarak denemek, gözlemek, araştırmak, teoriyi yaşamın pratiğinden çıkarmak, teoriyle pratik arasındaki diyalektik bütünlüğü yakalamak, yani somut durumu gözden kaçırmadan, gelişmeyi yeni somutluk içinde alacağı doğrultuyu tanımlamadan doğru fikirlerin ve teorinin bulunup çıkarılmayacağını bize gösterdi. O, bilimsel eleştirel yöntemi esas aldı. Teorisini bilimsel eleştirel yöntem üzerinden geliştirdi.

Kaypakkaya'nın devrimci teorisi, ülkemiz devrimci hareketinin ve (içinde yer aldığı) TİİKP'in eleştirisi üzerinde, yanlış fikirler ve teorilerle savaşım içinde gelişti. O, doğru fikirlerin, yanlış fikirlerle mücadele içinde gelişeceğini, eleştirel yöntem uygulanmadan yanlış fikirlerin aşılamayacağını, devrimci teorinin geliştirilemeyeceğini bize gösterdi.

Gelenek, Kaypakkaya'nın esas aldığı bilimsel yöntemi kendine temel almadı. Kaypakkaya'nın yöntemiyle olguları incelemedi, sorunlara yaklaşmadı. Öznelcilik ve doğmatizm, onun öğretisini bir doğmaya dönüştürdü. Kalıplar, kurallar ve sınırlamalar içinde tarihsel materyalist yöntemden uzaklaştı, devrimci teorinin içini boşalttı. Tarihsel materyalist yöntemle somutu tanımlayamadı. Nesnel somutun geçmişteki durumunu, bugün içinde bulunduğu durumu ve gelişmenin somutu içine sokacağı doğrultuyu görerek tahlil edemedi, teorisini somutluluklara uyarlayarak geliştiremedi, yaşamsal kılmadı.

Kaypakkaya incelendiğinde görülür ki, tarihsel materyalist yöntemle olguları inceleyen tahlilci bir kişiliğe sahiptir. Toplumsal gelişmeleri bilimsel bir analize tabi tutmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin 50 yıllık tarihsel sürecini, Kemalizm'i, ulusal sorunu, 15-16 Haziran İşçi direnişini, işçi-köylü hareketlerini vb. toplumsal gelişmeleri bilimsel bir yöntemle tahlil etmiş, sonuçlar çıkarmıştır. Katıldığı her toplumsal etkinliği bilimsel bir analize tabi tutmuştur. Katıldığı TİP mitinglerini dahi bu bilimsel yaklaşım yöntemiyle ele almış, tahlil etmiştir. Faaliyet yürüttüğü bölgelerde araştırma-incelemeyi esas alarak bölge tahlillerine yönelmiştir. Kürecik Bölge Raporu böylesi bir çalışmanın ürünüdür. O, Marks'tan Mao Zedung'a uzanan tarihsel materyalizmin bilgi teorisini esas alarak, evrenseli özgülle, özgülü evrenselle bütünleştiren bir doğrultuda devrimci teoriyi geliştirmeye çalıştı. Kaypakkaya'nın teorisi incelendiğinde bilimsel bir derinlik, açıklık, çok yönlülük görülür.

Fikirlerimizdeki, teorilerimizdeki yanlışları bulup çıkarmak eksikliklerini gidermek eleştiri yöntemiyle ger-

çekleşir. Fikirlerimizi eleştiriye tabi tutmadan, nesnel yaşamla uyumluluğunu pratikte kıyaslamadan geliştiremeyiz, kendimizi sınırlamış oluruz. Bilgilerimizi ve fikirlerimizi sınırladığımızda maddi yaşamın gerçekliğine denk düşmezler. Fikirlerimizin gelişimi maddi yaşamın gelişimine bağlı olarak gelişerek ilerler. *"Bilgi, düşüncenin ebedi, sonsuz olarak nesneye yaklaşımıdır. Doğanın insan düşüncesinde yansımasını 'ölü", 'soyut' bir tarzda değil, hareketsiz olarak değil,* ***çelişkisiz olarak değil,*** *ebedi bir hareket, çelişkilerin ebedi bir doğuş ve çözülüş* ***süreci*** *olarak anlamak gerekir"*(11). Tarihsel materyalist bilgi öğretisi, nesnel gerçekliği temel alır. Maddi yaşamın ve olguların gelişimine bağlı olarak bilgimizde sürekli olarak gelişir. Bilginin diyalektik gelişiminin kabulü, bilgimizin yetersizliğinin kabulüyle başlar. Ve bilgimizdeki yanlışları bulup çıkartarak, yanlış bilgilerden arınarak gerçekleşir. Bilgimizi pratikte sınayarak, pratiğin aynasında gözleyerek bilimsel eleştiri silahını bilgimize yönelttiğimizde eksiklerini, yanlışlarını bulup çıkartabilir, yanlışlarla mücadele ederek yerine doğru olanı koyabiliriz.

Gelenek, 1978'li yıllarda Kaypakkaya'nın devrimci teorisine eleştirel bir yöntemle yaklaştı. Belli oranda onun eksikliklerini bulup çıkartarak teorisini geliştirme yolunda önemli bir adım attı. Ancak, daha sonraki yıllarda atılan bu adımı geliştirme, onun devrimci teorisini toplumsal pratiğe yöneltme, pratikte yeniden teoriye dönerek geliştirip-zenginleştirme yöntemini izlemedi. O'nun devrimci teorisini bilimsel eleştiri yöntemiyle geliştirilmesi ihtiyacı görülemedi. Kaypakkay'nın teorisine eleştirel bir yöntemle yaklaşmak O'nu reddetmek olarak görüldü, bu temel üzerinde bir şekillenme yaratıldı. Öznelcilik ve doğmatizm bilimsel eleştiri yöntemini yadsıyarak gelişmenin önünü tıkadı. Kaypakkaya'yı ve onun teorisini eleştirmek onu reddetmek, onu kaldırıp atmak olarak yorumlandı.

Kaypakkaya'nın teorisini bilimsel bir eleştiriye tabi tutmak, teorisini reddetmek, kaldırıp atmak anlamına gelmez. O'nu ve teorisini yanlışlarından arındırmak, eksikliklerini tamamlayarak geliştirmek anlamına gelir. Eleştirilen, yadsınanın yerine daha iyisini koymak anlamına gelir. *"Diyalektik...özsel ve belirgin olan, saf ve yalın olumsuzlama* ***değildir,*** *yok yere olumsuzlama değildir,* ***şüpheci*** *olumsuzlama değildir, duraksama işkillenme değildir, hayır, bağın durağı olarak, olumluyu da koruyup sürdürmek şartıyla, yani hiç duraksamasız ve hiç katışıksız biçimde gelişmenin durağı olarak olumsuzlamadır."*(12). Kaypakkaya'nın teorisindeki yanlışları yadsımak, onu geliştirmek, ileri taşımak olarak kabul etmek yerine ona bir doğma olarak sarılma esas alındı.

Diyalektik bilgi öğretisinde doğmaya yer yoktur. Doğma bilgide, bilginin kendini yeniden üretmesi, nesnel yaşamın gelişimine bağlı olarak sürekli gelişmesi söz konusu değildir. Doğma yenilenme yerine yinelenmeyi esas alır. Nesnel durumun, koşulların değişimini mekanik olarak algılar, bilgiyi sürekli tekrardan ibaret olarak görür. Eleştirel yöntemi bilginin yeniden üretilmesi, geliştirilmesi olarak değil, bilginin yadsınması olarak algılar. Dolayısıyla, bilginin diyalektik gelişimini yadsımış olur. Gelenek, aradan 23 yıl geçmesine karşın Kaypakkaya'nın teorisini yeniden üretme, geliştirme doğrultusunda hareket etmedi. Kimi zaman Kaypakkaya'yı geliştirmekten, aşmaktan sözedildiyse de pratikte herhangi bir adım atılmadı. 'Kaypakkaya geliştirilmeli' dendi ama eleştiriden uzak tutuldu. 'Kaypakkaya aşılmalı' dendi, tartışmaya açılmadı. **Eleştiriye, tartışmaya açık olmayan, açık tutulmayan herhangi birşeyin geliştirilmesi, aşılması elbette düşünülemez. Eleştiri ve tartışmaya açık tutulmayan fikirler veya teoriler ne yenilenebilir, ne de geliştirilebilir. Kaypakkaya'nın devrimci teorisinin yenilenerek sürekli geliştirilmesi O'nun teorisinin sürekli eleştiriye ve tartışmaya açık tutulmasıyla olanaklıdır.**

Herhangi bir şeyi geliştirmek, yenilemek, değiştirerek yeniden üretmek; o şeyi değerlendirmeye tabi tutmak, eleştirmek, tartışmakla gerçekleşir. Yenilenmenin, gelişmenin, yeniden üretmenin ana temellerinden biri eleştiri ve tartışmadır. Eleştiri ve tartışma yapılmadan bir olgunun bütün gerçekliğini ortaya çıkarmak, yeniden üretmek olanaklı olmaz.

Kaypakkaya'yı tarihsel gelişim süreci içinde ele alıp geliştirmek, teorisini tarihsel gelişim sürecinin ihtiyaçlarına cevap verebilir hale getirmek, çözümleyici kılmak, teorisini eleştirerek, tartışarak yanlışlarından arındırmak, eksikliklerini gidermek ve teorisini nesnelliğe uyumlu hale getirmek ve yeniden üreterek sürekli geliştirmektir. Aslolan budur. Kaypakkaya'yı eleştiriye, tartışmaya kapalı tutmak, teorisini daraltmak, kalıplar içine sığdırmak maddi yaşamın ihtiyaçlarına cevap vermeyen bir doğmaya dönüştürmek olacaktır.

Kaypakkaya'yı bilimsel yöntemiyle yaşamsal kılmak önemli bir ihtiyaçtır. Bugün, her zamankinden daha fazla onun bilimsel yöntemine ihtiyaç duymaktayız. Kaypakkaya'yı içine soktuğumuz kalıplardan kurtarma, bir doğma haline getirdiğimiz teorisini nesnel yaşamın ihtiyaçlarına cevap veren, çözümleyici olan bilimsel niteliğine kavuşturarak geliştirmek en büyük ihtiyacımızdır.

Öznelcilik ve doğmatizm; Kaypakkaya'nın bilimsel öğretisini ve yönteminin kavranmasının önündeki en bü-

yük engelimiz oldu. O'nun öğretisini ve yöntemini yaşamsal kılarak, yeni somutlulukların ortaya çıkardığı devrimimizin ulusal demokratik özelliklerini çözümleyerek bugüne uyarlayamadık. Öznelciliğin ve doğmatizmin esiri olmak, bir çok yeni gelişmeyi farketmemize rağmen bilince çıkartamamıza neden oldu. Yani somutu tahlil edemedik, somutluklara uygun projeler geliştiremedik.

Kaypakkaya'nın bilimsel yöntemiyle gelenekten kopuş sağlamak, öznelcilik ve doğmatizmin etkileriyle savaşmak için eleştiri silahına sarılmak bugün bilince çıkarmamız gereken en temel gerçekliğimizdir. Kaypakkaya'yı eleştirel bir yönteme tabi kılmak, yargılayıp, mahkum etmek değildir, O'nu yaşadığımız zorunluluklar dünyasını değiştirmede, ilerlemenin, değiştirmenin, yenilenerek yeniden üretmenin temeline oturtmaktır. Kaypakkaya'yı eleştirerek öğrenmek, eleştirerek geliştirmek, yenilemek, çözümleyici kılmak aslolandır.

Kaypakkaya, 30-35 yıl öncesine dayanan araştırmalara, istatistiklere, kendi gözlem ve araştırmalarına dayanarak coğrafyalarımızın iktisadi ve sosyal tahlilini yaptı. Kaypakkaya'nın tahlilleri 1960-65 verilerine ve araştırmalarına dayanıyordu. Tahlilleri bilimsel bir temele dayanıyor ve toplumsal gerçeği esas olarak ortaya koyuyordu. Aradan geçen 30-35 yıllık tarihsel süreç yapılan bu tahlilleri yeniden değerlendirmeyi ihtiyaç haline getirmiştir.

Kaypakkaya, devrimimizin yeni demokratik karakterini, demokratik halk devriminden sonra kesintisiz olarak sosyalist devrime geçişi, sosyalizm koşullarında devrimlerin devam ettirilmesini, ulusal sorunu, devrimin yolunu, faşizmi, Kemalizm'i, devletin karakterini, sınıfların tahlilini vb. bir çok sorunu belli eksik ve hatalarına karşın esasta doğru olarak ortaya koydu.

O günden bu güne gelişen toplumsal süreci doğru bir değerlendirmeye tabi tutmak, toplumumuzun nesnel koşullarını tahlil etmek, somutluğun alacağı doğrultuları öngörmek, Kaypakkaya'nın devrimci öğretisini bilimsel yöntemle bugüne uyarlamak, alternatif projeler üretmek esas olandır.

Bugün, coğrafyalarımızdaki somutluluklar devrimimizin yeni özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Devrimimizin ulusal demokratik özellikleri ön plana çıkarak toplumsal gündemin baş köşesine oturmuştur. Öznelcilik ve doğmatizm, toplumsal gelişim sürecinin ortaya çıkarttığı devrimimizin ulusal demokratik özelliklerinin bilince çıkartılmasını engelledi. Kürt coğrafyasında giderek keskinleşen (ki, Kaypakkaya'nın tespit etmediği) ulusal çelişmenin karakterinin tahlil edilmesi ve buna uygun çözümleyici projelerin ortaya çıkarılması gerçekleştirilemedi. Ulusal çelişmenin bağrında yükselen ulusal özgürlük mücadelesi Türk coğrafyasındaki toplumsal devrim projesine tabi kılındı. Proletaryanın, ulusal özgürlük mücadelesini omuzlaması görevi burjuva demokratik görevdir diye yadsındı.

Proletaryanın sosyalist görevlerini yerine getirebilmesi üstlenmek zorunda kaldığı burjuva demokratik görevlerini tamamlanmasıyla olanaklıdır. Proletaryanın çözümünü üstlendiği, önderliğini yaptığı demokratik halk devrimleri (yeni demokratik devrimler) burjuva demokratik karakterlidir. Proletarya, omuzlamak zorunda olduğu bu görevleri tamamlamadan sosyalist görevlerinin çözümünün nesnel koşullarını oluşturamaz. Proletarya, burjuva demokratik bir karaktere sahip olan demokratik devrime önderlik ederek bu sorunu çözecek ve sosyalist devrim görevinin icrasına yönelecektir. Ulusal demokratik karaktere sahip ulusal çelişme ve ulusal özgürlük mücadelesi proletaryanın çözümünü yükümlendiği görevler arasındadır. Ve bugün, bu görev keskinleşerek çözümü için kendini dayatıyorsa proletarya hareketi, bu görevi omuzlayarak tarihsel sorumluğunu yerine getirmelidir. Aksi tutum proletaryayı tarihsel görevlerinden, sorumluluklarından uzaklaştırarak sosyal şövenizmin etkisine sokacaktır. Öznelcilik ve doğmatizm, toplumun nesnelliğine tahlil etmede yarattığı körlük ulusal çelişmenin ve ulusal özgürlük mücadelesinin karakterini ortaya koymamayı da beraberinde getirdi ve ulusal demokratik görevlerin çözümünü üstlenmeyi yadsıyan politik yaklaşım ve sosyal şövenizmden önemli etkilenmeyi de beraberinde getirmiş oldu.

Coğrafyalarımızdaki devrim süreçlerini doğru bir yaklaşımla tahlil ederek bütün özelliklerini ortaya çıkarmak, devrim sürecinde öne çıkan ögelerini açığa çıkartmak, demokratik ve ulusal-demokratik ögeleri yeniden değerlendirerek önceliklerine uygun olarak alternatif projeler üreterek Kaypakkaya'yı geliştirmek temel olandır.

Marksistler'in önünde çözüm bekleyen onlarca zorlu görev vardır. Bu görevlerin başında Kaypakkaya'nın öğretisini bilimsel eleştirel yöntemle yeni bir değerlendirmeye tabi tutarak, subjektif ve doğmatik yanlarından, yanlışlarından, arındırmak vardır.

Bu durum öne çıkmış kimi doğrulara işaret etmeye engel değildir kuşkusuz. Artık barizce ortaya çıkmış noktaların derinleştirilerek ayakları üzerine dikilmesi sorunudur esasta. Bu da sorgulama ve yenilenme çalışmasının bir parçası olarak üretilecektir.

Kaynaklar:

(8) Lenin, Felsefe defteri sf.138

(9) Lenin, Materyalizm ve Ampriyokritizm, cilt I, sf.234

(10) Age, sf. 221

(11) Lenin, Felsefe defteri, sf.389

(12) Age, sf. 184

Birlik istemi ve miyadı doldurulan bir siyasi misyon

Ozan VELİ

Çok çeşitli yoz kültür ve ideolojilerle bezenmiş emperyalizm koşullarında birlikte yürünebilecek güçleri doğru saptayabilmek, mümkün olan en geniş sınırları yakalayabilmek, devrimin kaderinde tayin edici öneme sahiptir. Her kim ki, bu mutlak gözetilmesi zorunlu yanı es geçmeye kalkarsa o, yalnızlaşmaya doğru koşar adımlarla varacaktır.

Dönemin en kolay işi, birilerini iteklemek, saf dışı bırakmak, ve yine kolaycıktan etiketlemektir. Hem de bunu proletaryanın "yüce" savunusu adına yapmak. Bilimsel düşünme yetilerini elde edememenin, sınırsız ve dizginsiz gücünün toplumsal kaynağına vakıf olamamanın dışa vuran sıkıntılarıdır bütün bunlar. "Zaten kıçına tekme vurulması gereken revizyonistin tekidir", "Bunu iyi tanı, bu da parti düşmanıdır" türünden söylemler, hiç çekincesiz ve hiç bir sorumluluk duygusunu taşımadan meydanlara sürülerek elden ele dolaştırılır. Kim daha çok keskinlik eder, kim daha çok adam alaşağı ederse o, devrimin en paha biçilmez neferi oluverir. Gerçekte bir revizyonistten devrim için hiç yarar sağlamamayı, tırnak boyu kadar yarar sağlamadan ayırdedemeyecek kadar sabit bir yaklaşımdır bu. Ve her ne hikmetse, devrimin o çok karmaşık yol boylarında ağır aksak tempoya en paha biçilmez övgüler yağdırılırken, gidenlerin ardından bir güzel "ohhh" çekmeyi herkes rahatça sindirebiliyor içine. Nedenler ve niçinler bir tarafa bırakılıp, kuru ajitasyonlarla karnı tıkabasa doldurulan taraftar kitlesi, sonuçların ahenksiz görüngüsünün üstüne sürülüyor. Ve naralar meydanları dolduruyor: "Dünyanın ciğerlerini söküp çıkaracağız"

Kusura bakmayın ama, kendi gerçekliğine vakıf olamayan bir pencere, bırakalım dünyanın ciğerini, bir tosbağanın ciğerini dahi söküp çıkaramaz. Çünkü o, dünyanın ciğerine saldıracak kadar acıkmamıştır. Önce savaş koşulları içine girip, tosbağanın ciğerlerini söküp çıkaran yangın çocuklarının ellerine baksın. Orda nasıl şekilleniyor bilinç, O'nu tanısın.

Evet. Birlikte yürümenin gerekleri ve birlikte yürümenin zorunluluğu ateş tanrılarının güncesinde yer edinememiştir henüz. Dünyaya kendi küçük merceklerinden bakmanın törpülenemediği durumda böyle olmaya da devam eder.

İrade ve eylem birliğinin elektiriklenmiş sınırları dahilinde, yanındakine omuz verebilme, karşıtına tahammül edebilme; fabrika kapılarında örselenmiş dirayet ve sabır erdemlerinin materyalist yorum, diyalektik yöntemler bezenmesine tabidir. Bu elde edilemedikçe, hot-zotçuluk, en görkemli dağ gibi şavkımaya devam der. Oysa koşullar her zamankinden daha fazla birlik, büyüme ve çok yönlülüğü zaruri kılmaktadır.

Öncü güçlerinin 95 ayrılığının gündemlendiği süreçte aynı koşullar bangır bangır bağırıyordu. Bu koşulları yeterince değerlendirme basireti gösteremeyen, aklı havada akıldanelere kendi gerçekliğimizin üzerine basa basa anımsatmalarda bulunmaya çalıştıysak da olmadı. Onlar, "bu dünyanın ciğerini söküp çıkaranlar" olarak olguları kavramaya yanaşmadıkları gibi, "suçlular" diye ilan edilen dayanaklarına üç savaşçıyı dahi inandıramadılar. 'Uzun bir gerileme döneminin yeniden başlatılmasıdır. Kadro kaybı, güç yitimidir.' dedik. Anlatamadık! 'Kitlelerin bunu tasvip edip kaldırmasının koşulları yakıcıdır.' dedik. Anlamak istenmedi. 'Buyurun bir Dersimli'nin, on yıllarca tarafgirlikte kusur etmemiş bir yoksul ocağın kapısını birlikte çalalım.' dedik, tınan olmadı. Onlar hala, "dünyanın ciğerlerini söküp çıkaracaklarına yemin billah ediyorlardı. İyi de! Nasıl olacak bu? Koşullar, kitleler, kollektivizm, değer, güç, güven. Bütün bunların karşısına koca bir 'Bir Tek Ben' mi konulacak?

Siyasi ve ideolojik anlamda taraf olduğumuz durumda, tarafların bir arada yürüme olanaklarını savunduk. Birbirinden kopmuş tarafların daha yakınımızda olanına uzanırken mutlu değildik. Ve tasvip etmediği-

miz bu durumu tersine çevirecek bir sınıfsal ve örgütsel tavır gündemlendiğinde buna destek çıktık. Bütün çalışmalarımız olanaklarımızın dar sınırlarına hapsolurken, küçük burjuva aydın kibirliği dünyanın ciğerlerini söküp çıkarma naraları atmakla yetinmiyor; kelle avcılığına soyunuyor, sağa sola tehditler yağdırıyordu. 94 ayrılığında darbecilerce güdülen aynı mantık, aynı yaklaşım farklı bir boy elbisesiyle çıkıyordu sahneye. "Parti değeri" nakaratı, şehit edebiyatı gırla gidiyordu. Olur ya! Duyan da bir şey sanır bu "parıltıyı". Bu yaklaşımlarda siyasi ve ideolojik esas aramak boşuna olur. "Suç" diye ilan ettiğine kendisi de inanamıyor aslında.

Birlik yönünde tavır takınan bölge gücü, "partiyi bunalımdan bunalıma sürükleyen, parti düşmanlarına kan akıtan" olarak lanse edilmeye başlandı ilk günden. İyi de bu, henüz yeni ve de bir bunalım sürecinin rahminde büyüdü. Ya sizin dilinizden düşürmediğiniz bu yılların "Marksizmi" neden hala şuracıkta. Tabi ki bu durumda "parti düşmanları" ilan ettiklerinizin arkasına mevzilenirsiniz Yo yo! Kandırmaca yok artık. Şatafat gösterilerine ve ajitasyona doyalı beri, bu iklim bir başka görünür oldu. "Bir başka söylencededir efsane".

87 ayrılığı sonrasını gündemlenen tavırların tipik benzerleri olduğu gibi tekrarlandı. Hem de, yarın ya da öbürgün, birlik şatoları etrafında raks edilebileceklerini de bir kez akıllarına getirmeden. 87 sonrasında söylenen bir çok karşı-devrimci ağız söylemi, kolaycıktan ve basitçe, "yanlış yaptık" denilerek kapatılmaya çalışıldı. Ve hemen sonrasında, daha iki yıl geçmeden gerçek niyetler, ve taşınan erekler bir bir açığa çıkıverdi. Her şey kendinden başkasına tahammülsüzlük, ve her şey kendinden başkasını yeme mantığına dayalıydı. Yiyin. Yemeye devam edin. Afiyet olsun.

Birlik istemlerimize klasik alıntılarla dolu, düz mantık eseri, keskinlik söylemleri cevaplar verildi. "Troçkizm" diye ilan ediliverdi. Ne kadar kolay. Evet ne kadar kolay. Amaç bağcıyı dövmek olunca, bir şeyler bulunur. Bu üzüm yeme girişimi de olabilir, bağı taşlama da. Bir arada yürüme koşullarının olmadığı güçleri, yani irade ve eylem birliğinin sağlanamayacağı güçler, yani, 1912'nin bolşevik ve menşevikleri gibi, eylemde tamamen ayrı düşen güçleri birleştirmeye, örgütsel anlamda uzlaştırmaya çalışmak Troçkizmdir. Ama oysa biz, Maoist olduğunun en keskin söylemlerini veren, halk savaşını gerekli devrim stratejisi olarak gören, devrimin niteliğini aynı gören güçlerin birliğinden bir arada olmasından bahsediyorduk. Bu kadar mekanik tarzda, ordakini olduğu gibi alıp buradakine şablonlamak, salt "mahkum ediyorum" güdülerinin doğurduğu aymazlıklar olarak ele alınabilirdi ancak.

Durumun bir ayrılık olduğunu dahi kabul göremeyen akıldaneler, süslü laflarla "her şey yolunda" türkülerini çalmaya devam ettiler. Bütün gerçeklerin maddi varlığında tarumar olan bu bilinen nakaratlar, kulakları yırtırcasına uzayıp gitti.

Birlik olabilir miydi ve bu olabilirlik gerekli miydi? Sorularına, yaşama tozpembe gözlüklerle bakmayan her düşünür, her partili, her yakın birey cevap verebilir. Proletaryanın ve devrimin buna ihtiyacı yok muydu? Bunu yanıtlamak için, toplumsal koşullara ve kitlelerin öncülerine bakmak yeterlidir. Nesnel ve öznel koşulların çelişkili, uçurumlu boyutu herhalde esgeçilemez ve bunun nedenleri öylesinden kolayca yutulamaz.

Birlik, salt bizim iyi niyet istemlerimiz, tek taraflı olumlu yanıtlarla olası değildi. Ancak karşılıklı taraflar, cesaret ve bilim gücüne dayandıkları, ve gerçekten gelişmeler olgusal boyutta kavram düzeyine çıkarılabildiğinde olanaklı hale gelebilirdi ki, "dünyanın ciğerini söküp çıkaranlar" başlangıçtaki teranelerini sakız etmeye devam etmektedirler. Bu yaklaşım birliğin gerçekleşmesini engellemeye yetiyordu zaten.

Ve bilinen boyut derinleşti, kökleşti. Herkes olduğu yerden memnun görünse de devrimin yakıcı gerçeğini iliklerinde hissedenlerin rahat olması olanaklı değil. Ama umut yeşermeye devam ediyor. Bütün bu olumsuz süreçlerin doğru muhasebesi sayesinde arşa doğru yürümek olanaklıdır. Her kavga erbabının dağarcığında, rengi al sorgu sofraları olmak zorundadır/olacaktır da. Gerçekten devrimin sorunlarına yakın duran, onların ateşiyle haşır neşir olan, zorluklarla cebelleşen insanların olumlu çabalarının yanı sıra, karanlıkları ekmek kapısı gören, her bunalım sürecinde ahkam kesen, kavgadan kaçışlarını eleştiri rengiyle kamufle eden ahengi kırık görüngülerde işin merkezine oturtuveriyorlar kendilerini.

Kimi dönem bu türden görüngüleri ayırt edebilmek zorlaşmaktadır. Bunun en iyi yalıtımcısı, maddi pratik faaliyetin kendisidir. Ateş sahalarına düşen umarlar, kendilerini yeniden yeniden yaratma gücüne erişirler.

Böylelikle gelinen süreçte birlik tavrı, siyasi misyonunu doldurmuş, tozpembe yanaşımlar bunu imkansız kılmıştır.

Ve Biz Burdayız!

Saflaşma ve safları sıklaştırma eylemi, devrimci faaliyetin ilk eylemidir. Çok çeşitli ara dönemler, geçici süreçler kendi yadsınmasında daha nitel saflaşmaları doğuracaktır/doğurmalıdır. Saflaşmalar, bire bir aynı düşünen, dünyaya aynı bakan pencerelerin kendisiyle sınırlı olmayacaktır. İrade ve eylem birliğini de yılmaz kılan en temel sorunlarda

birleşebilmek işin ilk adımıdır. Bunun yanında, seninle mücadele eden, sana yönelen, sana haksızlık ve hakaret edenlerle saflaşabilmek, işin zor olanı, Maoist çizgiyi tutturmanın belirgin bir işaretini yansıtanıdır. Bunu gerçekleştirebilmek, güçler dengesini oluşturabilmede önemli bir noktadır.

Birlik istemlerini bir kenara bırakmadan, daha yakın ve daha doğru olan mevzide saflaşmak, safları sıkı tutmak; bunu yaparken de geçici gösterilere, görüngüsel yanlara değil de, yorum gücü ve yöntem doğruluğuna dayanmak esas olmalıdır. Devrim üçbeş silah sorunu değil, bir iki gösteriş sorunu hiç değildir. Devrim, toplumsal olguları olduğu gibi, önyargısız ele almak, doğru tarzda yorumlamak ve aksiyoner politikalar yaratabilmektir. Bu gücü yaratma, nitelik elde etme işine kendimizden başlamayı esas alarak, yığınların yaratıcı öncülüğünü ele geçirmek hedefimiz olmak zorundadır. Kollektif çalışma ruhu, yetkin eleman sorunu sürekli gündemde tutulacak vazgeçilmeyecek bir ısrar olmalıdır. Kendi düşüncelerine, kitlelerin gücüne bilimsel inanış, ve onun üzerinde yükselen manevi güvenin olduğu müddetçe seni uzun yürüyüşten alıkoyamayacaklardır. İyi bir aksiyoner olarak saflaş!

Misyonu tamamlanmış, -en azından kısa vade açısından bu böyledir- birlik tavrında devam etmek, kendi işlerliğinin ve yüklendiği görevin tam karşısına düşmektir. Çünkü bu tavır, birlik isterken ayrılmayı hedeflemek değildi ve tavrın bilincini şekillendiren bir pratik süreç yaşanmıştı yoğunca. Bu tavır geçici bir ara çözüm, bir yöntem sorunu olarak gündemlenmiştir. Kısa süreçte yaşanan birlik-ayrılık serüvenleri böyle bir yöntemi bilinçlere yansıtmıştır. Bunun başarısız olmasının çok çeşitli nedenlerini şimdi burada ayrıntılarıyla ele almayacağız ama, şunu belirtmeden geçemeyeceğiz. Yönetme eyleminde yönetilmeyi kabul göremek, ve koşulsuz ona itaat etmekle değil, bilfiil yönetimin iradesi olduğumuzu hatırlayalım ve devrimin sorunlarının Segedik'ten ekmek toplamak kadar kolay olmadığını anlamaya çalışalım. Gözü kör, kulağı sağır bir öncü bünyesine nüfuz edebilmek zor ve işlevsiz olandır. Bu bünyenin uyanışı, yeniden yeniden yıkılmalar olmadan, iradi etkilerle nitel kılınan bilinçle olmalıdır. Çabaları bu yönde yoğunlaştıralım.

Ve biz buradayız bundan böyle. Namlu ağzı avazlarına tutunan düşünlerin toplumsal dinamitlerindeyiz. Güneş tanrılarının altın sarısı meşalesini taşıyan, çağlara yönelen uzun yürüyüşün sıra neferleriyiz. Hiç kaytarması yok bu işin. **Tüm eski tüfekler, kendini kenara itilmiş hisleriyle avutan kalemşörler; ağır aksak yürüyüşlerle varlığını olduğundan çok küçük gösterenler; henüz yaşama, direnme, ve kavga istemlerini tümden yitirmeyenler; konuşulmaktan, eleştirilmekten korkuluyor diyenler; güneşin şafak sonrası sıcaklığına özlemini yitirmeyenler; biz de bu kavganın kıyısında, kenarında varız diyen herkes İŞ BAŞINA! Herkes SAFLAŞMAYA!**

Mucizeleri yaratacak olan güç kendi nitel emeğin ise, onu yaratıcılığın kudreti olarak ilan et. Yaratmaktan, düşünmekten, yenilenmekten korkulacak zaman değildir. Doğruluk; tarihin gelişen yasalarına uygun düşünebilmeyle başlar.

İbrahimcilik adına her türden değeri, miras buldu havalarıyla tüketme zamanı kendi süresini çoktan doldurdu. O'nun bilimsel düşünme gücünü, en değerli katkı olacak olan bilimin eleştirel diline tahammülsüzlük göstermek, gelişme seyrini Vartinik buzullarında dondurmak; gelişme yasaları yanında ilerleyişini gözlemlemek yerine olduğu tarih kesitinde mumyalamak; çiğ ve keskin çığlıkların gölgesinde posası çıkarılana kadar sağmak O'nu savunmak olmuştur bugüne değin. Oysa O'nun kendi savunusu yaldızlıdır. Sorun O'nun düşünlerinin doğru-yanlış, yeterli-yetersiz her bir kesitini yorumlayabilmek, kavramak ve devrimin güncel sorunlarını ilmik ilmik çözümlemektir. Bu işin lafzını başkalarına, yaratma ve yorumlama gücünden yoksun olanlara bırakıyoruz ve biz olmamız gereken yerde safları sıklaştırarak, örgütçü sorumluluklarımızı yerine getirmeye çağırıyoruz.

Her alandan, her bulunduğumuz kesitten devrimin sorunlarına uzanabilmek olanaklıdır ve bunu hiç çekincesiz faal kılmalı, merkezi yönelime kan akıtan, can veren, ruh kazandıran çok çeşitli etkinlikleri örgüt ve örgütçü bilinciyle, kavga erbabı şekillenişiyle yerine getirmeye koyulmak sessizliğine, edilgenliğine vuracağın en büyük erdem olacaktır. Tecrübe, birikim, derinlik, yeti gücünü; genç, atılgan, savaşçı, gözü pek yüreklere yoldaş eylemek; dağ kuytuluklarında kızaracak namlu sesine ses vermek; yaldızlı imgelerde gecelere düşmek ve giderek büyümek; istem ve eylemimizin arzında yer edinmelidir/edinmek zorundadır. Bu kendine, halka karşı en önde gelen sorumluluğundur.

İlk sözümüz belli bir mevzide saflaşmış olanlara değil, dönemin nostalji büyüten ara gezginciliği içinde olan; "Neyleyelim" sorusuna bir türlü kebir bir yanıt veremeyen; iki laf bir gösteri, bir gözüyle günü kotarmaya çalışanlara, elleri toprak, makina, plastik kokan emekçilere, bireyselleşen aydınlara; kenara çekilmeyi çare olarak gündemleyen değer sahiplerinedir ilk çağrımız.

Tecrübe, birikim ve deneylerini gömütleştirmeye çalışanlaradır. Ve damarlarında asi akarlar taşıyan, genç atılımlara. Saflaşmak zorunluluk; zorunluluk devrim içindir.

Dağlarda yaşam süslü laflar arasına saklı değildir

Ozan VELİ

Her yeni koşul, kendi gerçekliğini bilincin ısınan bedenine yedirir, önlenemez ısrarlarıyla. Bir başka mekanda, bir başka zamanda görülmeyen, bilinmeyenler, aşikar olur. Bilinebilir duruma gelir. Serpilir, gelişir, büyür, boy verir. Yeni karşıtlıklar doğar, dipsiz yılanlı derya gerçeğinde.

Koşullar tutuculuğun sinesine, güçlü pençelerini geçirdiğinde, kuramlar, yenilenme istemiyle düşer menzile, ince gözlemler iner gerçekliğin talep alanına. İnsan bilinci sükuneti sevmez. Her yeni maddi harekette, büyümesini görür. Her yeni çatışmada evrimleşir, amansızca yönelir sükunetin karşı koyuşuna.

Varoşlarda yürüyen insanın bilinci, yarım ekmek içi köfteye, bir aylık abonman değerine tabi olan yaşam içinde şekillenirken, görkemli, şatafatlı panoların, süslü vitrinlerin açlığıyla çatışmasını emer. Şartele uzanan parmak, kudretini kaybetmiştir. Koca yığın uğultusunda. Süslü, keskin söylemlerin, ebeliğine tutunan çığlıklar kopar, mangalda külü boşluğa savuran.

Her ayrı mekanda, ayrı gerçekler ile karşı karşıyadır bilinç. Toprak kokusuna düşkün bir köylünün midesini bulandırır, Karaköy rıhtımında kıyıya vuran arsızlık. Oturduğu tepenin ötesine uzanamayan bilinç, dünyayı bir tepeden ibaret sanır. Bir tek altın sarısıyla yetinen göz, başaktaki kudurtucu gücü göremez. Sonra, mekan değişir, renk değişir. Yel seansları yerini, katı, amansız, keskin kasırgalara bırakır. Duru mavilikler düşer menzile. Bilinç, hengamenin en şiddetlisine tanık olur. Evrilir.

Dağlar havanın en berrak olanını solur. Rüzgarların en keskinini. Orda yaşam, bir çift yaldızlı söze gereksinim duymaz. Orda yaşam, dört nala giden al atın yelelerinde tutunur ince çizgiye. En büyük güç, en büyük yöneten, yönlendiren bilincin idrak edebildiği en gelişmiş iradedir. Güç, inancın kudretinden beslenir. İnancın kökleri insana uzanır. Elinin nasırlarına bin yılın kahırları dolmuş Melek Ana'ya, Hıdır Amca'ya uzanır. Gecenin zifiriliğinde ekmek kaçıran çocuklara, sürgün diyarlarında kurumuş iki dal fidana uzanır.

Sonra yiğitlik.

Kadınların sıcak soluklarında ateşlenen mermi dönümündedir. Tütünsüz, katıksız gecelere meydan okumadır apaçık. Bütün tabuların can alım yerine kılıcı saplamadır, hiç bir duygunun ateşine düşmeden. Ve bir devrimci nasıl haykırırsa, öyle haykırmaktır şarkıları. Ve sonra, yoldaş sıcaklığında kucaklamayı bilmektir ölümü.

Varoş devrimciliği, dağ cazibesiyle, kent çeşitliliğini bir arada duyumsar. Zor teorilerini, direngenliğinde somutlama da yetersizlikler çeker. Bu nedenledir, dağ koşulları yeniler varoş devrimciliğini. Terletir, yorar ve eler.

Bu nedenle, işlenmeyi ister dağ gerçekliği. Tanınmayı, tanıtılmayı ister. Doğa kanunlarına yenik düşmeyen, yetişmiş, bilgeler ister. Dağ zirvelerini dolaşan ayaklara hükümran beyinler ister.

İstemler bununla sınırlı kalmaz hiç bir zaman. Dağ kendi ateşini, barut kokularında alazlamak ister. Çırılçıplak olsun ister insanı, doğanın sade karmaşası gibi. Nehirlerini, yaşı kurumamış genç anaların hasretine sunar.

Yavuklusunu yitiren şahinlerin korunu iner lodos esintileriyle.

Ve zulmün kudurgan pençesini bağrında besleyen şehirlere fermanlar dizer.

İnsanı iflah etmesini de bilir, tüketmesini de. Kadını güzelleşir, dirileşir fecir zamanı emilen ayazlarda. Dile gelir bütün kanıksamalar, tövbeler bozulur; kulluk hançerlenmiş tazı gibi kaçışır.

Yiğitlik bir taşkındır namlu ağzından göğe doğru. Kadına ve erkeğe hiç çekinmeden eşitlik sunan en büyük nimet dağdır. O tek bir şeyi, inancı ve inançsızlığı ayırır birbirinden. Yılgınlığa düşman, dirayete sevdalıdır. Haz duyar, zora karşı direngenlikten. En gelişmiş zekaların devinimini zorlar, yorar, düşündürür. Sofrası kuruludur aslanın ağzında, sunularında binbir çeşit tad. Vakur adımların söylemine tutkundur çekincesiz. Süslü sözler arasına gizli yaşamı sevmez, bir ömür boranlardan kurtulmayacağını bilse dahi.

Özlemi bir şahinin atmaca düşüdür. Sıcak tütsülerde mayalanır tavşan uykular. Korkuları bir çığ vehametinde sürükler erozyona uğramış bilinçleri. Yiğitlikte, namertlikte apaçıktır; tarifi hudutsuz ufuk sonsuzluğu gibi. Zaaflar erken düşer menzile, taze kekik, çıplak ayak kokularında. Aç insan soluklarında. Soğuk zemheri aylarında. BEN'lik sultasını tutamaz uzun zaman, bilinen pusatlı gecelerde. Üleşimde, sevmede, aşkta.

Kibirlenen varoş görüngüleri parçalar, atomuna, nötronuna kadar. Sinir harbinin kızgınlığında, ruha getirir insanı. Silah şakırtılarında besler güvenmeyi, büyümeyi. Dağ, sinesine çekilen kanunları, kendi kanunlarının gerçeğinde dillendirir, şekillendirir, etkili kılar. Düşkünü kaldırır. Lal olanı dillendirir.

Yaşamı bir baştan yenileme, insanı yeniden yaratmadır dağ havasını soluma. Uyuyan uykulardan beslenen uşaklığı parçalamadır. Yeniden inşaaya girişmedir bir sistemi, yıkılan eskinin bağrında. Zifiri gecelerde soluk soluğa koşmaktır, küçük bir kıvılcımın şavkına. Korkuyu ve cesareti yaşamaktır dolu dolu bir arada.

Koşar adım yürüyeceksin dağa. Tarih var olmanın teminatı olarak seni buna mecbur kılmıştır. Bütün karşı koymalara, zorunluluğun bilince çıkmış inancıyla ED diyerek koşacaksın; en ince, en derin kuramları yaslayarak dağın sinesine; yenilenmek, yenilemek ve yaratmak için yeniden. Sonra, dağ gerçekliği karşısında çırılçıplak alnınla göze alacaksın terlemeyi. Artıkların tümünü bir bir atarak gözeneklerinden. Zemheri kadar soğuk, mayıs kadar hayat, temmuz kadar berrak olacaksın. Dağ yaşamı berrak kılar insanı. O'na sarılmaktan, kucaklamaktan korkma!..

İran, Hamas ve "Terör Zirvesi"

Temel DEMİRER

Diplomatik dilde "persona non grata" deyimi, "istenmeyen kişi" anlamı taşır. "Pax-Americana"nın boy hedefi İran, şimdi uluslararası ilişkilerin 'persona non grata'sı! "İnfaz gerekçe"siyse, İran'ın "islami Terör"ü desteklemesi...

İran, saklayıp gizlemeden Haması'ı destekliyor. Örneğin İran haber ajansı İRNA, Kudüs ve Tel Aviv'deki Hamas eylemlerine, "*İslam devrimcileri, Müslümanların boğazlanışını şeytanca bir zevkle seyreden ve İsrailliler öldürüldüğünde timsah gözyaşları döken batılıların bağırışlarına hiç aldırış etmemeli*" diye destek veriyor. İran'ın Ankara Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagıri, "*mazlum Filistin halkının mücadelesini desteklediklerini*" *dile getirip, "Hamas, topraklarını işgal edenlere karşı mücadele ediyor. Hamas'a desteğimiz manevidir. Bu, Hamas'ı terör eylemi yaptığı zaman koruduğumuz anlamına da gelmiyor*" derken; İran Cumhurbaşkanı Ali Ekber Haşimi Rafsancani de, "*Hamas bir Filistin hareketi. Onları ülkelerinin kurtuluşu için mücadele ediyorlar diye kınamamak lazım. Ama terörist bir eylem yapılıyorsa bunu kabul etmemek gerekir*" diye ekliyor.

ABD ve Ortadoğu'daki işbirlikçileri için İran boy hedefi. İran'a yönelik manipülasyon makinesi tam istim çalıştırılmakta. Örneğin 'Herald Tribune' gazetesi, Çin'in İran'a öldürücü gazların endüstriyel kimyasal maddelerinin üretimi için kullanılan sistem konusunda destek verdiğini iddia ediyor. Böylelikle ABD, Çin ve İran'ı hedef gösterip "bir taşla iki kuş vurmaya" kalkışıyor. Ayrıca "İran'a karşı Türkiye modeli"ni tartışırken, "yeşil dalga tehlikesi olası mı?" sorusunu sorup, (Transition dergisi) ABD'nin, Ortadoğu politikalarına tam destek vermekle yükümlü Türkiye'yi örnek gösteriyor.

İran'ı kuşatan çember daraltılırken, "terörle mücadele" ABD'nin global egemenlik doktrininin kamuflajını oluşturuyor. "Soğuk Savaş"ın anti-komünist "Yeşil Kuşak" politikası, "Sıcak Barış" evresindeki işlevselliğiyle ABD'nin karabasanına dönüşmüşken, geleneksel "anti-komünizm"in yerini "anti-terörizm" yaygaraları alıyor. Yani "Pax-Americana" için terörü "tecrit ve imha" operasyonları, "YDD"ye başkaldıran güçlerin sindirilmesine ve yokedilmesine yöneliyor. Örneğin Hamas gibi..

HAMAS "TERÖRİST" MİDİR?

Çoğu kimse "Hamas barışı bombaladı" diye feryad-ı figan ediyor! Ergun Balcı, Hamas'ın eylemlerini "Rus anarşizminin çarpık çocuğu: Terörizm" genellemeleriyle, 19'uncu yüzyıl anarşistlerinden Mihail Bakunin'e ve Sergey Necayev'e gönderme yaparak ele alıyor! "Pasif kitle", "aktif kahramanlar" ikilemine temellenmiş Anarşist praksisin 'Narodnaya Volya'yı oluşturduğu 1879 Rusya'sının tarihsel koşulları ve sorunsalları çok gerilerde kaldı. Bu bağlamda Ergun Balcı gibi, tarihe yapılan "mesnetsiz göndermeler"in, kıymet-i harbiyesi yok artık.

Hamas'ın eylemlerini anlaşılabilir kılan bir alay neden orta yerdeyken; "mesnetsiz genellemeler"in ardına sığınmak ya da "Hamas'ın terörü"nü kınamak veya sorunu Hamas ile "açıklama"ya kalkışmak hiç bir şey anlatmaz. Aslında, 2 Mart 1996 tarihli 'The Economist'in ifade ettiği gibi, "*dürüst bir hükümet, çoğu kez terörizmin meşru nedenlere dayandığını kabul etmek zorunda kalır. 1960'lardaki Kuzey İrlanda'da ve son yıllarda İsrail'de olduğu gibi meşru nedenlerin varlığını kabul etmek gerekir.*"

Öte yandan Fransız araştırması Olivier Roy'a göre, şeriatçı "*Hamas'ın FKÖ'ye karşı çıkması dini değil, politik bir temele oturuyor. (...) FKÖ'nün barış sürecine katıldığı bir aşamada Hamas, "milliyetçi alternatif" olarak nitelenecek kartı oynamayı yeğliyor. (...) Hamas politik söyleminde Arafat'a din konusundaki*

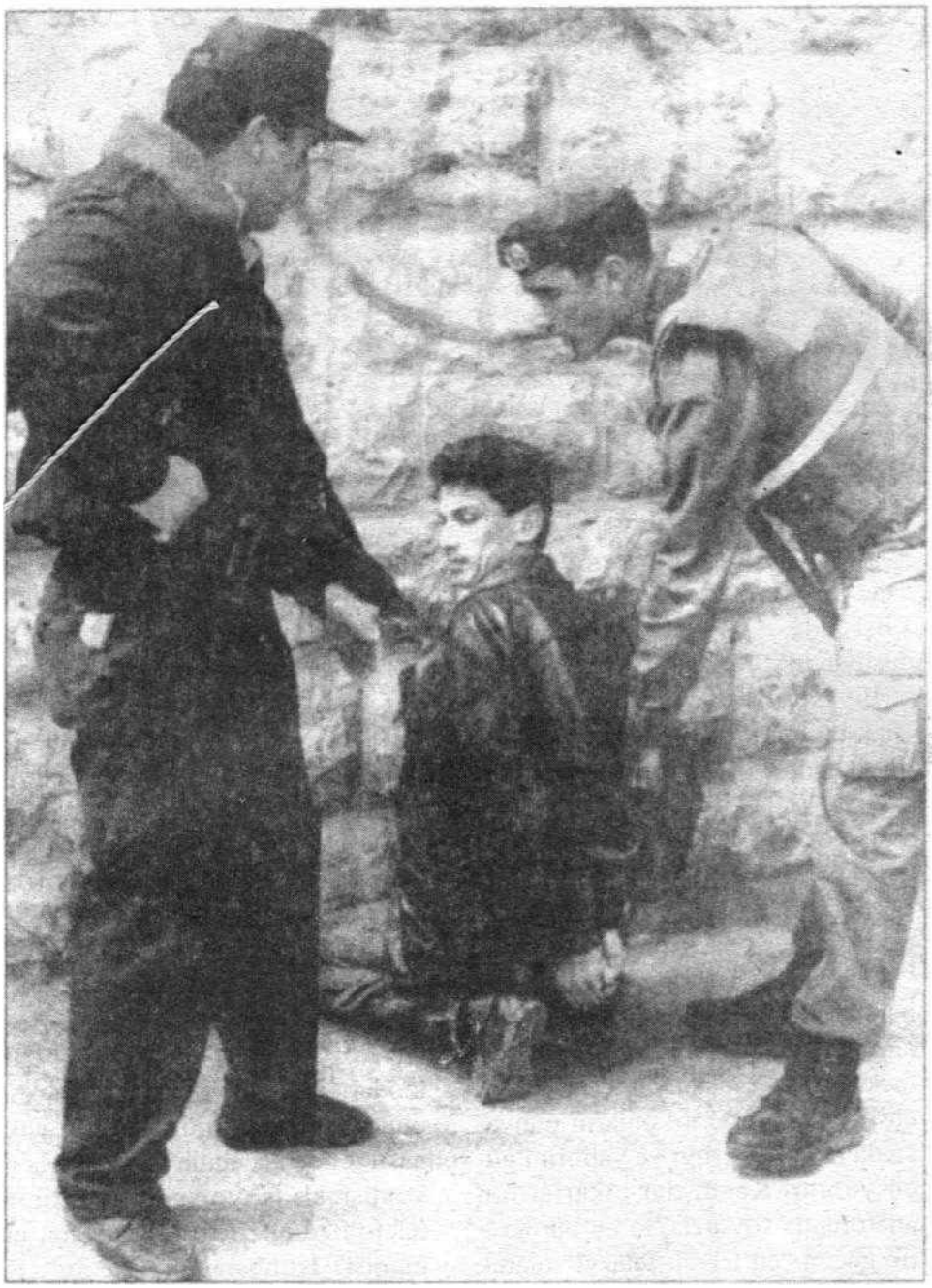

Ortadoğu'daki terörün baş mimarı İsrail

yaklaşımı nedeniyle karşı çıkmıyor. Onlar için Arafat, Filistin halkının çıkarlarına ihanet ediyor; dinin çıkarlarına değil." (Le Monde, 6 Mart 1996)

Lübnan'daki Hamas temsilcisi Mustafa Liddavi, "*Hamas, toprak-larını kurtarana kadar İsrail'e karşı mücadele edecek. Siyonistler'e ya da Filistin özerklik Yönetimi'ne teslim olmayacak ve silahlarını bırakmayacak*" diyor. Yani Hamas, Filistin'de ulusal çıkarların sözcüsü oluyor. "*Filistin halkının, kendisini savunmak ve İsrail terörüyle mücadele için silaha başvurmaktan başka seçeneği yoktur*" diyen politikaları yaşama geçiriyor.

O halde Hamas,, İsrail ve "Pax-Americana" dayatmacasına karşı anti-işgalci bir güç olarak nitelenmek durumunda. Hamas'ın işgale karşı mücadele yöntemine gelince, bunun da "terör" diye sunulması, "Pax-Americana"nın "ideolojik tercih"idir. Hamas'ı (ya da ötekilerini), "bu hareket(ler) şeriatçıdır!" diye bir kalemde silip atamayız! Söz konusu hareketler anti-Amerikancıdır. Kendi özgünlükleriyle "YDD"ye karşı başkaldırmaktadır. Ve gerçek, öznelliğimize "hitap etmese de", her zaman devrimcidir...

"TERÖR ZİRVESİ"

Şarm El-Şeyh'de bir araya gelen "Terör(istlerin) Zirvesi"; bir yanıyla, ABD'nin medyatik gözdağı toplantısıydı. Öte yandan da, "müslümanların kulağını çeken" Batılı barış kundakçılarının yaygarası... Toplantının adı, Clinton'un müdahalesiyle "Barış Yapıcıları Zirvesi"ne çevrildiyse de, bu yalana inanan çok azdı. Çünkü Suriye'nin, "İsrail'in Arap topraklarını işgalini meşru göstermek için bir araç" diye nitelediği "Terör Zirvesi"ne katılmaması ve "işgal karşısında yasal direniş" ile "terörizm" ayrımına dikkat çekmesi, toplantı katılımcılarının maskesini düşürmüştü.

Özetle "Pax-Americana"nın Ortadoğu'daki selameti çin düzenlenen zirvesi, bir balondu ve dağ fare doğurdu. Temennilerin dile getirildiği toplantı, "...cek"li "...cak"lı söylevlerle başladı ve bitti. Her şey "malumun ilamı"ydı!

Acı olan Arafat'ın, zirvede, "terörizm konusunda elimden gelen herşeyi yapacağım, ancak terörizme karşı elimde sihirli değnek yok" diyecek kadar zavallılaşması ve Peres'in de, ABC tevizyonunda, birkaç yıl öncesine kadar terörist bir örgüt olan FKÖ'nün, şimdi terörizme karşı mücadele verdiğini belirtip, "Arafat yavaş yavaş yola geliyor" demesiydi...

İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?

Muzaffer ORUÇOĞLU

Sevkle, hararetle yaratan bir insan; usta bir demirci gibi, yeteneğinin özgür örsünde gerçeğe biçim veren, güzellik üfleyen bir insan; bilimin ve kendi dürüstlüğünün önünde zahidane bir tutkuyla, derin bir saygıyla eğilen bir insan; özgürlükler içinde en çok iki büyük özgürlüğü sever. Yaratma ve eleştirme özgürlüğünü. Yaratma özgürlüğü neredeyse onun biricik varlık şartıdır. Eleştirme özgürlüğü ise, yetkin ve güzel yaratımın şartıdır.

Subaşlarını kesen dev haramilerin kılıcı, dürüstlükle her daim çatışmıştır. Özellikle de emekçilerin ve halkın dürüstlüğüyle. Nazım, Türkiye proletaryasının ve halkının fütursuz dürüstlüğüydü. Genç cumhuriyetin kurt iştahlı kompradorlarıyla, demir ökçe ve apolet erbabıyla, Abdi Ağalar'la, Yetim-i Sefa'larla çatışmak zorundaydı. Ayakları proletarya devrimleri ve emperyalizm zeminine basıyordu. Kaderi çatışmaktı. Bunun içindir ki, gittiği her yerde çatışacaktı. Gittiği en son yerde de İvan İvanoviç'lerle çatışmadan edemezdi.

Ülkesinde yaptığı gibi O, orada da projektörünü ve neşterini harekete geçirdi. O bilinen hassas tahlilci yeteneğiyle, devlet cihazına çöreklenen bürokrasinin yerleşmiş karakteristik özelliklerini, bireyciliğini mevki düşkünlüğünü, çürüyüşünü açığa çıkardı. Açığa çıkarılan şey, gerçekten de ürkütücü ve nice insan için de alabildiğine öğreticidir. İnsan, piyesin sergilendiği manzara karşısında, ünlü hicivci Sçedrin güdüsüyle irkilir gibi oluyor.

Piyeste bir kaç kişi görünüyor ama, bu birkaç kişinin şahsında, "üç dakikalık işi üç günlük iş olarak gösteren", yığınları "basit halk" diye sürü derekesine indiren bir güçle karşı karşıyayız. "Öküze benzemek için şişen kurbağalar"la, "aslan postu giyen eşekler"le karşı karşıyayız. "Kağıtlara insanlardan çok inanan" bu korkunç bürokratik gücün biricik amacı, koltuğu korumak ve yükselmektir. İnsanı insan yapan en güzel, en güçlü değerlerin, onların dünyasında hiç bir ağırlığı ve yaptırım gücü yoktur. Kendi dar çıkarlarının anaforunda soysuzlaşan bu bürokratik gücün "en büyük felaket" olarak gördüğü şeyler şunlardır: 1-"Merkez gazetelerinden birinde imzasız makalelerden birine konu olmak"; 2- "Tensikata uğramak"; 3- "Amirin gözünden düşmek"; 4- "Merkez şehirlerden kenar kasabalara nakli memuriyet".

Nazım'ın sergilediği, teşhir ettiği bürokratik cihazın ilk dikkati çeken, göze batan yanı, halka yabancılık, halktan kopukluktur. Kapitalist bürokrasinin, halkı cahillikle suçlamak, aşağılamak gibi tipik bir özelliğine bunlarda da aynen rastlıyoruz. Bunların gözünde Sovyet halkı cahil ve ayyaştır. "On bin metre yükseklikten yere dökülen bir kadeh suda kaç bin volt elektirik enerjisinin saklı bulunduğunu" bilemezler; "amma bir karış yüksekten insanın ağzına dökülen bir kadeh votkada kaç kilovat saatlik enerji bulunduğunu çoğu bilir..."

Halkla aralarına gereksiz bürokratik formaliterle kalın bir duvar çekmeye özellikle dikkat ederler. Bürokrasinin yönetici kaymak tabakasına, "herşeyden önce, iki katlı, pamuklu, muşambalı, dışardan içeriye, içerden dışarıya sesin zerresini sızdırmayan bir kapı lazım... Amir kapısı...Otorite sahibi bir kapı". Bu modern imtiyazlılar tabakasına, "her önüne gelen canının istediği vakit nasıl telefon açabilir"ki. Bunlarla mı konuşmak istiyorsunuz, "katibine telefon edin. Kitabete... telefon numarası? İstihbarattan öğrenin". Bir yüksek bürokrat kendi seviyesindeki bir bürokratla oturup kalkmalıdır. Eğer yüksek bir bürokratsanız, sevgiliniz sizi kazara, "bir hademeyle aynı zamanda, aynı yerde kahvaltı ederken" görürse irkilebilir, hor görebilir" sizi. Bu yüksek bürokrasi alemine giren her kişi, onun kurallarına, inceliklerine uymak, havasını kanına sindirerek, ruhunda pişmek zorundadır. Özel şoförlü yüksek bürokratların halk taşıt araçlarıyla ilişkileri, onların halkla ilişkileri konusunda da bir fikir vermektedir. Bu bakımdan piyesten şu ibret verici parçayı alıyorum:

"**Petrof**- Taksiye... Şoför yolda ileri geri konuştu... Sinirlendim indim... Otobüse bindim...

K. Sergeyeviç- Otobüse mi? Nasıl bindiniz?

Petrof- Otobüste yolcuların ileri geri konuşmaları sinirime dokundu, indim... Troleybüse bindim...

K. Sergeyeviç- Troleybüse... Nasıl biniliyor? Hiç binmedim... Yahut unutmuşum...

Petrof- Ben de unutmuşum... Amma bindim... İndim, tramvaya bindim.

K. Sergeyeviç- Tramvay... Hala işliyorlar mı?"

Halktan bu korkunç kopukluk, bürokrasiyi katı bir ruhla, haddinden fazla resmileştirmiştir. Başı dimdiktir. "Şöyle vekarlı, ilhamlı bir tavır" içindedir. Birçoğunun suratında, "Lermontov'un Demon'uyla Göte'nin Mafisto'sunun Miçurin usulüyle melezi bir iblis" gülüşü vardır. Katiplerine karşı da gayet resmi, otoriter ve buyurgandırlar: "Her şeyden önce, yani benim odamla bekleme odası arasında bir zil tertibatı yapmak lazım... Bar bar bağıracak mıyım sizi çağırmak için... Bir defa çaldım mı siz gelirsiniz, not alın. İki zil daktilo için, not alın, üç zil hademe kadın için... not alın..."

Yükselme ve mevki hırsının herşeye egemen olduğu, halktan alabildiğine kopuk, katı bir bürokratik cihazda, dalkavukluk elbetteki gücünü baskı ve korkudan da önemli ölçüde alarak, bataklık yosunu gibi yayılacaktır. Dalkavukluğa her şeyden önce, "amir her şeyi bilir" kapısından girilir. Ve dalkavukluk aşağıdan yukarıya doğru akar. Katip amiri karşısında, dalkavukluk sanatının hünerlerini sergileyecektir. Amir ise mağrur bir edayla, ama hafiften mayışarak dinleme lütfunda bulunacaktır onu. Diyelim ki Amir, Nazım'ın sunduğu gibi şöyle bir laf etti: "Sıcak havalarda suya giren insan, ister tuzlu, ister tuzsuz suya girsin, serinler!" Bu söz karşısında katip hemen devreye girip hünerini gösterecektir. "Evet!" diyecektir, işte amirimin "noktalı virgüllü ölümsüzlerinin en derinlerinden, diyalektiğin elle tutulur, gözle görülür hale getiren dahiyane vecizlerinden biri..." Yine Nazım'ın sunduğu gibi, diyelim Amir şöyle dedi: "Kulaç atmayı severim". Memur hemen, "Ne harikulade değil mi" diye size bu sözü övmeye girişecektir. "Bu da laf mı" diye karşı

çıkmanız halinde, sizi şu usturuplu cevapla susturacaktır: "Formel mantık kaidelerine uyarak düşünüyorsunuz. Hiç bir meseleyi umumi olarak mütalaa edemeyiz. Burda da mesele konkredir. Yani kimin bu sözleri söylediğinde. Yani söyleyenin mevkiine göre sözlerin, yani kalıbın muhtevası değişir".

Dalkavuk, dalkavukluk ettiği amirinin hasımlarına karşı da, dalkavukluğun ruhuna uygun bir düşmanlık, yapmacık da olsa şiddetli bir düşmanlık politikası izler. "Sizi çekemiyen her insan, Sovyetler Birliği'ne düşman olan, emperyalizmin ajanı olan insandır" diye anlamlı bir değer ve onur halesi içine alır amirini. Dalkavukluk ile jurnalcilik bir birini tamamlayan iki kardeş ögedir. Devlet cihazında girişilen geniş tasfiyelerde bu iki kardeş öge, iz köpeği rolünü oynar.

Nazım bürokrasi dünyasının çeşitli çirkefliklerine parmak basarken, bunların en önemli özelliklerinden birisi olan kayırma ve ayrıcalığı da unutmaz. Bu özellikle palazlanmanın ve yükselmenin önemli bir aracıdır. En küçük ayrıntıda, dilekçelerin incelenip muameleye konulmasında bile kendini gösterir. Dilekçeleri üstünkörü, hatta hiç okumadan tasnif eder. Bunları kendine göre, kırmızı, mavi ve sarı işaretlerle önem sırasına sokar. Devlet imkanlarını özel işlerine, örneğin arabayı eşinin hizmetine kolaylıkla sunar. İvan ile İvan'ın sayesinde yozlaşıp bürokratlaşan Petrof arasındaki şu konuşma, ayrıcalığın yerleştirdiği genel anlayış hakkında bir fikir veriyor:

"**İvan**- Cigara içmeğe başlayınca cıgarayı... nerden aldırtacaksınız?

Petrof- Nasıl nerden? Herkes gibi cıgara satılan yerlerden.

İvan- Oldu mu ya? Her şeyden önce yani cıgara almak için siz, yahut yakınlarınızdan biri, belki de sıraya gireceksiniz dükkanın birinde... oldu mu ya...

Petrof- Peki amma ne yapmalı?

İvan- Sırf size cıgara satan, size, yakınlarınıza, mevkice aynı katta bulunanlarınıza, cıgara satan bir dükkanın, özel bir basın teşkilatlandırılmasını planlaştırmalı."

Tabi bu tipte genelleşen ayrıcalığın teorisi de hazırdır: "Amirlerin ve yakınlarının çok değerli vakitlerinin halk kuyraklarında israf olmaması." Nerde halk varsa, bürokrasi sanki bataklıkla karşılaşmış gibi yolunu değiştirip ordan, uzaklaşıyor.

Tutuculuk, formalizm ve basma kalıpçılık, bürokrasinin huyu haline gelmiştir. Komünizme ve komünistlere düşmanlık, komünizm maskesi ve bürokratik disiplin kılıcıyla yürütülmektedir. "Büyük ana prensipler" bunların elinde, Nazım'ın deyimiyle, "hokkabazların fırlatıp tuttukları renkli lastik toplar haline" gelmiştir. Yine piyeste yer aldığı gibi, "nurlu yollar, yılmaz mücahit, oybirliğiyle tasvip muazzam başarılar" şeklindeki deyimlerin yer aldığı, basma kalıp, hamasi konuşmalar, yığınları kandırmanın, bürokratik egemenliği gözlerden saklamanın bir aracı olarak kullanılıyor. Böylesi bir mekanizma, böylesi bir atmosfer amirler amirini putlaştırmaya da son derece elverişlidir. Dalkavukluk, formalizm ve şablonculuk, soytarıca bir tapınmaya ihtiyaç duyar genellikle.

Eğer Ruslar'ın o eski kahramanlarını, Rus gerçeğinin kıvılcım bakışlı tercümanlarını, bir Radişçev'i, Gribodayev'i ya da Çernişevski'yi mezarlarından kaldırıp böylesi bir bürokratik mekanizmanın karşısına dikerseniz onların müstehzi bir edayla afalladıklarını görürsünüz. Evet, böylesine modern ve teoride "eşitlikçi-özgürlükçü" bir toplumda, böylesine katı, halktan kopuk, imtiyazlı ve otoriter bir cihaz karşısında afalladıklarını görürsünüz.

Nazım, halkın bu bürokratik dejenerasyon karşısındaki tutumuna da değinmektedir. Halk, derinlemesine yabancılaştığı bu cihazın işleyişine, kurallarına öylesine alışmıştır ki, iyi şeyler görünce şaşırmaktadır. Anna Nikolayevna adlı halktan bir kadın, bürokratik rezaletin henüz egemen olmadığı, gerçek bir komünistin (henüz İvan İvanoviçleşmemiş Petrof'un) yönettiği bir kasabaya gelir. Genel yozlaşmanın şartlandırdığı kadın, gördüğü iyi şeyleri hayretle karşılamaktadır:

"Sokakları da tertemiz maşallah... Hem yalnız büyük memurların gelip geçtiği yollar değil, mahalle araları da sulanıp süpürülüyor... Dükkanlarınız da bir tuhaf hani... Camekanda ne varsa içerde de onu satıyorlar... Hani camekana tavuktu, kazdı, ördekti, hindiydi, danaydı, domuzdu heykelleri dikip içerde balık ezmesinden başka şey satmazlık etmiyorlar."

Dilekçe imzalatmak için dairede komünist Petrof'la karşılaşan ve onun Petrof olduğunu bilmeyen Anna, "Sen Petrof yoldaşın kaçıncı katibisin oğlum?" diye sorar ve sonra başlar Petrof'un amiri Kostantin Sergeyeviç'in katiplerini ve çalışma tarzını anlatmaya:

"Üç katibi var maşallah... Önce gözlüklüsüne gidilir. 'Bir hafta sonra gel', der... adeti böyle... Alır elinden kaatını, koyar sağ tarafına, üç kerede sıvazlar üstünü... 'Bir hafta sonra gel', der... usulü öyle... Ne bir ay, ne beş gün sonra, bir hafta sonra. Kendine böyle bir nizam koymuş adamcağız... Kim korsa kosun nizam nizamdır, bozulur mu? Bir hafta sonra öteki katibe çıkılır... Taş bebek gibi delikanlı maşallah, mavi göz, sarı saç, al yanak... 'Yirmi gün sonra buyurun teyzeciğim', der. Onun da nizamı öyle... Ne bir ay, ne beş, yirmi gün... Yirmi gün sonra çıkarsın üçüncüye... Karakaş, karagöz, surat bir karış... Şöyle tepeden tırnağa bir süzer adamı, ne der? Bilemedin... Yirmi beş gün sonra demez... 'Homurdanır, üç gün sonra gel' der... İçinden de kızar sana belkim... Küfür de eder belkim... Ama orası rabbime malum..."

Gereksiz, katı bürokratik formali-

telere öylesine alışmıştır ki kadın, Petrof'un içtenliğine ve pratikliğine şaşırır. Dilekçeyi ayakta, kaşla göz arasında imzalamasını kavrayamaz. "Hani kaatları katibin getirmedi sana..." der, "Sonra kendi masanın başına geçip imzalamadın... Ben usulü, nizamı bilirim çok şükür... Böyle ayaküstü, yangından mal kaçırılır gibi atılan imzanın hükmü olmaz..." Petrof'un kendi daktilosunu taşımasına hayretle mırıldanır: "Daktilonun makinasını taşıyan amir görülmüş mü? Hangi nizamda, hangi emirde yazılı bu?" der. Kuşkusuz halkın bu şartlanmışlığı, içinde çok ince bir eleştiriyi, yerginin yumuşacık, bebek bakışlı, kahredici hançerini taşıyor. Ne de olsa o, adına halk denilen, yani Tolstoy, Çehov ve Gorki gibi Rus toprağının görkemli büyücülerinin derin aşkını kazanan, "dünyanın en tuhaf mahluku"dur. Zeka, kahkaha ve alay ocağıdır. Gökkubbenin altında yükselen en büyük bilgi, cehalet, korkaklık ve cesaret abidesidir. Anna Nikolayevna'yı dinlerken bu gerçekleri unutmamak gerekiyor.

Bürokrasinin en az anladığı ama üzerinde en çok ukalalık yaptığı alanlardan birisi de sanattır. Nazım, piyeste bürokrasinin gerek sanat, gerekse basınla olan ilişkilerinde sergilediği cahilliği, falsoyu, kabalığı çok güzel yakalamış. Kendi kompradorlarımızın, bürokrat-burjuvazimizin bu alandaki hanyozluğunu, mizahi ruhsuzluğunu çok iyi bildiğimiz için, dikkatimizi sadece Nazım'ın eleştirideki, kurnaz-bilgeliği, kurgu ve dil inceliği çekiyor. Ne kadar modern görünürse görünsün piyesteki bürokrasinin paçasından akan darlıktır. Otorite ve mevki aşkıdır. İnsanlığın en güzel, en güçlü değeri olan sevda bile mevkinin karşısında hizaya girmek zorundadır. Bu gerçeği İvan İvanoviç şöyle formüle eder: "Herşeyden önce, yani mevkiniz sevdalanmanıza müsait değil... Sevdalansanız da bunu söylemeye müsait değil". Yükselmenin daha çok ayrıcalık getirdiği bürokratik bir cihazda mevki hırsı, mülkiyet hırsının değişik bir biçimidir. Böyle bir cihazda sosyalizm iğreti bir maskedir. Aslolan, imtiyazların korunup geliştirilmesi, mevki hırsının sürmesi ve piyesteki Hasırşapkalı'nın dediği gibi, "ailenin sağlam temeller üzerine kurulması"dır. Bu amaçlara hizmet etmeyen bir sanatı netsin o. Kaldı ki sanat konusunda, "Bir başkasına kendi imzasıyla sanata dair makale yazdırmaktan başka" yapabileceği bir şey de yoktur. Muhabirlerin bazı anlamlı, ince konularda olduğu gibi bu konuda da bürokrasiyi sıkıştırmaması gerekiyor. Zaten "herşeyi anlamaya kalkan muhabirlerin encamı parlak değildir"

Peki sözkonusu bürokratik cihazda hiç olumlu unsurlur yok mudur? Vardır elbette. Henüz bürokratlaşmamış Petrof ve temsil ettiği Petroflar, olumlu örneklerdir. Bunlar dürüstlükleri, çalışkanlıkları, safiyetleriyle didinip dururlar böylesi bir cihaz içinde. Bataklığın dibinde kaynayan duru kaynaklar gibidirler. Ama bilinçli bir politik mücadeleye girmedikleri, giremedikleri için, bunların üretici, samimi çabaları da tıpkı o duru kaynakların suları gibi bataklığa karışmaktan, onu beslemekten ileri gidemez. Böylesi bir cihazda, Bulgar Ozanı Hristo Yasenov'un deyimiyle, yüreğinin dibinde güneşle isyanın birlikte kaynadığı insanlara pek rastlayamıyoruz. Bunlar alabildiğine derinliklerde olsa gerek...

Nazım'ın anlattığı bürokrasi dünyasına bazılarının sandığı gibi egemen olan, piyesin başlarındaki dürüst Petrof ya da kasketliler değildir, İvan İvanoviçler'dir. Kellesinin içinde karıncanın gözü kadarcık beyni olan bir kimse piyesi okuduğunda bunu anlar. Anlamakta güçlük çekenler varsa Anna Nikolayevna'yı dinlemelidirler. Genel, "tipik Sovyet insanı"yla, Nazım'ın anlattığı bürokrasi dünyasının tipik insanını birbirine karıştırmamak gerekiyor. İvan İvanoviç'le Hasırşapkalı'nın ruhu, bürokrasinin egemen ruhudur. Ama bu bürokrasi dünyasında Lermontov'un ünlü kahramanı Pençorinler'in sayısı da az değildir. İnsan piyesi okuyunca, yaşantısı günden güne anlamsızlaşan, kuşkucu bakışlarıyla "başkalarının acılarına ve sevinçlerine kendisini ilgilendirdiği ölçüde" bakan Pençorinler'in acılı şikayetlerini duyar gibi olur: "Kinci oldum. Tüm dünyayı sevebilirdim; beni kimse değerlendirmedi, ben de dünyadan nefret etmeyi öğrendim... En güzel duygularımı, alaya alırlar korkusuyla, ruhumun derinliklerine gömdüm. Onlar da orada öldüler. Hep gerçeği söyledim, inandıramadım; ben de aldatmaya başladım."

Nazım piyeste yeri geldiğinde mübalağa sanatına önemli ölçüde baş vurmuştur. Gelgelelim ki bu sanata başvurmadan gerçeğin yüreğini, özünü yakalamak, onu tüm çıplaklığıyla, sanatın altın tepsisinde okurun zevkine sunmak zordur. Kaldı ki mübalağa sanatı, hiciv ve mizahın çok yoğun başvurduğu, vazgeçemeyeceği bir sanattır.

Nazım'ın 1955'te yazdığı bu piyesi, onun bürokrasiye yönelttiği ne ilk, ne de son eleştiridir. Onun dimdik, özgür ve eleştirel ruhu, düzenin birçok önemli kurumuyla çatıştı. Düzen radyosuna en başta şu eleştiriyi yöneltti: "Radyoda sosyalist gerçekçilik yerine, doğalcılık sunuyorlar'(Nazım'dan Anılar, A. Fevralski). Tiyatrolarda sergilenen oyunlara ise temelden karşıydı. 1953 Ekim'inde, Sovyet oyun yazarlarının, artık "Zırhlı Tren" ve "İyimser Trajedi"nin bulunduğu kendine özgü yaratıcı biçimi yitirdiklerini, en kolay yola girdiklerini söylüyor ve şöyle tepki gösteriyordu: "Sosyalist gerçekçilik değil, sıradan bir günlük yaşam sergilemesi bu, küçük burjuva gerçekçiliği. Doğalcılık bile değil hatta."(age, sf.23). 1956'nın Mart'ında tiyatro anlayışını doğrudan ve gayet yalın bir tarzda koyuyordu: "Sosyalist gerçekçilik bir biçim sorunu de-

ğil, bir dünya görüşüdür. Her tiyatro, Marksizm-Leninizm ilkelerinden hareket etmeli ve kendi özel biçimine sahip olmalıdır. Ancak böylece bir tiyatro cenneti yaratabiliriz... Sanatın Leninci anlayışında ısrar etmeliyiz. Parti sanatı anlayışında bükülmez Leninciler olmalıyız. Ancak böyle gerçek sanatı yaratabiliriz."(age,sf.72).

1955'te bir Rus el zanaatçılığı ürünü üzerinde konuşurken, Sovyet heykel ve resim sanatını da şöyle eleştiriyordu: "İşte Rus sanatının ulusal, halksal kökleri. Fakat sanatçılar ayrıldılar bunlardan, bu kökler yok onlarda. Rus aristokrasisi ve burjuvazisi, Batı'ya öykünmüşlerdi; hatta öykünercilere öykündüler. Versaillars'dan alınma Sansusi'ne(2. Frederik'in sarayı) öykündüler. Soysuz ve geri zevkler bunlar. Ve sanatçılar da onların arkasından gitti. Sanatçı olmak için, gerçekçiliği doğalcılıktan ayırmak gerekir"(age, sf.59).

Nazım, Rus filimlerinde zaman zaman sırıtan milliyetçi eğilimlere de karşı çıktı. "Amiral Uşakov" film dizisinin "Gemiler kalelere saldırıyor" adlı ikinci bölümünde, "vurun Türkler'e!" bağrışlarıyla başlayan saldırı sahnesini şöyle eleştiriyordu: "Paşalar ve bir takım askerlerin davranışlarının tüm Türkler'in davranışı olarak gösterilmesi kabul edilemez. Bu, burjuva gazetelerinin Rus ulusçuluğundan söz etmelerine yarar sadece"(age, sf.30).

Bazı gerici ve faşist kalemşörlerin ısrarla lanse etmek isteklerinin aksine, Nazım kölece bağlılığın ve kayıtsız şartsız teslimiyetin değil, açık eleştirinin ve bilimsel dürüstlüğün abidesiydi. Eğer bir bağlılıktan söz edeceksek elbetteki o da birşeye bağlıydı. Evet, bilimin kahreden ve yaratan ışığına, görkemli ilerleyişin senfonisine, diyalektik ve tarihi materyalizme... Kendi bilimsel dürüstlüğünden ödün vermekten gayri hiç bir şeyden korkusu yoktu. Piyesi yazarken bürokrasinin kendisine nasıl tepki göstereceğini de biliyordu. Bu tepkiye bizzat piyeste bile yer vermiştir. İvan İvanoviç'in kibar tehdidine karşı, "Boşuna İvan İvanoviç... Senden dolu dizgin nefret ettiğim, Petrof'u dolu dizgin sevdiğim için yazacağım bu piyesi..." diye çıkışmıştır. Bu bakımdan piyesin, üçüncü günü Moskova sahnelerinden geçici olarak indirilmesine ve kendisine, "bu piyesle konukluğun gerektirdiği saygı sınırının aşılmış olduğu"nun bildirilmesine pek şaşmadı. İnandığı konularda çatışmaktan korkmuyordu. Tehditi tehditle yanıtlıyordu. Sovyet tiyatrosunun ünlü ustalarından Meyerhold'un saygınlığının geri verilmesini içeren bir yazıyı İzvestiya ile Humanite'ye yolladığı için Acubek tarafından haşlanmıştı. O zamanlar İzvestiya'nın şefi ve Kruşçov'un damadı olan Acubek, yazıyı izinsiz olarak Humanite'ye gönderdiği için Nazım'la çatışmış, sonunda onu yirmidört saat içinde ortadan kaldırabileceği tehdidini savurmuştu. Nazım'ın bu tehdide karşı verdiği cevap gayet anlamlıdır: "Siz beni yirmidört saat içinde yok edemezsiniz. Öldürseniz de ben Nazım Hikmet olarak yaşarım, ama yirmidört saat sonra sen yok olabilirsin ve bir daha da adını anan olmaz"(Z. Sertel, Nazım'ın Son Yılları, sf.281). Bilimin ve proletaryanın fedaisi olmak buna derler işte... Meyerhold, "çağımın ruhu içinde yanmak istiyorum" diyordu Çehov'a yazarken. Nazım ise davasını savunduğu sınıfın ruhu içinde yanan bir ozandı.

Piyes son derece öğreticidir. Sosyalizmde sınıf mücdelesinin bitmediğini, kolay kolay da bitmeyeceğini çağrıştırıyor. Kimin kazandığı sorusunun çok uzun bir dönem gündemde kalacağını çağrıştırıyor. Nazım bu piyeste, dar politik ufkunu, ileri estetik sezgisi ve yaratıcılığıyla aşıyor. Sosyalist gerçekçi çizgide sebat etmenin sonucudur bu işte...

İnsan piyesi okuyunca derin derin düşünüyor. Mülkiyetin korkunç iğfal edici gücünü ürpererek hatırlıyor. Açıktır ki sınıfların tam olarak ortadan kalkışı, sınıflı toplum ya da mülkiyet gerçeğinin yarattığı tüm görüş ve kurumların; ideolojik, politik, ekonomik vb. alanda tüm maddi ve manevi değerlerin tam olarak ortadan kalkışına bağlıdır. Hangi değişik biçimde olursa olsun(ister özel, isterse devlet) mülkiyet, o korkunç, esrarengiz, ateşli gücüyle herkesi, herşeyi etkiliyor. Sadece proleter ya da küçük üretici değil, en başına buyruk, en azman kapitalist bile onun gücü, cazibesi karşısında huşu ile eğiliyor. Onu yönlendirdiğini, kıvrak bir aşüfte gibi kullandığını sanıyor, ama gerçekte onun tarafından yönlendiriliyor; durmadan her an onun tarafından iğfal ediliyor. Yüzyıllar önce, Latin Amerika'da, komünal hayatın son çıplak mohikanlarıyla konuşan bir cizvit misyoneri, "bu yabancıların paraya 'Fransız yılanı' dediklerini ve bu yüzden ona dokunmadıklarını; birinin başkalarından daha fazla mala sahip olmasını ve daha fazlasına sahip olanların diğerlerinden daha itibarlı sayılmasını hayretle karşıladıklarını; okyanusların ötesinden gelenlerin para için hırsızlık yapacaklarını, iftira atacaklarını, ihanet edeceklerini ve birbirlerini satacaklarını söylediklerini" aktarıyordu. Tüm hücrelerine kadar paranın, yani sınıflı toplumun bu ilahi gücünün maddi ve manevi istilasına uğramış bir misyoner, elbette ki yabancıların bu görüşlerini yabanıllar kadar hayretle karşılayacaktı. İnsanlığın, paranın tasallutundan kurtuluş mücadelesi daha nice yüzyıllara mal olacaktır.

Piyeste Nazım'ın eleştirdiği dünyayı değiştirecek biricik güç politik devrimdir. Ve bu devrimi izleyecek olan kitlesel fırtınalar, yani kültür devrimleridir. Temennimiz değildir ama neyleyelim ki, insanlık en şiddetli politik devrimlere, ayrıcalığın, merkezileşmenin ve otoritenin Nemrut kılıcı haline geldiği bu tip toplumlarda tanık olacaktır.

Taslağın Taslağı - 4

Muzaffer ORUÇOĞLU

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

57-Çok kültürlülük, derinlikli, çok yönlü, demokratik ilerleyişi besleyen, kolaylaştıran bir kaynaktır. Türkiye, çok kültürlü bir ülkedir. Devrim Türkiye'sinde tüm kültürler, kendilerini kendi dillerinde özgürce geliştirme haklarına sahiptirler. Bu, kültürlerin birbirlerini özümsemelerinin, bir üst seviyede, yepyeni, zengin bir bileşimle ortaya çıkmalarının, yani doğal entegrasyonun ön şartıdır.

58-Kürt dünyasından göçüp Türkiye'ye yerleşen Kürt nüfusunun yoğun olduğu bölgelerle Lazistan özerk bölgesi başta olmak üzere, çeşitli milliyetlerden şurada burada dağınık bir şekilde yaşayan toplulukları savunma psikozu içine sokan, bunların, kendi dilleri temelinde özgürce gelişmelerine ket vuran politikalara karşı ödünsüz bir mücadele yürütmek.

Kürt dünyasını ayrı bir program taslağında ele alacağım için, burada, Türkiye'deki çok kültürlülük üzerinde duruyorum sadece.

59-Belirli bir toprak üzerinde (en az bir ilçe büyüklüğünde) yaşayan ve nüfusun çoğunluğunu teşkil eden kültürlere veya milliyetlere özerklik tanınır. Bu özerk bölgeler, merkezi parlamentoda ve milliyetler bakanlığında temsil edilirler.

DEVLET HUKUK VE DİN

60-İktidarı ele geçirir geçirmez, devrim devletini, yani halk ordusunu ve bürokrasiyi, küçültme programını düzenli bir tarzda hayata geçirmek. Bunun için, ilk beş yıllık süreçte, düzenli orduyu, modern silahları kullanan, sayısı birkaç bini geçmeyen profesyonel dar bir kuruluş haline dönüştürmek. Savunma sistemini ise bu düzenli ordunun öncülüğüyle, halkın genel askeri eğitimine ve anında silahlandırılmasına dayandırmak.

61-Merkezi devlet bürokrasinin gücünü, yerel yönetimlerin yetkilerini ve özerk yapılarını güçlendirerek budamak. Merkezdeki bürokratik görevleri, yerel özyönetimlere dağıtmak.

Devrimi vuran en tehlikeli güç, militarizm ve bürokrasidir. Modern karşıdevrimler, devrim devletinin burçlarında, ana mazgallarında mevzilenirler. Devrimin, uzun vadede, kendisini devlet yılanından koruması oldukça güçtür. Devleti küçültmek, zararsız hale getirmekten başka bir çare yoktur.

62-Proletarya partisinin devletle bütünleşme, bağımsızlığını yitirip, devlet bürokrasinin bir parçası haline gelme tehlikesine karşı, programatik tedbirler geliştirmek. Partiyi bir devlet örgütü gibi gören anlayışlara karşı mücadele etmek.

63-Sendikaların, kadın ve gençlik başta olmak üzere, tüm demokratik kitle örgütlerinin, devlet karşısındaki bağımsız ve mücadeleci tutumlarını zayıflatan her türlü girişime karşı mücadele etmek.

64-Devlet başkanı dahil, hiç bir yöneticiyi, aralıksız, üst üste iki kez aynı göreve seçmemek. Tüm yöneticilerin seçiminde cinsiyet esasını, devrevi olarak, düzenli bir tarzda uygulamak.

65-Valiler, belediye başkanları gibi tüm yöneticiler, yönettikleri kitle tarafından seçilir ve görevden alınır.

66-Yargı tamamen bağımsızdır. Her ağır ceza mahkemesinde, halk tarafından her dört yılda bir seçilen bir jüri bulunur. Mahkemeden çıkan kararlar, jüri çoğunluğunun onayından geçer ve eğer sanığın aleyhindeyse otomatikmen bir üst mahkemeye gider.

67-Tüm inançlar özgürdür. Devlet, hiç bir inanç üzerinde şu ve ya bu şekilde baskı kuramaz; hiç birini destekleyemez.

Devlet, dinler ve mezhepler alanının tamamen dışındadır. Dinlerin ve mezheplerin söz ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlayamaz.

BAĞIMSIZLIK VE ENTERNASYONALİZM

68-Bağımsızlık, hızlı ve sağlıklı ilerlemenin temel şartıdır. Devrim, emperyalist ülkelerle yapılan kölelik ilişkilerine ve anlaşmalarına son verir. Kişinin ve ulusun iç zenginliğini, gelişme azminin açığa vurur.

69-Bağımsızlığı, dünya ekonomisinden kopuşa indirgeyen anlayışlara karşı mücadele etmek. Dünya ekonomisinden ve ileri teknolojiden kopuş, uzun vadede bağımsızlıktan kopuşu beraberinde getirir. Devrim, sanayide ve sosyal yaşamda, en ileri teknolojiyi kullunmayı, yaşamın ve ilerlemenin vazgeçilmez bir şartı olarak kavrar.

70-Ülkenin temel çıkarlarını ve modernleşmeyi göz önünde bulundurarak, Avrupa Birliği başta olmak üzere, tüm dünya ülkeleriyle barış içinde bir arada yaşama ve tam hak eşitliği temelinde, karşılıklı ilişkileri geliştirmek.

71-Hangi amaçla olursa olsun hiç bir askeri pakta girmemek.

72-Komünist Enternasyonel'in kurulup yaşaması, kapitalizme karşı dünya çapında mücadele yürütmesi için güçlü bir destek sunmak.

73-Dünya halklarının, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelelerini her alanda desteklemek

74-Emperyalist baskı ve boyunduruğa karşı direnme eğilimi içine giren küçük devletlerle dayanışma içinde olmak. Bu dayanışmayı, sözkonusu küçük devletin içindeki sınıf mücadelesinin çıkarlarını gözönünde bulundurarak gerçekleştirmek.

Taslağın Taslağı'na, hayvan haklarını koymayı unuttum. Önemli bir madde. Kürt dünyası için ayrı bir taslak kaleme almam gerekiyor. Beş bin yıl sonraki, süper-modern bir toplumun programını kaleme alamaz mıyız? Komünizm programı olur bu. Türkiye taslağını burada noktalıyorum. Şu anda Avrupa'yı kolaçan etmekle meşgulüm.

Kadının üretimdeki yeri ve sorunları

Sevinç İLDAN

Tarihsel süreç içersinde; özel mülkiyet kavramının ortaya çıkıp, sınıflı toplumların oluşmasıyla kadının toplumdaki konumu da yerle bir olmuş, yerini döneme göre farklılaşan baskı ve şiddet almıştır. Köleci toplumda yakılarak öldürülen, işkence gören kadın, kapitalist toplumda sosyal dengesizliğin sonucu fuhuşa itilmiş, kimliği unutturulmuş, vücudu ve kişiliği tecavüze uğramıştır.

Feodal ekonomiden; sanayi devrimiyle üretime makinaların girmesiyle beraber ağır iş koşullarında, çok düşük ücretli işlerde kadınlar da yoğun olarak çalışmaya başlamışlardır. Kapitalist sanayi kadınlara kapılarını istediği dönem ve yine istediği tarzda açarak ucuz işgücü ağını örmeye başlamıştır. Savaş dönemleri ve gelişen teknolojiyle fiziksel güce dayalı olmayan ve daha ucuz işçi çalıştırma isteğiyle ilk kez 18. yy.da sanayileşmeyle beraber Fransa ve İngiltere'de kadınlar üretimde yer almışlardır. Yer aldıkları alanlar ise, sistemin onlara sunmuş olduğu toplumsal rollerin uzantısı olan alanlar olmuştur. Bunun en çarpıcı örneğini hizmet sektörü oluşturmaktadır. Hizmet sektöründe kadın doğrudan üretim faaliyetinden çok, doğrudan üretimi destekleyen alanlarda (Bankacılık, sigortacılık, büro işleri, tezgahtarlık, hemşirelik, öğretmenlik) yoğunlaşarak çalışmıştır. Günümüzde emperyalist ve kapitalist ülkelerde çalışan kadınların %70'i hizmet sektöründe yer almaktadır. Dünya çapında 80'li yıllarda daha çok kadın iş yaşamına katıldı. Ancak bu sayısal artış, kadını iş yaşamındaki statüsünü de aynı oranda yükseltmedi. Kadın çalışan erkeğe göre daha az ücret almakta, yarım günlük işler üstlenmekte ve işsiz kalma olasılığı erkeğe göre oldukça yüksek olmaya devam etmektedir.

Dünya çalışma örgütü (ILO)nun çıkardığı, çalışma raporunda kadın çalışanların durumlarının ülkeden ülkeye, hatta bölgeden bölgeye değiştiğini gösteriyor. Rapora göre topluluk ülkesi ülkelerde her 100 çalışandan 40'ı kadın. Yine AT'ye bağlı ülkelerde çalışanların sosyal ve ekonomik haklarının dayanak noktaları sendikalar. Her iş kolu içinde sendikalaşma var. Bu durum kadın için oldukça avantajlı tabii. Ücretli doğum izni 3 ay, ücretsiz doğum izni 12 ay , ücretsiz kreş ve yarım gün süt izni. Yalnız çalışan kadın değil, tüm çalışanlar için sendikal talep bir zorunluluk. Ülkemizde baktığımızda çalışanların ekonomik-sosyal yönden bağımsızlıklarını korumalarının ve sınıf mücadelesinin birer aracı olan sendikalar, hala varlık-yokluk savaşı vermektedirler.

Ülkemizde çalışan kadın sayısına göre sigortalı ve sendikalı kadın sayısı

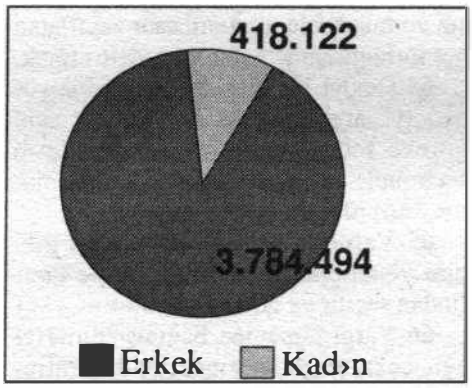

Tablo-1: *Cinsiyete göre sigortalı sayısı (SSK 1995 yılı raporu).*

ise oldukça düşük.(Tablo-1)

Görülen o ki, çalışan işçi kadınlarımızın %20'si bile sigortalı değil. Bu da ülkemizde hala denetlenemeyen geniş bir kadın işgücünün sömürüldüğünün açık bir göstergesi. 1993 yılındaki verilere göre; Türkiye nüfusu içerisinde kadınların sayısı yaklaşık 28 milyon 786 bini bulurken erkeklerin sayısı 29 milyon 305 bin olarak belirlenmiş. 12 yaş üzerindeki toplam nüfus içerisinde çalışan kadın sayısı 6 milyon 66 bin 896 (çalışan erkek sayısı 13 milyon 461 bin 113) olarak belirlenmiştir.

Bu kadınların; %72'si tarım sektöründe, %5.37'si bilim ve teknik alanında (%5.44 olan erkeklerle, başa baş), %3.30'u müteşebbis ve direktörler, %4.86'sı idari personel, %2.02'si ticaret ve satış personeli, %2.92'si hizmet işlerinde, %11.83'ü kayıt dışı üretim faaliyetinde çalışmaktadır.

Ülkemizde sanayi sektörü ve fabrikalarda çalışan kadın sayısı hizmet sektöründe çalışan kadın sayısına göre daha azdır. Özellikle büyük şehirlerde tekstil sektöründe kadınlar yoğun olarak çalışmaktadır. Bu sektörde kadınlar fabrikalarda değil, düşük kapasiteli atölyelerde, sağlıksız şartlarda, sigortasız olarak çalıştırılmaktadır. Birçok iş kazası ve meslek hastalıkları bunun gibi denetlenmeyen küçük atölyelerde meydana gelmektedir. Düşük ücretle, küçük yaştaki çocukları da çalıştırarak sömüren bu alan gittikçe genişlemeye ve çalışan için tehlike olmaya devam etmektedir.

Belli dönemlerde sanayi sektöründeki durgunluk ve gerileme istihtamla ilgili önemli sonuçlar doğurur. Birçok küçük ve büyük iş kolu sektörlerini kapatmak veya işçi çıkarmak gibi yöntemler uygular. Tabi ki çıkarılacak işçilerin başında kadınlar gelmektedir.

Bu durumun kadın için doğurduğu sonuçlar şöyle sıralanabilir;

Sanayide yaşanan durgunluk kadınların yoğunlaştığı kollar olduğu oranda bu olumsuz etkilenme artmaktadır. Aileyi geçindirmek gibi bir rolleri ve yükümlülükleri olmadığı için işten atılmaları daha kolaydır. İkinci sonuç ise ucuz işçiliğin egemen olduğu fason üretimin artışıdır. Son yıllarda ülkemizde yaşanan özelleştirme uygulamaları

Karikatürk'91 Albümü'nden, Canol Kocagöz

kadının iş güvenliğini doğrudan tehdit etmektedir.

Kadının işinden atılmasının ve işsiz kalmasının nedenleri arasında şunlar sıralanabilir:

-Kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü

-Belli iş ve mesleklere kadının kabul edilmemesi

-İşe alışta ve işyerinde ayırımcı uygulamalar(Bekar kadınların, evli kadınlara göre tercih edilmesi, erkeklere vasıflı, kadınlara vasıfsız işçi muamelesi yapılması gibi)

-Ücretlerde ayırımcı uygulamalar

-Evlenme ve çocuk doğurma hallerinde işten çıkarma

-Kriz ya da ekonomik gerileme durumlarında özellikle evli kadınların erkeklerden daha önce işten çıkarılması gibi...

Kadın emeği üzerinde bu ve benzeri kontrol biçimlerinin bazıları düzenli olarak uygulanan ve gözle görülebilen katı kurallar, bazıları da daha zor görülebilen ancak dolaylı yollardan ortaya çıkarılabilen uygulamalardır.

Kamu sektöründe çalışan kadınların durumu da işçi kadına göre çok farklı değil. Hizmet sektöründe önemli bir mevcudu oluşturan kamu emekçilerinin yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Bu mevcut başta eğitim ve sağlık olmak üzere diğer alanlara dağılmaktadır.

Eğitim alanında çalışanların yaklaşık %60'ını kadınlar oluşturur. Özellikle ilköğretim kurumlarında yoğunluktadırlar. Kadınların bu iş koluna yönlendirilişi genelde yarım işgünü olarak çalışılması ve kısa bir eğitim döneminden sonra kadına iş olanağı sağlanmasında yatmaktadır. Böylelikle kadın hem aile ekonomisine katkıda bulunurken, evdeki asli görevlerini de aksatmayacaktır.

Sağlık hizmetinin üretildiği sağlık iş kolunda da benzer bir durum karşımıza çıkar. Yüksek eğitim gerektiren, üretilen hizmetin planlandığı ve kararların alındığı doktorluk, erkeklerin yoğun olduğu bir meslekken, kadının geleneksel rolünün öne çıkarıldığı hemşirelik tamamen kadınlara ait bir meslek olmuştur.

Bugün kadınlar, değişik iş kollarının özelliklerine göre farklı sorunlar yaşasalar da belli konularda ortak sorunlara sahipler. Bu sorunun başında toplumun kadına yüklediği annelik rolünden dolayı çocukların yetiştirilmesi ve bakımı gelmektidir. Birçok işyerinde yuva ve kreş yoktur. Oysa ki yasalara göre 100 ve daha fazla kadın çalıştıran iş yerlerinin kreş açmaları zorunluluktur. Ancak bu yasal zorunluluğa ya uyulmamakta ya da göstermelik ve amaca hizmetten çok uzak, yüksek ücrete tabii yerler açılmaktadır.

Yine 1,5 saatlik emzirme iznini kadın şu ya da bu şekilde kullanamamaktadır. Bazen de bu sorunu çözemeyen kadın çalışma yaşamından, üretimden çekilmekte, evine dönmek zorunda kalmaktadır. Doğum öncesi ve sonrası izinlerin yetersizliği tüm çalışan kadınların ortak sorunu haline gelmiştir. Son yasa değişikliği sırasında; doğum sonu 6 ay ücretli ve 1 yıla kadar ücretsiz izin alma hakkını içeren kanun önergesi rededilmiştir. Buna gerekçe olarak da , ülke ekonomisine ağır yük getireceği ve çalışan kadın tarafından bunun istismar edileceği gösterilmiştir. Görünen o ki, devlet hala ülke ekonomisini batıran, vergi kaçakçılarını, tefeci ve bir avuç patronun milyarları istismarına sözlerini kapatıyor. Bunun yanında yalnızca 6 ay ücretli izinli olarak çocuğunu yetiştirmek isteyen kadının, haklı talebine karşı ise her zoru uyguluyor.

Ülkemizde çifte sömürüyle ezilen kadınların, özellikle kırsal kesimde yaşayan bölümü ise pekçoğumuz tarafından varlığı bile bilinmeyen, ağır şartlarda yaşayan üreten ama emeği değerlendirilmeyen tarım emekçisi kadındır.

Ülkenin en önemli gelir kaynaklarından olan tarım ekonomisinin üretildiği alan içinde tarım emekçisi pek çok sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Belli bir iş saati diliminde çalışılmadığı için bütün zamanlarını buna göre ayarlamakta, çok düşük fiyatla ürünlerini pazarladıkları için alım gücü en düşük kesimi oluşturmaktadırlar.

Bu alanda çalışan tarım emekçisi kadın ise ağır işçi durumundadır. Sadece tarlada değil, ev işleri, hayvan bakımı, suyun taşınması, ekmeğin pişirilmesi, halı-kilim dokunması, çocukların bakımı kadının omuzlarına yüklenmiş durumdadır.

Ekonomik katkıda bulunmalarına rağmen, ekonomik bağımsızlıktan habersiz, alınlarına yazılmış bir kader gibi bu durumlarını sürdürür giderler. Ataerkil ilişkilerin ağır biçimde hüküm sürdüğü bölgelerde kadın geleneklerle, baskıyla, korkuyla her an hizmete hazır, haklarının değil, görevlerinin olduğuna inandırılmıştır. En önemli görevi soylarını devam ettirecek erkek çocuk doğurmalarıdır; çoğu okur-yazar bile değildir. Köyde çalışan kadının ne ücreti, ne sigortası, ne de emekliliği vardır. Sadece bazı bölgelerde kendi toprağının dışında çalışan kadınlar belli bir ücret alabilmektedirler.

Görüldüğü gibi çalışan kadın ister işçi, ister memur, ister ev kadını, isterse köylü kadın olsun sorunları birçok konuda ortak. Feodal bağların hala korunduğu, erkek egemen aile yapısının hüküm sürdüğü bu kirli düzende kadın; gerçek kimliğini de insanlaşma mücadelesiyle kazanacaktır.

Kaynaklar:

1-Florance Nightingale Y.O. Hemşirelik notları

2-Petrol-iş yıllıkları(91-92-93)

Gelenek-gelecek ve iki temel sorun

Ata YADİGAR

Tarihi incelememiz bizler açısından bugün'den yarına ne anlam ifade eder veya etmelidir?

Bu soruyu, "Uzun Yürüyüş" dergisinin 2. sayısında yer alan, Kemal Karabulut-Ali Ak imzalı *"24. yılında Gelenek sürecine genel bir bakış"*, Erkan Uğur, imzalı *"Sorunlarımızın kökenlerine genel bir değini"*, Ozan Veli imzalı *"Gerçekleri olduğundan farklı göstermek mi, var olanı olduğu gibi kavramak mı"*, Özlem Meral imzalı, *"Gerçeğin ısrarlı arayıcılığı"* ve nihayetinde Serdar Çakmak imzalı, *"24. yıl vesilesiyle"* başlıklı yazılarını, Türkiye komünist hareketinin tarihine yönelik ve gelecekte neler yapılmasına dair değerlenldirmelerini dikkatle okuduktan sonra tekrar düşündüm.

Yukarda sözünü ettiğim arkadaşların yazdıklarına/değerlendirmelerine bir bütün olarak şimdi yanıt vermeyeceğim. Ancak bu yazıda Serdar Çakmak arkadaşın yazdıklarından temel iki konu üzerinde, (Parlamento, Seçimler ve Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı meselelerinde) yanıt verir, kendi düşüncelerimi de bu arada açıklarken, yeri geldikçe ve konu bağlamında arkadaşların yazdıklarını da değerlendireceğim.

KENDİMİZİ BOZACI, USTALARI ŞIRACI DURUMUNA DÜŞÜRMEYELİM

Türkiye "sol/sosyalist" hareketinin genel -kötü- bir geleneği var: Ciddi sorunlarda kendileri tartışmazlar. Daha önce devrimini yapmış ülkelerin devrimci, komünist önderlerini tartıştırırlar. Sayfalar, önder veya usta görülenlerin yazıları ile doludur. Ancak yazarların yazdıkları gerçek anlamda yoktur. Gerçek anlamda kendi görüşleri yoktur, çünkü onların bir önsel yaklaşımı vardır ve ustalardan alıntılar bu önsel yaklaşımı doğrulamak için -uysa da uymasa da- kullanılır. Varılan sonuçlar asla yaşamın önüne koyduğu gerçekliğin analizinden elde edilmiş sonuçlar değildir. Bu yanıyla ustalar veya önderler geniş alınları sivri sakalları ve ışıklı bakışlarıyla bu sayfalarda ne aradıklarını bilmeksizin bir hayli şaşkın dolaşır dururlar.

Bizim itirazımız, çıkarılan tecrübelerden yararlanmayalım, onların aydınlık yaklaşımlarını rehber almayalım değildir. Yukarda saydığımız nedenlerdir. Bunun bir örneğini de S. Çakmak arkadaşın "24. yıl vesilesiyle" Uzun Yürüyüş'te yayınlanan yazısında gördüm. S. Çakmak arkadaş, *"Ölçü seçimler değil"* alt başlığı altında yazdığı bölümde, *"son seçimler" diyor, "Türkiye'de geniş halk yığınlarının ciddi bir şekilde radikalizme kaydığını, halkın katti-surette meclisten hiç bir şey beklemediğinin göstergesidir."* (1). Öznelcilik taşıyan bu belirlemesini şöyle temellendiriyor: *"Seçmen kitlesinin %15'i şu veya bu sebepten ötürü -ama ilk defa ciddi oranda bu yüzde onbeşin içersinde, her beş kişiden bir kişi seçimlere bilerek rağbet göstermemiş (yani boykot etmiş,* bn.*) seçimlere katılmamıştır."* (2)

S. Çakmak arkadaş, %15'in beşte birinin genel seçimlere katılma oranı içindeki yüzdesini belirtmemiş, biz söyleyelim:%3.

Bir başka subjektif/öznel değerlendirme şu: *"Halk yığınlarının hızlı bir şekilde radikalizme kaydığı"*. Radikalizmden neyin kast edildiği hiç açık değil. RP kast ediliyorsa, bu açıkça belirtilmeliydi. RP'nin radikal olup olmadığı veya ne anlamda "radikal" olduğu, o zaman tartışılabilirdi. Fakat ben radikalizmden %3'ü anladım. Radikalizme kayan halk yığınları denen %3'lük bu kesimse, bunun ciddiye alınır bir yanının olmadığını belirtmek durumundayım. Bu %3'ün Türkiye "sol/sosyalist" hareketin 20-25 yıllık kronik boykotçularının arasında bölündüğünü de belirterek "Kitlelerin eskisi gibi yönetilmek istememesi bağlamında" ne anlama geldiğini küçük

bir not olarak düşelim. Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur: Halkımız hiç de radikalizme kaymış değildir. Çıkarılması gereken ikinci sonuç şudur; Çeyrek yüz yıldır yanlış/doğrusuyla bu topraklar üzerinde Marksist solun silahlı kanadı bütün bu zaman dilimi içinde ve son genel seçimlerde ancak %3 gibi küçük bir kesimi etkileyebilmektedir. Çıkarılması gereken açüncü ve en önemli sonuç ise, S. Çakmak arkadaşın önsel yaklaşımını doğrulatma çabasının getirdiği öznel analizi *"halkın katti-surette meclisten hiç bir şey beklemediği"* nin tersine, halkımızın hala meclisten umudunun olduğu, meclisin niteliğini tanıyıp, bilmediğidir.

Köy yakmaların, köyleri insansızlaştırmaların, faili belli cinayetlerin, açlığın, sefaletin, her gün bir kaç intiharın ve bir kaç intihar girişiminin, sınıfa açık saldırıların üst düzeyde yaşandığı bütün bunlarla birlikte haksız, haksız olduğu içinde kirli bir savaşın bir ulusa dayatıldığı koşullarda halkımızın seçime katılımı %85'dir. Devrimcilerin etkisizliği, egemen sınıflar arasında var olan ve her gece televizyonlar aracılığıyla evlerin odalarına giren ve birbirlerine söylemediklerini bırakmayan egemen sınıf partilerinin olumsuzluklarına rağmen halkımız seçimlere alabildiğine rağbet etmiş ve eli kanlı katilleri, yolsuzlukları tescil edilmişleri, olağanüstü hal valilerini parlamenter yapmıştır. Nesnel gerçeklik bize karşı olsa da, bunu değerlendirmek durumundayız. Gerçek durum ile durumumuz arasındaki fark anlışılmaz veya niyetimizle gerçek durum yer değiştirirse, önümüze koymamız gereken görevleri ister istemez atlamak durumunda kalırız. S. Çakmak arkadaşın tespitlerinden hareketle, "hızla radikalizme kayan" halk kitleleri var ise, görev derhal bunu örgütlemek olmalıdır. Eğer böyle bir durum yoksa ve söylediğimiz gibi hala parlamenterizme ciddi oranda güven varsa -bunun nedenlerini az sonra açıklayacağız- görev geniş halk kitlelerinin burjuva siyaseti ve onun şekil aldığı parlamentosu ile bağını koparmak olmalıdır.

Tekrar ediyorum, nesnel durum yerine öznel niyetimizi geçirirsek, bugünden başlayan yanlış, zaman içinde daha büyür ve artık çarpıtılmış bir dünya üzerinden politika yapılmaya başlanır, ki bunu yapan hatırı sayılır darecede bir kesim var fakat onlar şimdi başladıkları yerde bile değiller.

Parlamento tıpkı diğer gerici kurumlar gibi, çalışılması gereken kurumlardan bir tanesidir. Çeşitli milliyetlerden halklarımızın bugün aldatılması derecesi göz önüne alındığında bu çalışmanın aciliyeti daha açık bir biçimde ortaya çıkar. Aldatılmış ve aptallaştırılmış ve bu nedenle de parlamentoya ileri derecede ilgi gösteren halkımız var olduğu sürece bu kurumlarda çalışmak durumundayız.

Bir genel seçimde %85 seçime katılımı -ki bu Türkiye tarihinde ender rastlanan katılımlardan biridir- "geniş halk yığınlarının ciddi bir şekilde radikalizme kayması" biçiminde değerlendiren yazar, çıkardığı sonuca itiraz olmasın diye de Lenin'i şahit gösteriyor: *"Yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istememektedir."* (Bu alıntının aslı şöyledir: *"Yönetilenler eskisi gibi yönetilmek istememektedir ve bir **değişikliği zorunlu görmektedir.**)* (3). Bu cümlenin son satırı bir yanıyla çok önemlidir. Zira halkımız, "bir değişikliği zorunlu" görmüş olsa bile, bunu düzen partileri içinde aramıştır. %3'te değil.

Tekelci kompradorlar arasındaki çelişmeler, başta anti-sömürgeci devrimci yurtsever mücadelenin aldığı boyut, devletin hem içte hem dışta "itibarını" beş paralık etmesi ve yetmiş küsür yıllık devlet politikasının çivilerini gevşetmesi sonucu ve hem de gerek işçi sınıfının gerek memurların, son dönemlerde öğrencilerin ve Balıkesir, Manisa, Bursa gibi şehirlerde bedavaya giden ürünlerini yola dökme biçiminde protestolara yönelen köylülerin (köylü gerilla savaşçılarına iş düşer mi bilmem) mücadeleleri nedeniyle artmıştır. Durum öyle gösteriyorki, bu çelişkiler önümüzdeki süreçte daha da artacaktır. Ancak burada hemen hatırlatalım ki, **başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi sınıflar örgütlenmez, partileşmez ve müdahale etmezse, egemen sınıflar bir yolunu bulup yakayı kurtaracaklardır.** Halk kitlelerinin muhalefeti egemen sınıf partileri arasında birbirine kayacak düzen içinde kalacaktır. Buna rağmen "yönetenler eskisi gibi yönetememektedir" tespiti yapılırsa, yine gerçeğe uygun olmayan bir tesbit yapılmış olacaktır. Egemen sınıfların "eskisi gibi yönetemedikleri" devrimci yurtsever mücadelenin artık stratejik denge aşamasına geldiği alanlardır ki, yazarımız buna bir kulp bulmakta, "ya proleteryanın kendi kaderi" sorusuyla karşı çıkmaktadır. Akıl alacak gibi değildir ama böyle yazmış. Bu soruna Ulusların Kendi Kaderini

Tayın Hakkı ve yaklaşımın ne olması gerektiği bölümde ele alacağım için, parlamenterizm üzerine söylenecek bir kaç noktayı daha söyleyip bu bölümü kapatıyorum.

Türkiye'de hemen hemen tüm örgütlenmeler, sınıf savaşımında hiç bir aracın reddedilmeyeceği konusunda -Lenin'den alıntı yaparakhem fikirdirler. Ancak yine aynı örgütlenmeler (son dönemde yasal alanı değerlendirme açısından Emek partisi gibi olumlu bir adım atılmıştır.) -yine Lenin'e dayanarak- seçimleri ya boykot ya da protesto etmişlerdir. Bu konuda tarih sahnesine çıtığından günümüze kadar gelenek bir kere şeytanın bacağını kırmış, 94 yılında yerel seçimlere katılma kararı almış, ancak daha sonra bunun yanlışlığı noktasında özeleştiri yaparak aslına rücu eylemiştir. S. Çakmak arkadaş aynı hattın ısrarlı ve kötü savununcuğunu yapmakta, -yazısı bağlamında uysa da uymasa da- Lenin yoldaşı Kaypakkaya üzerinden yanlışına ortak etmektedir. *"Belirli bir süre için parlamentoda halkı, yönetici sınıfının hangi bölümünün ayaklar altına alacağına, ezeceğine dönem dönem karar vermek, sadece meşruti parlamenter monarşilerde değil, en demokratik cumhuriyetlerde de burjuva parlameterizminin özü budur."* (4)

Hemen belirtelim ki, bu satırların tamamına katılmaktayız. Fakat açıktır ki, tartıştığımız, parlamentonun özü/niteliği değildir. Lenin, parlementerizmin özünü böyle tespit eder. Ancak S. Çakmak arkadaşda bilir ki, Lenin yoldaşın parlamenterizm konusunda söyledikleri sadece yukarda yaptığı alıntı değildir. Özü doğru tespit edilen parlamentarizm veya başkaca gerici kurum ve kuruluşlar bizim için ne anlam ifade eder, bizim bu kurum ve kuruluşlara karşı tavrımız nedir? İşte üzerinde durulması gereken esas nokta budur. Lenin, hiç de S. Çakmak arkadaş gibi düşünmüyor. Tam tersini düşünüyor. Özünü tesbit ettikten sonra bu gerici kuruma karşı şunları söylüyor: *"Burjuva parlamentosunu ve öteki gerici kurumları dağıtmaya gücümüz yetmediği sürece, bu kurumlarda çalışmak zorundasınız. Özellikle hala papaz (Türkiye özgülünde buna, imam, hacı-hoca, din adamları vb. demek mümkün.Bn) takımının aldattığı ve kır koşullarının aptallaştırdığı işçiler mevcut olduğu için, bu kurumlarda çalışmalısınız. Bunu yapmazsanız gevezeden başka bir şey değilsiniz."* (5). S. Çakmak arkadaş, bu ve benzeri onlarca doğru yaklaşım varken, gelenekten kalan alışkanlığıyla "boykot/protesto" tavrını sürdürüyor, buna da özü tanınarak mücadele edilmesi gereken kurumun özünün ne olduğunu belirterek yapıyor. Bu noktada geleŋekten daha geri pozisyona düstüğünü de geçerken belirtelim. Onlar hiç değilse her kurumdan yararlanmak gerektiğinin lafzını hala yapmaktalar ve parlamento da dahil bir taktik sorun olduğunu ara sıra da olsa söylemekteler. S. Çakmak arkadaş ise, "zaten ne geldiyse başımıza bu taktiklerden geldi" diyerek Leninin öğretilerini de tepe-taklak etmektedir.

Özetlersek, parlamentodan yararlanmak/çalışmak tamamıyla taktik bir sorundur. Onun niteliğiyle ona karşı mücadele, bu mücadelede bizzat o kurumun kullanılması da dahil farklı farklı şeylerdir. Parlamento tıpkı diğer gerici kurumlar gibi, çalışılması gereken kurumlardan bir tanesidir. Çeşitli milliyetlerden halklarımızın bugün aldatılması derecesi göz önüne alındığında bu çalışmanın aciliyeti daha açık bir biçimde ortaya çıkar. Aldatılmış ve aptallaştırılmış ve bu nedenle de parlamentoya ileri derecede ilgi gösteren halkımız var olduğu sürece bu kurumlarda çalışmak durumundayız. Bu arada hemen belirteyim ki, bunu söylemek, bütün kuvvetleri açık alana sürmek, bütün olanakları bu yola harcamak anlamına gelmemektedir. Böylesi bir şey birden çok nedenle sakıncalıdır. Parlamentonun çalışma yapılacak gerici kurumlardan bir tanesi olması başka şeydir, egemen sınıfların sömürü sistemlerini başlarına çalmak başka birşeydir. İkisi karıştırılmamalı ve silahların eleştirel gücü ve değiştirel kudreti olmaksızın hiç bir sömürücü sınıfın iktidarından vazgeçmeyeceği akıldan çıkarılmamalıdır. Amerika'da bile "İktidar namlunun ucundadır" sloganı atılmaktadır.

MİLLETLER ÖZGÜRLÜK, HALKLAR DEVRİM, SINIF SOSYALİZ M İSTİYOR

Yazarımız, tıpkı parlamento/seçimler konusunda yaptığı gibi kavramları, bu kavramların ne anlama geldiğini karıştırmaktadır. Yine birincisinde olduğu gibi, Kaypakkaya ve Stalin yoldaşı yardımına çağırmaktadır. Şöyle: *"Herşeyden önce şunu belirtelim ki, milliyeti ne olursa olsun bilinçli Türkiye proletaryası (Burada kastedilen KP'dir. Bn) burjuva milliyetçiliğinin bayrağı altında yer almayacaktır."* (6) Kaypakkaya yoldaştan yapılan bu alıntı Stalin ile tamamlanmaktadır. *"Bilinçli proletaryanın denenmiş olan kendi bayrağı vardır ve onun, burjuvazinin bayrağı altında safa girmesinin gereği olamaz."* (7)

Bu iki alıntı, şimdi artık uluslararası bir sorun haline gelen devrimci yurtsever mücadele açısından ne anlam ifade ediyor? devrimci yurtsever mücadele bu aşamaya gelmişken, kim bilinçli Türkiye proletaryasına "gel burjuvazinin bayrağı altına gir" diyor. Bir ulus -elbette örgütlülüğü aracılığıyla- şöyle haykırıyor: " parçalanan ülkemi birleştireceğim." Bunu nasıl yapacağını en son yine be-

şinci kongresi üçüncü tüzük maddesinde bir plan-program dahilinde açıklıyor: Örgütün amacının, ülkesi üzerindeki sömürgeci egemenliğe ve gerisindeki emperyalizmin etkilerine son vermek, ülkesindeki çağdışı kalıntıları tasfiye etmek, bağımsız ve birleşik bir ülkede demokratik bir halk yönetimi kurmak, ilerici insanlığın bir parçası olan sınıfsız bir topluma doğru ilerlemek olduğunu söylüyor. Bu programatik görüşlerin yanında Stalin ve Kaypakkaya yoldaşın alıntısının ne işi var dememek elde değil.

Örgütün ne dediği, azami ve asgari programının ne olduğunu araştırıp/incelemeksizin değerlendirmeler yapmak doğru değildir, sağlıklı bir yöntem izlenmemiş olur. Buna Kaypakkaya yoldaşı ortak etmek hiç doğru değildir. Çünkü bu konuda Kaypakkaya yoldaş gayet açıktır. Bu konuda Kaypakkaya yoldaşı anlamamak, kavramamak mümkün değildir. Doğmatizmin yerinde say mantığını, doğmatizmin zincirinden kurtulmak isteyenler reddetmelidir. Çünkü bu tavır, Kaypakkaya'nın Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı noktasındaki yaklaşımını tahrif ve tahrip etmektedir. Bu, Kaypakkaya savunuculuğu adına yapılmaktadır. Bu yaklaşımdan kurtulmak gerekir. Bilindiği gibi, program taslağı üzerindeki tartışmalar sürerken, bir arkadaş "Kürdistan bölgesinin birleştirilmesini" bu isteğin "programa konulmasını" ister. Kaypakkaya yoldaş, devam etmekte olan bu tarihi haksızlığı "günün sorunu olma niteliğini çoktan kaybetmiş" bir haksızlık olarak görür. Buna rağmen, ileri görüşlülükle şöyle yazar, "Bütün Kürdistan'ın birliştirilmesini programımıza koymamız bir de şu açıdan sakattır; Bu, bizim belirleyeceğimiz bir şey değildir. Kürt ulusunun kendisinin belirleyeceği bir şeydir. Biz, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını, yani ayrı bir devlet kurma hakkını savunuruz. Bu hakkı kullanıp kullanmayacağını veya ne yönde kullanacağını Kürt ulusunun kendisine bırakırız."(8). Tavır çok açık ve nettir. Bu bizim belirleyeceğimiz bir şey değildir. Kürtler'in -elbette kendi örgütlülüğüyle- belirleyeceği bir şeydir. Kaypakkaya yoldaşın ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı noktasında söylediği sadece bu değildir elbette ve somut politika üzerine,Kürt coğrafyasında muhtemel gelişmeler karşısında da tavrı açıktır. Kaypakkaya daha ilerki sayfalarda bu noktayı, hiç bir karartmaya yol açmayacak tarzda şu berraklıkla gözler önüne seriyor: "Ayrılma halinde iki durum söz konusu olabilir: Birincisi, ayrılmanın yukarda belirttiğimiz gibi, devrimin gelişmesini olumlu yönde etkilemesi durumudur ki, bu durumda sorun basittir. Her milliyetten sınıf bilinçli Türkiye proletaryası, ayrılmayı kesinlikle savunur ve destekler. İkincisi, ayrılmanın devrimin gelişmesini olumsuz yönde etkilemesi durumudur. Böyle bir durum varsa ve buna rağmen Kürt ulusu ayrılmak istiyorsa, sınıf bilinçli Türkiye proletaryası ne yapacaktır? Sözlü tartışmalarda bu soruya Şafak revizyonistlerinin verdiği yanıt şudur: "Zor kullanmak dahil, her yönteme baş vurarak ayrılmayı engellemek."(Kaypakkaya yoldaştan alıntının devamını yazacağım. Ancak, neredeyse 25 yıl önce komünistler açısından berraklaşan bu soruya bugün bile aynı yanıtı veren örgütlenmeler mevcuttur. Bunlardan bir tanesi kitle önünde yapılan bir tartışmada, Şafak revizyonistlerinin Kaypakkaya yoldaşa verdiği yanıtın aynısını bu yolda bir soru yönelten arkadaşa vermiştir.) "Aynı soruya hareketimizin verdiği yanıt şudur: Komünistler böyle bir durumda zor kullanmayı kesinlikle reddederler. Kürt işçileri ve emekçileri arasında "birleşme" yönünde propaganda yürütmekle birlikte, ayrılma isteğinin önüne asla zor çıkarmazlar, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanımak, bir ulusu bu hakkı kullanmak, yani ayrılmak istediği zaman, onun karşısına asla güçlük ve engel çıkarmamak demektir. ..... Komünistler bir ulusun ayrılma isteğinin önüne kendileri asla engel çıkarmayacağı gibi, burjuva ve toprak ağalarının hükümetinin engel çıkarma, zor kullanma girişimleriyle da aktif olarak mücadele eder."(9)

Alıntıyı uzun tutmamın nedeni, bu sorun hakkında hiç değilse teorik çözümleme bağlamında söylenecek şeylerin söylenmiş olması ve geriye bu hususta pratik sorunların kaldığıdır ve artık ayrılma hakkını çok açık bir biçimde ortaya koymuş olan devrimci yurtsever hareket karşısında sınıf bilinçli Türkiye proletaryasının kendini nasıl konumlandıracağıdır. Öncüyü yeniden inşaa sürecinde bu noktada yazılanlar açıkça hiç de ümit verici değildir. S. Çakmak arkadaşın yanında Kemal Karabulut ve Ali Ak ortak imzalı "24. yılında gelenek sürecine genel bir bakış" yazılarında nesnel gerçeklikten kopuk, Kaypakkaya yoldaşın bilimsel yaklaşımının gerisinde bir yaklaşım sergilenmekte, "Kürt coğrafyasının bugünkü gerçekliği üzerinde ulusal çelişmenin çözümünü kapsayan ulusal özgürlük mücadelesine önderlik edilmesi"nden ve "buna denk taktik politikalar gelilştirilmesi"nden(10) söz edilmektedir. Hayır arkadaşlar, o derelerin altından çok sular aktı. Şu anda devrimci yurtsever mücadelenin bir önderliği söz konusudur. Bunu görmek, hakkını teslim etmek gerekir. Yine başa dönüp aynı şeyi soracağız: Bilinçli Türkiye proletaryası, (ayrılma hakkını açıkça ortaya koymuş) devrimci yurtsever mücadele karşısında hangi tavrı takınacaktır? Sorun burada yatmaktadır, Kürtlerin

kurtarıcısı olarak ortaya çıkmakta değil. Sorun devrimci yurtsever harcket önderliğine güven-güvensizlik değildir. Kürtler kime güveneceğini saflarına katılmakla, destek vermekle oğullarını-kızlarını feda etmekle göstermiştir. Bu sorun artık bellidir. Kendi kaderini tayin hakkını ne yönde kullanacağını da göstermiştir. Lenin'in deyimiyle "Ezen bir ulusun böyle bir propaganda yürütmekten kaçınan her sosyal demokratını alçak ve emperyalist olarak görme hakkımız ve görevimizdir." durumuna düşmeyelim. Lenin devam ediyor, "Bu talep, ayrılmanın gerçekleşme ve sosyalizmin inşaasından önce 'yapılabilirlik' şansı binde bir olsa bile, mutlak bir taleptir."(11). Söyler misiniz, devrimci yurtsever hareketin dinamizmi, temel kitle tabanı, önderliği ve mücadelenin vardığı aşama bu "binde bir"den ileri bir durumda değil midir? Sorun artık, "mutlak bir talep" olmaktan da çıkmış, bunun örgütlenmesi yapılmış, mücadele stratejik denge aşamasına varmıştır. Ayrı devlet kurma hakkı gerçekleşmeye yaklaşmışken, "Özgürlük mücadelesine önderlik edilmesi, buna uygun taktik politikalar geliştirilmesi" açıktır ki, dostlar alışverişte görsün yaklaşımından başka birşey değildir. Yaşam içinde anlam bulmayan bu tür yaklaşımlar yerine, devrimci yurtsever hareket karşısında duruş netleştirilmeli, bundan sonraki görevler belirlenmeliydi.

Bu noktada, "Ete kemiğe bürünen devrimci yurtsever mücadeleyi sınıfı ve milliyeti ne olursa olsun Türkiye proletaryası desteklemektedir. Devrimci yurtsever hareketin önderliğini selamlamakta enternasyonal görevlerinin ne olduğunu bilmekte ve gereğini yerine getireceğini ilan etmektedir", biçiminde olmalıydı.

İkinci olarak, "Bilinçli Türkiye proleteryası, hareketin önderliğini ulusal devrimci görmekte, emperyalizm ve proleter devrimler çağında yurtsever mücadeleyi devrimlerin ve ilerici insanlığın bir parçası olarak değerlendirmektedir", biçiminde olmalıydı.

Üçüncüsü, "Bilinçli Türkiye proletaryası, devrimci yurtsever mücadelenin içindeki demokratik muhtevayı desteklemenin yanında, önderliğinizin sürdürdüğü mücadelenin "demokratik muhteva" ile yetinmeyeceğini bilmekte, "sınıfsız topluma" yönelişinizde duraksamaksızın yanınızda olacağını belirtmektedir", biçiminde olmalıydı.

Dördüncüsü, "Dünyada eşi görülmedik bir tarzda parçalanan ülkenizin birleştirilmesi gibi tarihi bir sorumluluğunuz olduğunu, bunun için hiç bir fedakarlıktan kaçınmadığınızı görmekteyiz. Uluslararası bir sorun olan ülkenizin sorunu çözümünde de bu kulvarlarda dolaşmak durumunda kalabilir, kalmaktadır. Ancak, önerimiz uluslararası platformlarda ilk baş vurulacak merciler işçi sınıfı ve ezilen halklar olmasına dikkat çeker", biçiminde olmalıydı.

Beşincisi, "Bilinçli Türkiye proletaryası, şartlara göre devrimci yurtsever önderliği ile ortak taktik politikalar üretmeye hazır olduğunu" açıklar. Mesela, son köy boşaltmalar ve yakmalar sonucu göç etmek zorunda kalan kitlelerin ülkelerine geri dönmeleri noktasında birlikte yapılabilecekler olabilir.

Altıncısı, "Bilinçli Türkiye proletaryası, yurtsever devrimci harekete yönelik dış saldırıları kendisine yönelik sayar ve en aktif şekilde karşı koyar", biçiminde olmalıydı.

Yedincisi, "Bilinçli Türkiye proletaryası, bu tavrını devrimci yurtsever mücadele önderliğinin proleter devrimlerin parçası olmadığı durumda bile sürdürürdü".

Sekizincisi, "Sınıf bilinçli Türkiye proleteryası sadece bir ulusal sorun olduğunu değil, aynı zamanda azınlıklar sorunu olduğunun da bilincindedir ve azınlıklar politikası hak eşitliği temelinde ele alınmalıdır", biçiminde olmalıydı.

İşte bunlar ve bunlara eklenebilecek yaklaşımlar milli meselede ortaya konabilecek en doğru tavır olurdu. Fakat sözünü ettiğim arkadaşlar, geleneğin doğmatik kanatları gibi, "ben yaşama uyamadım, bari yaşamı kendime uydurayım" tavırları içindedir.

Bitirirken; milletlerin özgürlük, halkların devrim, sınıfın sosyalizm istekleri varlıklarının güdüsel talepleridir. Milli sorun duruyorken, nasıl doğrudan sosyalizme geçilemez ise, Halk devriminin sorunları da ancak bu devrimin iç dinamiği tarafından çözülür ve bir üst aşamaya sıçratılır. Milletlerin özgürlüğü ve halk devrimine katılanların farklı farklı sınıflardan olmalarıdır böyle bir yol izlenmesini zorunlu kılan. O halde, milletler özgürlük, halklar devrim, sınıf sosyalizm istiyor şiarı günün en doğru şiarıdır. Bunun anlamını kavrayıp buna uygun davranalım.

Dipnotlar:

1-Uzun Yürüyüş Dergisi, sayı 2, sf. 50

2-Age

3-İ.Kaypakkaya, Seçme Yazılar, sf. 48, Umut yayıncılık.

4-Lenin, Devlet ve İhtilal, (Aktaran S. Çakmak)

5-Lenin, Sol Komünizm, sf. 53

6-İ.Kaypakkaya, Seçme Yazılar sf. 218, Umut Yayıncılık

7-Age

8-İ.K.Seçme Yazılar, sf. 224, Umut Yayıncılık

9-İ.K Seçme Yazılar, sf. 254, Umut Yayıncılık

10-Uzun Yürüyüş Dergisi, sayı 2, sf. 21

11-Lenin, Toplu eserler, sf., 278, aktaran Tony Cliff /Bütün İktidar Sovyetlere -Cilt 2.

Proletaryanın kendi kaderi mi, sosyal şövenizm mi?

Erhan MEYDAN

Türkiye devrimci hareketinde geniş bir kesim, yaşanan gelişmelere rağmen, ulusal soruna ilişkin sağlıklı bir teşhis koyabilmiş ve doğru bir kavrayışa ulaşabilmiş değil. Teorik ve programatik olarak soyut kavram kargaşası devam ederken Kürt coğrafyası gerçekliğine dair somut bir politik duruştan da söz edilemez. Öyle ki, çoğu zaman, söylem ve tutumlarda egemen ideolojinin izleri görülebiliyor. Örneğin, ulusal kurtuluş mücadelesinin açığa çıkardığı bir yığın tarihsel belge, bilgi ve sonuç olmasına rağmen, bir çok çevrenin hala "Nuh deyip peygamber demeyerek", otuz yıl önceki tespitlerini doğrulamaya (daha doğrusu kurtarmaya çalışması, ilginçtir. Elbette bunun zihniyet yapısı ve ideolojiyle doğrudan ilgisi söz konusu. Dolayısıyla denilebilir ki, öznelcilik ve doğmatizm aşılamadığı sürece, ulusal soruna ilişkin olarak programatik ve politik yaklaşım da değişmeyecektir. Bu konuda da yine, kralın olmayan elbiselerine methiyeler dizmekten öteye gidilemeyecektir. Nitekim gidilemediğini görüyoruz.

Uzun Yürüyüş'ün ikinci sayısında Serdar Çakmak arkadaşın da, böylesi bir yaklaşımın tipik bir örneğini sergilemesi söz konusu. Özgün bir değer taşımayan yazısının tek orjinalliği, geleneği eleştiriyormuş gibi yaparken, aslında bütün eleştirileri geçiştirme konusundaki başarısında yatıyor! Kısaca söylemek gerekirse, Serdar Çakmak'ın "24. yıl vesilesiyle" başlığıyla dile getirdikleri, geçmişin- Partizan geleneğinin- eleştirel bir değerlendirilmesini değil, yeniden iman tazelediği bir kutsama hutbesini vaazediyor yalnızca. Güya, "yanlış bir geleneğin eleştirisi" yapılıyor; oysa söz konusu olan şey, aynı değişmez "doğrular"ın, üstelik daha şaşaalı iddialarla "yeni"den piyasaya sürülmesinden başka bir şey değil.

Ancak yanlış anlaşılmasın. Söz konusu yazıyı ve anlayışı, bir bütün olarak değerlendirme niyetinde değilim. Başta söylediklerimden de anlaşılacağı gibi, burada asıl olarak ulusal sorun bağlamında bir kaç noktaya değinme çabasında olacağım. Serdar Çakmak'ın yazısına yönelik değinmelerim de, bu çerçevede olacak. Aslında bu konuya ilişkin olarak da yazarımızın, kişisel açıdan fazla bir öneminin olmadığını belirtmeliyim. Önemi yalnızca, Kürt coğrafyası meselesinde de Partizan geleneğinin ve belli bir anlayışın tipik bir örneğini temsil etmesinde yatıyor. Bu örnek egemen ideolojinin etkileşimini göstermesi bakımından çarpıcıdır.

Öncelikle yöntem üzerine bir saptama yapmak gerekirse, yazarımız tam bir öznelci durumundadır. Somut durumu analiz etmek, somutluğu için de olay ve olguları açıklamak yerine, eldeki kavram ve formülasyonlarla gelişmeler açıklanmaya çalışılıyor. Gerçeklik mevcut tezlere sığdırılıyor. Böylelikle eski tezlerin yeniden "doğrulanması"ndan bir adım öteye gidilemiyor. Bu değişmez "doğrular"dan birisi de ulusal sorun. Oysa, bir bütün olarak, geçmişi sorgulama ve aşma ihtiyacının yakıcı bir şekilde duyumsandığı bir süreçte, dünü bugünde doğrulama çabalarının hiç bir kıymet-i harbiyesi bulunmuyor. "Geçmişte söylenenlerin canlılığıyla gözlerimizi ufka dikelim" gibi orjinal bir söz bile bu gerçeği değiştirmez!

Yazarımız bu orjinal bakışıyla gördüklerini, ulusal soruna ilişkin değinirken, "Ya proletaryanın kendi kaderi" alt başlıklı bölümde şöyle dile getirmektedir: "Türkiye'de karşı devrimin şiddeti ile birlikte gelen 80 kasırgası ve öte yandan Kürt milliyetçiliğinin gündemin birinci sırasına fırlaması, devrimci güçlerin şuur altındaki yanlış eği-

limleri -ulusal ve dini etnisiteleri- yeşertmiştir." Hemen anlaşılacağı üzere, bu belirlemenin ardından milliyetçiliğe karşı bayrak açılmaktadır. Ve yine söylemeye gerek yok ki, hedef Türk milliyetçiliği ya da şövenizmi değil, Kürt milliyetçiliğidir. Çünkü tespit edildiğine göre, gündemin birinci sırasına fırlayan "Kürt milliyetçiliği"dir ve bu "devrimci güçlerin şuur altındaki yanlış eğlimleri yeşertmiştir". Dolayısıyla proletaryanın kaderi için ya da proletarya adına, milliyetçiliğe karşı amansız bir mücadeleye girişilmelidir.

Ancak ilginçtir. Ulusal sorun bahsinde ya da milliyetçilik söz konusu olduğunda, bizim solun aklına da hemen Kürtler geliyor. Şöven dalganın en yüksek olduğu zamanlarda bile, milliyetçiliğe karşı mücadelede ilk akla gelen, Kürt milliyetçiliği oluyor. Yazarımız tersini ileri sürse de, "devrimci güçlerin şuur altındaki yanlış eğilimleri"n yeşermesi, asıl bu noktada söz konusu olsa gerek! Türk milliyetçiliğini ve şöven dalgayı atlayıp Kürt milliyetçiliğine karşı seferber olan bu zihniyetin izlerini, egemen ideolojide, Kemalizm'le etkileşiminde aramak gerekiyor. Yoksa başka türlü açıklamak olanaklı değil. Bu açıdan devrimci yurtsever mücadele, devrimci hareketin turnusolu olmuştur.

Olguları somut olarak çözümleyerek anlama çabası yerine, salt "akıl yürütme"ye dayanan düşünce tarzı, gerçekliği kavrama noktasında haliyle bir adım ileri gidemiyor. Tarihin bir yerine çakılan kazığın etrafında dolanıp duruluyor. Serdar Çakmak'da, 72'nin teleskobuyla 96'ya bakarken "ısrarla" bunu sürdürüyor. Dolayısıyla yine, gerçekliği değil, 72'nin gösterebildiklerini görebiliyor ancak. Üstelik gördüklerinin tartışmasız doğrular olduklarına dair tam bir inanç besliyor. Burada diğer iddiaları bir yana bırakalım, ama yazarımızın "Kürt realitesi"ni tanımanın bir hayli uzağında seyrettiğini tespit etmeliyiz. Ve hemen belirtmek gerekir ki, yetmişli yıllar açısından anlaşılması mümkün olan bir durum, bugün açısından anlayışla karşılanamayacak kadar tehlikeli bir duruşu ifade etmektedir. Dünün çeşitli eksiklik ve sınırlılıklarla anlaşılabilecek durumu, bugün sosyal şövenizme te-

Olguları somut olarak çözümleyerek anlama çabası yerine, salt "akıl yürütme"ye dayanan düşünce tarzı, gerçekliği kavrama noktasında haliyle bir adım ileri gidemiyor. Tarihin bir yerine çakılan kazığın etrafında dolanıp duruluyor. Serdar Çakmak'da, 72'nin teleskobuyla 96'ya bakarken "ısrarla" bunu sürdürüyor.Dolayısıyla yine, gerçekliği değil, 72'nin gösterebildiklerini görebiliyor ancak.

kabül ediyor. Artık sorunu eksiklik ve sınırlılıklarla açıklayabilmek mümkün değil. Milliyetçiliğe karşı mücadelede hedef şaşırmanın nedenlerini ve sağlıklı bir duruşun sağlanamamasını, egemen ideolojinin etkileşiminde aramak gerekiyor.

Bu etkileşimin ve kafa karışıklığının en açık göstergesi, kullanılan kavram ve tanımlardır. Mesala, Partizan geleneğinin yerleşik bir söylemi olan, "miliyeti ne olursa olsun bilinçli Türkiye proleteryası" deyimi, çarpıcı bir örnek olarak yazarımız tarafından da sık sık kullanılıyor. Millet ve milliyet kavramları aynı gerçekliği açıklamadığından, burada bir tahrif etme sözkonusu. Millet, ulus gerçekliğine tekabül ediyor; milliyet ise, azınlık ulus konumuna. Bu bakımdan, "çeşitli milliyetlerden Türkiye proletaryası" gibi ifadeler, gerçekliği açıklamıyor. Burada misak-i milliciliğin izlerini açıkça görebilmek mümkün. Zaten, devrimci yurtsever mücadele yok sayılırcasına "milliyeti ne olursa olsun bilinçli Türkiye proletaryası" adına konuşulması, başka türlü izah edilemez.

Elbette bir gerçeklik kavranmadan, karşısında sağlıklı bir politika belirlenemez. Bu noktada Türkiye devrimci hareketinin her şeyden önc kendini sorgulaması, dün ile bugün arasındaki gelişmeleri irdelemesi gerekiyor. Egemen ideolojinin izlerini silmek, sorunu sağlıklı bir şekilde kavrayabilmek için, böyle bir girişim zorunludur. Aksi halde görev ve sorumlulukların savsaklanmasının yanısıra, Kürtler'e proletarya adına akıl hocalığı yapmanın ötesine de gidilemez. Oysa akıl hocalarına değil, dayanışma ve mücadeleye ihtiyaç var. Fakat yazarımız da , "proletaryanın kendi kaderini tayin hakkı" diye söylenmektedir. Devrimci yurtsever mücadelenin temel gündemi oluşturduğu bir süreçte, bu söylemin anlamı ne olsa gerek? "Türk şövenizmiyle, Kürt milliyetçiliği arasında" tercih yapmamanın gerekçelendirilmesi her halde! Ama işin içinden bu kadar kolay sıyrılmak mümkün değil. Çünkü, ezen ile ezileni eşitliyen bu yaklaşım, ezileni yalnız bıraktığı ölçüde, objektif olarak ezenin yanında yer almış olmaktadır. Elbette bu, bilinçli proletaryanın "kaderi" ya da olması

gereken tutumu değil, ama onun adına konuşanların anlayışlarındaki sakatlıkları göstermektedir.

Bu gün Türk halkı üzerindeki şöven dalgayı kırmaya yönelik kapsamlı bir mücadelenin yürütülmesi öncelikli görevler arasındadır. Türkiye'de sınıf mücadelesinin öne çıkardığı görev, her şeyden önce, bu şöven dalganın kırılmasını gerektiriyor. Bu noktada, "Kirli savaşa hayır" ve "Hemen barış" politikasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu görevi savsaklamak, Kürtler'i mücadelesinde yalnız bırakmak anlamına geldiği kadar, sınıf mücadelesini de şövenizm dalgasına terk etmek anlamına gelmektedir.

Kürt coğrafyasında yürütülen kirli savaşın faturası Kürt halkına olduğu kadar Türk halkına da çıkarılıyor. Bu noktada halkların kaderi, Kürt halkının eşitlik ve özgürlük talepleriyle çok daha fazla ortaklaşmaktadır. Ama ne yazık ki, buna uygun bir dayanışma ve mücadele duyarlılığından söz edemiyoruz. Bunun sorumluluğu ve görevleri de elbette, her şeyden önce devrimci ve sosyalistlerin omuzlarında durmaktadır. Ama, bu görev ve sorumlulukların layıkıyla yerine getirildiğini söylemek mümkün değil.

Baskı, işkence, faili meçhul cinayetler, kaybetmeler, köy yakmalar Kürt halkının kaderi haline getirildi. Bir çok insanlık dışı uygulama olağan kabul ediliyor ve basında haber olarak bile geçmiyor artık. 3 milyonun üzerinde Kürt, yakılıp yıkılarak yerinden yurdundan edildi. Zorla göçertilen bu kitleler, kentlerde daha yoğun olarak bugün Türk halkıyla içiçe geçiyor. Nüfus kaymalarının yol açtığı bu durum, kitlelerin mücadele alanlarında örgütlenmesi ve mücadelenin yükseltilmesiyle ilgili bir dizi soruna aciliyet kazandırmaktadır. Bu sorunların ve öne çıkardığı görevlerin, her iki ülke devrimcilerinin de sorunu olduğu açık. Burada asıl sorumluluk elbette Türkiye devrimci ve sosyalistlerine düşüyor. Ancak bunun yerine getirildiğinden söz edemiyoruz. Türkiye cephesinde görevlerin layıkıyla yerine getirilebilmesi, başta ifade ettiğimiz gibi, her şeyden önce, Türkiye devrimci hareketinin kavrayışını

Bugün Türk halkı üzerindeki şöven dalgayı kırmaya yönelik kapsamlı bir mücadelenin yürütülmesi öncelikli görevler arasındadır. Türkiye'de sınıf mücadelesinin öne çıkardığı görev, her şeyden önce, bu şöven dalganın kırılmasını gerektiriyor. Bu noktada, "Kirli savaşa hayır" ve "Hemen barış" politikasının önemi ortaya çıkmaktadır.

düzeltmesine ve sorumluluğunun bilincine ulaşmasına bağlıdır. Bunun için misak-ı millicilikten, Kemalizmin etkileşiminden tümüyle arınmak gerekiyor.

Ancak yazarımız böylesi kaygılardan uzak; "Gelecekte, ezilen ulusa mensup emekçi yığınların 'ulusal kimlik' sahibi olmaları, onların başını göğe değdirmeyecektir" türünde, sorumsuz söylevler çekmekten de geri durmuyor.

Sınıf bilincindeki derinliğe hayran olmamak elde değil! Ama inkar ve imha politikalarının, kirli savaşın ısrarla sürdürüldüğü; barış talebinin baskı ve şiddetle karşılandığı bir süreçte, 'ezilen ulusa mensup emekçiler'e sarfedilen bu sözlerdeki rahatlığı nasıl yorumlamalı acaba? Yoksa, 'ezen ulusa mensup emekçi' olmaktan kaynaklanan bir durum mu söz konusu? Her neyse. Ama bu sözlerde, Kürt halkının "kimlik" sorununun kavranmadığı ve bilince çıkarılmadığı anlaşılıyor. Elbette bu, yaklaşımı mazur göstermez. Çünkü devrimci duyarlılığın hassas olması gereken bir konuda, böylesi tuzu kuru söylevleri anlayışla karşılamak mümkün değildir.

Bitirirken son olarak yazarımızın barışa ilişkin söylediklerine değinmek istiyorum. Halkın barış talebinin anlaşılabileceği, ama (!) önemli olanın, bu barışın hangi sınıf kanalına akacağına bağlı olduğu söyleniyor. Sınıf merkezli bakış açısı önemlidir. Ancak bunun Amerika'yı keşfetmek anlamına gelmediğini söylemek lazım! Üstelik yazarımızın, barış politikasını sınıf merkezli ele alma gibi bir kaygıyla hareket etmediği de çok açık anlaşılıyor. Meşhur bir 'ama' ile, barış politikasının kendisine karşı çıkılıyor. Çünkü bu politika yazarımıza göre, "devlet ve milli hareket tarafından" yapılmaktadır! Devrimci yurtsever hareketin bu yönlü bir politikası olduğu açık; ancak değil eşitlik, radyo-TV konularında bile şahinliği elden bırakmayan devletin, barış istediğinden söz edebilmek, anlaşılır gibi değildir. Ya da burada anlaşılan, kendi söylediklerini kabul ettirebilmek için, gerçekliği kabaca tahrif etmektir.

Neyse, son olarak Serdar Çakmak'ın "teleskobu'nda ciddi problemler olduğunu belirterek geçiyorum. Çünkü ufku görmek bir yana, burnunun ucunu bile görememektedir.

Serdar Çakmak'a

Sapla samanı birbirine karıştırmayalım

Jana GEL

Uzun yürüyüş'ün 2. sayısındaki "24. yıl vesilesiyle" başlığını taşıyan değerlendirmeyi okudum. Sevgili S. Çakmak, bir olguyu incelerken, bir olayı diğerinin karşısına koymayı marifet saymamak gerekirdi. Efendim, ulusal sorun; özünde kendi pazarına sahip çıkma sorunudur. Öyleyse biz "komünistlerin" bunu desteklemesi yanlış olur demeni, ben kişisel olarak Türkiye Devrimci Hareketi'nin hiç de uzağında olmayan sosyal şöven mantığın azmasına bağlıyorum.

Eğer sap ile samanı birbirine karıştırırsak hiç bir yere varamayız ve aynı zamanda hiçbir çelişkiye de çözüm üretemeyiz. Genelde Türkiye devrimci hareketi, özelde ise sizler, bizlere "ağabeylik" yapmaktan vazgeçmelisiniz... Daha düne kadar yurtsever devrimci mücadeleye dudak büküp, çok bilmiş edalara giren "sosyalist sol"un şu anda yapması gereken şey geldiği yeri ve katettiği mesafeyi ölçmektir... Bugün ise yapılması gereken şey, subjektif yaklaşımları bir kenara iterek, nesnel bir gerçeklik olarak önümüzde duran yurtsever devrimci mücadeleyi objektif olarak değerlendirip, omuz vermektir. Bu sizin göreviniz ve aynı zamanda ödeviniz olmalı. Bu görev sosyalistlerin entemasyonalist niteliğinden kaynaklanmaktadır.

Bugün, Ortadoğu'da, bağrında çok büyük sosyal ve toplumsal alt-üst oluşlara sebep olabilecek devrimci bir içeriğe sahip olan yurtesever devrimci kurtuluş mücadelesini "burjuva milliyetçiliği" ile değerlendirmeye kalkmak çok kolaycı ve düz mantık sahibi olanların işi olsa gerek.

Bu konuya ilişkin olarak Lenin'den bir alıntı yapmak istiyorum. Lenin Şubat-Mayıs 1914'te kaleme aldığı "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" başlığını taşıyan kapsamlı makalesinde şunları yazar: *"Herhangi bir ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği, baskıya karşı yöneltilmiş genel bir **demokratik içeriğe** (abç) sahiptir ve bizim **koşulsuz olarak** (abç) desteklediğimiz şey de bu içeriktir"*.

Emperyalizmin çok hızlı merkezileştiği günümüzde "milli burjuvaziden" söz etmek doğru değildir. Ayrıca yurtsever-devrimci mücadelenin milli burjuvaziye dayanılarak verildiğini söylemek olguyu doğru olarak kavramak ve yansıtmak biçimi olamaz.

Milliyetçilik, emperyalist ve sömürgeci devletlerde, burjuvazinin kendi sistemini korumada ve sömürü mekanizmasını gizlemede ne kadar olumsuz ve gerici bir işlev taşıyorsa, sömürge uluslarda da, tersine ulusun bağımsız ve özgürlüğe ulaşması, ülkenin askeri işgalden arındırılması sürecinde de o kadar olumlu ve ilerici bir işlev taşımaktadır.

Bilinçli Türkiye Proletaryası'nın "asıl hedef alması gereken Türk milliyeçiliğidir. Türk milliyetçiliğine karşı çıkmayı, Kürt milliyetçiliğine karşı çıkmayla dengelemeye çalışmak oportünizm olduğu kadar, sonuçları itibarıyla lanetlidir de...". Tüm dünyanın gözleri önünde iç dinamiklerinin kırıldığı; beyni ve iskeleti parçalanan mazlum bir ulusun vargücüyle, meşru bir direnme savaşı içinde kendini yeni baştan yaratma kavgasına ancak "bilinçli Türkiye proletaryası" tarafından burjuva milliyetiliği ile suçlanabilir. Belirleme aynen şu şekildeydi:

"Herşeyden önce şunu belirtelim ki, milliyeti ne olursa olsun bilinçli Türkiye proletaryası burjuva milliyetçiliğinin bayrağı altında yer almayacaktır". Bu tespitine karşı ve üstelik polemiğe girmeden, hemen Lenin yoldaşın konuya ilişkin görüşlerine başvuruyoruz.

*"Ezilen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitiminde temel vurgunun bu işçilerin ezilen ülkelerin ayrılma özgürlüğünü savunmaları ve bunun için mücadele etmeleri gereği üzerine yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu olmaksızın enternasyonalizmden söz edilemez. Ezen bir ulusun böyle bir propaganda yürütmekten kaçınan her sosyal demokratını alçak ve emperyalist olarak görmek bizim hakkımız ve görevimizdir. Bu talep ayrılmanın gerçekleşme ve sosyalizmin inşasından önce **yapılabilirlik** şansı **binde bir bile olsa** (abç) mutlak bir taleptir."*(1). Sonuç olarak; ulusunun bağımsızlık ve özgürlük isteyen (başımız göğer erer mi, ermez mi(?) bilinmez ama) Marksisleri olarak bizler, ulusal kurtuluş mücadelesini, toplumsal kurtuluş mücadelesi ile taçlandırmaya kararlıyız... Yeter ki, "sol" kendi kafasında bizler için komplo teorileri üretmekten vazgeçsin. Son olarak, "örgütsüz halk, köle halktır" deyiminden yola çıkarak:

"Bağımsızlık ve özgürlük kendi kaderini tayin hakkının bir sonucu değil, bu hakkın kullanılabilmesi için zorunlu bir önkoşuldur. Kendi kaderini tayin hakkını sondan başa doğru tartışma devri kapanmıştır. Sömürge bir ulusun kendi kaderine sahip çıkabilmesi için özgür ve bağımsız olması mutlaktır." (1) Tony Cliff, Lenin, Cilt 2, sf. 74

Özlem Meral'e!

Gerçeğin ısrarlı arayıcılığına devam

Ata YADİGAR

"Yüz fikir"de yayınlanan "Gerçeğin ısrarlı arayıcılığı" başlıklı yazıda dikkatimi çeken bir nokta var, değinmek istiyorum.

"Merkezileşmiş bir yapıdan yoksun hareket tarzı, boş bir tartışma sürecini aşmamış olur" doğu yaklaşımından sonra, nereye koyacağımız, ne anlamamız gerektiğini açık eylemeyen bir yaklaşım/öneri var; "Genel kitleyi hedefleyen uygun politikalar üretilmezse, kitlelerden kopuk marjinal bir grup olmanın ötesine geçilemez."

Sevgili Özlem, sahiden de politika üretmek, çekim merkezi olmak gerekir. Ancak "genel kitleden" kastedilen nedir? Eğer işçiler ise, işçilere, köylülere ise, köylülere yönelik denmeliydi. "Genel" deyince işçiler-köylüler, memurlar, lümpen proletarya vb. girmektedir. Bunlara yönelik üretilecek politika ise, bunlar farklı sınıf ve katmanlar olduğu için, farklı olmak durumundadır. O halde, birinci görev "genel kitleyi" ayrıştırmak, bu kitle içinde devrimci sınıfı hedeflemek, buna uygun politikalar üretmek gerekir. Genel kitleye politika yerine, tercih edeceğimiz, tercih etme nedenimizi de tarihsel ve toplumsal rolünün belirleyiciliği olan bir sınıf olmalıdır. Ancak böyle yapılırsa, "iradi müdahaleden yoksun kendiliğindenci bir hat" izlenmemiş olur. Bizlerin varlık nedeni, sınıf mücadelesinin varlığıdır. Sınıfa karşı sınıf tavrıyla çıkılacaksa, hasbelkader "örgütlenmiş" kitle değil, modern işçi sınıfı örgütlülüğüyle çıkılmalıdır.

İlk etapta nasıl başlanırsa, öyle gider. Temelleri sağlam kurmak gerekir. Şu an sayının az olmasının bir önemi yoktur. Israr ve inatla işçi sınıfı örgütlenmelidir. Birinci görev, örgütlenecek hedef sınıf budur.

"Gerçeğin ısrarlı arayıcılığı"na devam dileğimle.

Solda metamorfoz

Mehmet YEŞİLTEPE

Kafka'nın "Değişim" adlı eseri "Gregor Samsa bir gün yatağında korkunç bir böceğe dönüşmüş olarak uyanır." ifadesiyle başlar.

"Değişim", gerek devrim gerekse karşı-devrim cephesinde son yılların anahtar sözcüğü olarak yer almıştır.

Sol'da, özellikle 12 Eylül sonrasında -uluslararası düzeyde gündeme gelen dalgalanmalardan da güç alarak- bazı çevrelerde yaşanan gelişmeler "reorganizasyon" görüntüsü altında yürütülüyor ise de özünde yaşanmakta olan; savaşa savaşa kazanılmış, hayat içinde örülmüş devrimci değerlerin inkarı ve kişilik erozyonudur.

Yenilgi dönemleri, öğretici olmanın yanında, saklı kalmış özelliklerin ortaya çıkmasını sağlayan bir turnusol olma özelliği de gösterir.

"Siyasetin yerini, durgunluk, yılgınlık, bölünmeler, dağılmalar, davayı terk ediş, ahlaksızlık almıştı. Felsefi idealizme doğru artan bir eğilim görülüyordu; gizemcilik, karşı-devrimci bir ruh halinin büründüğü kılıktı. Ama aynı zamanda, devrimci partilere ve devrimci sınıfa, son derce yararlı bir tarih diyalektiği dersi veren, siyasal savaşı yılmadan yürütmeyi onlara anlatan ve öğreten de, bu büyük yenilginin kendisidir. ***İnsan gerçek dostlarını felaket anında tanır.***" (Sol Komünizm, Lenin, sf.16, abç)

Yabancılaşma tipolojisinin yenilgi dönemine özgü çok özel bir örneğidir söz konusu olan. Güzel bir gelecek beklentisi ile güçlendirilmiş refleksler, böyle bir geleceğe olan inançla beraber yitirilince karşıtını üretmeye başlar; giderek bir reaksiyon kültürü hakim olur.

Egemen ideolojinin kitleler üzerindeki manipülasyonuna güç katan ve kimi iddiaları da güçlendiren yöndeki eleştiriler; görüntüde eleştiri, özde ise saldırıdır. Bu "eleştiriler" yapıcı, tamir edici ve hataların tekrarını önleyici değil, hataya düşen öznenin kendisini yok sayıcı veya yok edici yöndedir. Bu tür saldırıların karşısında, değerlerimizin "katı" savunusu anlaşılır ve gereklidir.

Devrimcilerin "günah"larını arayıp bulan, bu "buluş"ların miktarını abartarak yansıtan ve her fırsatta bunun edebiyatını yapmayı vazife edinen bir tarzın devrimcilik adına savunulması mümkün değildir. Bu tarza daha çok "geriye dönüş" lerde rastlanmaktadır. Bundan sonraki yaşamını "sade vatandaş" olarak sürdürme kararı alan kimi insanlar, geriye doğru işleyen bu geçiş sürecini hazımsızlıklarla içiçe yaşarlar. Geçmiş devrimci yaşam örneklerinin ne kadar kötü(!) olduğunu ispatlayabildiğinde temize çıkacağının varsayar. Bir hesaplaşmaya girer; tüm refleksleri buna göre şartlanmıştır. İrili ufaklı her türden olumsuz gelişme, gözlerinde "ya, gördünüz mü?" pırıltısına sebep olur. Bizlerin, pratiği eleştirme ve doğruyu bulma tarzı bu olamaz. "Birlik-eleştiri-birlik" biçiminde bir yöntem de işletilmiş olmuyor.

Başından beri bir mesafe, bir uzaklık mesajı içeren ve sevgisizlik ile örülü bu tür yöntemlerde ne başlangıçta ne de sonuçta "birlik" olma gibi bir sorun yoktur. Aslında, konum olarak "karşıya" geçilmiş ve geçmişe salvo atışlarla süren bir yaşam başlamışsa, bu atışlar doğru yanlar içerse de itibar etmemek, prim vermemek gerekiyor.

Bilinmelidir ki, devrimcilerin uzun süreli mücadelelerden süzülerek oluşan teorik/pratik birikimi "eksiksiz" değildir ve "yanlış yapma olasılığı" devam etmektedir. Dünyanın hiçbir yerinde hiçbir güç, insanlara mutlak doğrular içeren bir paket sunmamıştır. Özellikle de işiniz sosyal bilimlere konu olacak cinsten griftlik taşıyorsa; bir tarftan arayış içerisinde olmak, diğer taraftan yola devam etmek durumundasınız.

Bu gerçekliğin farkında olan, mevcut sorunların çözümünün "ha" deyince olmayacağını bilen siyasal güçler, önlerine çözebilecekleri sorunları alırlar. Siyasal pratiğin gündemleştirdiği sorunların çözümüne yönelik çabalar tartışmayı da, eleştiriyi de anlamlı kılacaktır.

Marksist yöntemi kullanmakla malul kimi çevreler için her türden meselenin çözümünde kullanılan bir-iki yöntem vardır ki, bu, mutlaklaşmış ve ufuk darlığı yaratmıştır. Marksistler özellikle sosyal bilimlerde kesinleme yapmaktan kaçınır. Önsüz-sonsuz, genel-geçer doğrularla hareket etmek yerine farklı vektörlerin değişik biçimlerde biraraya gelerek oluşturduğu bileşke durumları kendi özgülünde yorumlamak bilimsel yöntemin gereğidir.

Düz bir hat izlemeyen, inişli-çıkışlı grafikler çizerek ilerleyen sınıflar çatışmasının kendine ait meseleleri vardır. Bu meselelerde çözüm üretmek; çatışmanın iç örgüsü ve gelişim seyri bilinmeden -uzaktan- akademik, entellektüel çabalarla mümkün değildir. Olsa bile, hedefi ıskalama yüzdesi bir hayli yüksektir.

Geçmişte yıllarca süren teorik tartışmalar ve pratik deneylere dayanarak ortaya çıkmış bir takım soruçları, sınıfsal bağlamından koparıp ele almak moda haline geldi. Her türden şiddete karşı çıkmak, zorun reddi, proletarya diktatörlüğünün demokrasi ile bağdaşlaşmazlığının keşfi(!) ilk göze çarpan yönelimler arasındadır. Ben, Marksist hafıza kaybına uğrayan kaşiflerimizin bu yönelimlerinin yanında, "tarihin sonu, ideolojilerin sonu, sınıf uzlaşmacılığı" gibi safsataları tartışmak bile istemiyorum. İsteyenler, sistemin açtığı kulvarda yüzmeye devam edebilirler. Ancak, sınıflar mücadelelesi karşısında işlenen bu yüz kızartıcı suçun utancı onlara ait olacaktır.

İsyan etmek meşrudur! Mao

Serdar ÇAKMAK

1 Mayıs'a ilişkin yaptığı açıklamalarla, komprador "Marksist" İP'i iplemiyorum. İkiz kardeşi EP'i ise hiç takmıyorum. Bunların 1 Mayıs'a ilişkin messeret taşkınlığını, Birinci ve İkinci Cumhuriyetçiler'in feryatlarının kötü bir tekrarı olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla, yazıda esasen Birinci ve İkinci Cumhuriyetçiler'den alıntılara yer veriyorum. Çok meraklısı varsa, kaldırsın alıntıların üzerinden tumusol kağıdını, altından bu devrimci maskeli düzen partilerini görecektir, diyorum. Gene de görmemekte diretenler olur kuşkusuyla, bu solcu düzen partilerininde açıklamalarına yer ayıracağım.

1 Mayıs'daki devrimci şahlanış hakkında yapılan tahlillerin, alınan tavırların ikiye ayrıldığını ve her tahlil ve her tavrın ya barikatın beri tarafına yada öte tarafına düştüğünü görüyorum O yüzden ben, kendi payıma "siyah-beyaz" ayrımında diretiyorum! "Dogmatik"likte ısrar ediyorum!

"PROVAKASYON" PARANOYASI

Dünya'nın her yerinde ve tarihin her anında devrime öncülük etmek adına, düzene bekçilik yapan, her sahte "devrimci" parti, "provakasyon" paranoyasından muzdariptir. Geri kitlelerin, geri bilinçlerine hitap etmeyi çok sever. Böylece düzene sadakatını bir kez daha ispat etmiş olur.

Halbu ki, dünyada hiç bir devrimci eylem yoktur ki, içerisinde provakatör olmuş, olmasın. Tersinden söyleyelim. En büyük "provakasyon" Ekim Devrimi'dir! En büyük "provakatör"de, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP)'dir! Çünkü, bu partinin Merkez Komitesi'nde, bırakalım bir adet Çar ajanının olmasını bir yana, ayaklanmanın tarihini dışarıya sızdırmış Troçki gibilerine bile rastlarsınız.

Olası demagojinin önünü almak için hemen söyliyeyim; 1 Mayıs 1996, Ekim Devrimi değildir. Başını da Marksist RSDİP gibi, Maoist bir parti de çekmemiştir. Ancak, vurun 1 Mayıs 1996'yı terazinin kefesine ve net cevap verin! ANAYOL hükümetini yıpratmak için, olası bir darbeye davet çıkarmak içinde olsa, kitlelerin içerisine provakatörler de sızmış olsa, kefenin ağır basan yanını, 12 Eylül 1980'den bu yana ezilenlerin en devrimci şahlanışı oluşturmaktadır.

1 MAYIS OLAYLARININ KİTLE TABANI

Komprador patron-ağa devletinin tüm sözcüleri, 1 Mayıs'a ilişkin ezilenlere karşı birleşmişlerdir. Düzenlerinin bekası için kaleme sarılmışlar ve tahlillerinde küfür ve hakaretin yanısıra nisbeten nesnelliği de yakalamışlardır -zaten nesnelliği yakalamadıkları taktirde, düzenin bekası için "çare" bulamazlar-. Lütfen dikkatlice okuyalım!

İşte 2 Mayıs tarihli Yeni Yüzyıl; *"Varoşlar şehre indi"* başlığının hemen altında, *"İstanbul banliyölerinden gelen **gençler, işçiler, memurlar,** hiç bir zaman alamıyacakları eşyalarla dolu vitrinleri büyük bir kinle yerle bir ederken, bir taraftan da polisleri taş yağmuruna tuttular."* (abç)

3 Mayıs tarihli Milliyet'den okuyoruz; *"Ecevit, 'Kara gömlekli Nazi gibiydiler. Gençlik bunalımda.' dedi."* *"Aylardır yazılıp çiziliyor, 'varoşlar patlamaya hazır bomba gibi'"* -Doğan Heper *"Oysa, geçen Cuma MGK iki konuyu 'özel gündem' maddesi olarak ele alıyor. Biri 'toplumda artan suçlu çocuklar' diğeri de 'İstanbul...' MGK'ya nazire yaparcasına '1 Mayıs'ta İstanbul suçlu çocukların eliyle' kan gölüne ve yağmaya dönüşüyor. Güneydoğu İstanbul'a taşınıyor."* -Yalçın Doğan

SÖZCÜLERİN SİSTEME SİTEMİ

3 Mayıs tarihli Hürriyet'den okuyoruz; *"Marjinal örgütlerin neden İstanbul'un varoşlarında kitle temeli bulduğuna da kafa yormalarını gerektiriyor."* -Ferai Tınç

*"Bu sistemle ancak çöküşe varılır. Toplumsal barış istedim. Adil bir dağılımı şart dedim. **Tepe de paylaşım savaşı yapılırken aşağıda daha büyük savaşlar çıkar diye haykırdım.** Adeta, yeniden paylaşım savaşları verdiniz. Oysa, yeniden yapılanma savaşı vermeliydiniz."* -Yavuz Gökmen(abç).

Gene 3 Mayıs tarihli Milliyet'den; *"Bu çarpık düzen, varoşları tahrik etmek için yeterli. Doğru: Çünkü, durgun ekonomi varoşlarda lümpen üretiyor."* -Taha Akyol

ORTAK SALDIRILAR

2 Mayıs tarihli Yeni Yüzyıl; *"Zaman tünelinden çıkan sol tarikatlar"* başlıklı başyazıda şu satırları okuyoruz: *"Bu gruptakiler için aradan 19 yıl geçmemiş. Ne Sovyet blokunun çöküşü, ne de Doğu Avrupa'daki büyük değişim sol grupçukları hiç etkilememiş. Dünyada solun nereye gittiğini de izlemiyorlar. Belli ki kafalardaki 'sosyalizm modeli' derin dondurucuya konmuş bir zihinsel gıda titizliği ile korunuyor...Bunlar çete"*

3 Mayıs tarihli Hürriyet; *"Bunun adı çapulculuk. Bunların emekle ilgisi yok!"* -Mesut Yılmaz

Gene aynı tarihli Milliyet; *"Emek Partisi yaptığı açıklama da, 'Ayrıca kimi 'devrimci' grupların* ***sınıf dışı tutumları*** *devletin 1 Mayıs'a kara çalma çabalarına adeta çanak tutmuştur' denildi."* (abç) *"Doğu Perinçek, 1 Mayıs kürsüsünü işgal etmenin, işyerlerini tahrip ederek araba yakmanın, Türk bayrağına saygısızlık etmenin solculukla, sosyalizmle bir ilgisi olmadığını' söyledi. Perinçek, 'bu tür davranışlara başıbozukluğun ve provakasyon gruplarının neden olduğunu' belirtti."*

Son alıntılarda Hürriyet gazetesinin eski Aydınlıkçı yazarlarından; *"Kendilerine çıkış yolu arayan gençlere, devrimcilik kılıfı altında çapulculuğu yutturmaya kalkanlara, değişimin yolunu tıkayan statüko ajanları yaftasını yapıştırmakta sakınca görmüyorum."* -Ferai Tınç *"Bunlar lümpen proletarya."* -Hadi Uluengin

"ÇOK KÖTÜ!" MÜ, YOKSA "ÇOK İYİ!" Mİ?

Rejimin yöneticileri son on senedir birbirlerini hakikaten yiyip durdular. Soğuk savaş sonrasının beraberinde getirdiği "tarihi fırsatları" kaçırdılar. Efendileri, dünya çapında liberalizmin pespaye bayrağını şimdi gönderden yavaş yavaş indirmekte. Türkiye'de, ülkenin özgül sorunları ile paralel, bu şartlar altında "özgür tartışma" hülyası da toz olup gitti. YDH'nin yıldızı bu ortamda söndü gitti.

Türkiye, 24 Aralık seçimleriyle toplumun tüm katmanlarında ciddi bir radikalizmin eşiğine geldiğini avaz avaz bağırdı. Yeri gelmişken söyleyeyim. Bu satırların yazarı daha derginin ikinci sayısında, "öznelcilik" denilen "subjektivizm"e düşerek, söz konusu gelişmelere ve devrimci gençliğin eli kulağında olduğuna dikkat çekti.

Ne var ki, legalizm rıhtımına pupa yelken yol alanlar, apışıp kaldılar. 1 Mayıs 1996'da dehşete düştüler. Kendi tabanlarının bile, kendi politikalarına ters orantılı tezatlıklarını bizzat-i müşahade ettiler. Ancak, tükürdüklerini yalamamakta da direttiler. Ezilenlerin muhteşem şölenine, içlerinden küfür ettiler. Ürkekçe, "bu olayların devrime ne yararı oldu" denli beylik laflarla, burun büktüler. "Sınıf'dan kopuldu" derken aslında, Şemsi Denizer ve onun "sınıfı"na mensup, burjuvalaşmış işçileri, kast ettiler. "Yazık oldu lalelere" diyerek, olası bir devrimin beraberinde getireceği, büyük karışıklıklara şimdiden, taraf olmadıklarını da açığa vurdular. Pekii, ya ezilenler? Onlar kendi dillerinden konuştular. Sırf hakim sınıflara değil, aynı zamanda legalizm rıhtımına pupa yelken yol alanlara da nanik yaptılar! Bir kez daha Başkan Mao'nun sözlerini teyid ettiler.

"Devrim yapmak, ziyafet vermeye, yazı yazmaya, resim çizmeye ya da halı işlemeye benzemez; o kadar zarif o kadar sakin ve yumuşak, okadar ılımlı, uysal, kibar, ölçülü ve alicenap olamaz. Devrim bir ayaklanmadır, bir sınıfın başka bir sınıfı devirdiği bir şiddet hareketidir." Vaktiyle Çin'li yoldaşlar, *"Denizleri aşmak kaptana, devrim yapmak Mao Zedung Düşüncesine bağlıdır."* derken, ne kadar da haklıymışlar!

Bitmedi! İtirazı olup da "Kadıköy rıhtımında lale" meselesine kafayı iyice takıp, "devrime ne yararı oldu" diye soranları, gene Başkan Mao'nun aşağıdaki zarih sözleri ile cevaplandırarak, yazıya son veriyorum.

"Köylülerin ayaklanması, eşrafın tatlı uykularını kaçırdı. Köylük bölgelerdeki olaylarla ilgili haberlerin şehirlere ulaşması, eşraf arasında hemen yaygara kopmasına yol açtı. Orta tabakalardan, Guomindang'ın sağ kanat unsurlarına kadar herkes, bütün bu olup biteni şu tek sözcükle özetliyordu: 'Çok kötü!' O sıralarda şehirde herkesin dilinde dolaşan 'çok kötü' fikrinin etkisi altında kalan, oldukça devrimci fikirlere sahip insanların bile, köylük bölgelerde olup biteni gözlerinde canlandırdıklarında moralleri bozuluyor ve 'çok kötü' sözünü reddedmiyorlardı..."

"... Bu çok iyi bir şeydir. Hiç de 'çok kötü' değildir. 'Çok kötü' olmakla hiç ilgisi yoktur. 'Çok kötü', açıkça toprakağalarının çıkarları doğrultusunda, köylülerin ayaklanmasına karşı çıkmak için ortaya atılmış bir teoridir; açıkça toprak ağası sınıfının eski feodal düzenini koruma, yeni demokrasi düzeninin kurulmasını engelleme teorisidir; açıkça karşı devrimci bir tespiti, devrimci yoldaşlardan hiç biri bu saçmalığı ağzına almamalıdır.

Köylülerin yaptığı tamamen haklı bir şeydir! 'Çok iyi' köylülerin ve bütün diğer devrimcilerin teorisidir." (1) (abç)

Okuyucuya bilgi: Legalizm'e ilişkin geçen sayıdaki yazının devamını, 1 Mayıs gelişmelerinden ötürü, gelecek sayıya ertelemek zorunda kaldım.

(1) (Mao Zedung. Seçme Eserler 1, sayfa 35-36)

Türk halk müziğinin dünden bugüne seyri

Sami GÜVERCİN

Öncelikle niçin Türk Halk müziği (THM) üzerinde durduğumu açacağım; THM geçmişten günümüze kadar olan oluşum sürecinde, birçok baskılarla karşılaşmış olduğundan. Bu baskı dönemi Osmanlı İmparatorluğu döneminde kendini daha fazla hissettirmiştir. Halbuki, bugün getirilmek istenen, Osmanlı müzik kültürünün Türk müziği ve tarihi olduğudur. Bu yanılgı bizi, "Anadolu'da ki halk kültürüyle" çelişir duruma getirmektedir. Halkın olmayan ve üretmediği, yalnızca saray erkanının islam ideolojisi ışığında oluşturulan müziğin bugün bizim gibi gösterilmesindeki amaç, Osmanlı müzik kültürünü kurtarma girişiminden öte bir şey değildir. Bugünün akademik müzik eğitim kurumlarında bu çelişkiyi daha rahat görebilmekteyiz.

İlk öğretim yıllarında bize verilen eğitim, cumhuriyetle gelen batı müziği kaynaklı basit müziklerdir. Ortaokul-lise döneminde ise, biraz daha pekişerek daha bilimsel temellere oturtulup tamamen batı müziği normlarında Türkçe sözlü bir eğitimdir. Durum böyle iken, üniversite çağlarında bu eğitim tam tersi bir dönüş yaparak Osmanlı saray müziğine döner. Bugüne kadar almış olduğumuz müzik kültürünün tersine bir müzik eğitimini kabullenmeniz oldukça zoraki bir durumdur. Bu zorakiliğin sebeplerinden ilki, dilde karşılaşılan yabancılık iken, ikincisi, o güne kadar duymadığınız ezgilerdir. Bu esnada, tam bir çelişki içeren batı müziği dersleri verilmektedir. Halk müziğini ise, çok sınırlı öğrenirsiniz. Buradan çıkaracağımız tek sonuç, saray müziği eğitiminin devamını sağlayarak halk müziğini dışlama çabalarıdır. Bu süreç 1950'lerde başlamakta, varlığını da günümüzde sürdürmektedir.

Halk müziği, halkın yaşadığı veya dolaylı olarak ilişkide bulunduğu çevrede çeşitli olaylara karşısındaki duygu ve düşüncelerini belirlenmiş kurallar içersine almadan, sazlı veya sazsız olarak ezgisel anlatımıdır.

Niçin belirli kurallar içersine alınmaz? Çünkü, halkın müzik üretimi oluşum itibariyle tamamen toplumsal karakter içerir. Anlatım halka ulaşabilmesi için, halk müzik kültürüne ve toplumsal duruşuna uygun olması gerekmektedir. Tabii bu ilk aşamadır, bu aşamanın böyle süreceği anlamına gelmez.

Halkın üretimlerinde Osmanlı saray müziğinde olduğu gibi, sanat endişesi yoktur. Sanat endişesinin olmayışı, halk üretimlerinin sanatsal içerikli olmadığı anlamına gelmez. Bu tanımın içinde kullanılan sanat endişesi cümlesi esasen halk üretimlerinin genişliğini belirtir.

Saray müziğinde yapılan eserler, tamamen Arap ve Fars müzik kültüründen ibarettir. Bu müzikte ki dil Arapça ve Farsça olduğu gibi, müziğin makamsal yapısı da Arap ve Fars kültürüne dayanır. Bunun sebebi de Osmanlının Bizans müzik kültürü karşısında, alternatif müzik kültürü oluşturma çabalarıdır. Bu bir anlamda, Bizans müzik kültürü ile, Arap-Fars kültürünün çatışmasıdır. Osmanlının, bilhassa, THM'ni yok saymasındaki temel, yapılan müziğin halk tarafından benimsenmesi Osmanlının da kendini halk ile özdeşleştirmek istememesidir. Hatta Türk dilinin kullanımında bile, bunu açıkça görmekteyiz. Saray çevresinde Türk dili neredeyse yok denecek kadar az kullanılmaktadır.

Cumhuriyetle birlikte, oluşan yeni tehlike de bugüne kadar kullanılan ozanlık sıfatının Türkleştirilme çabasıdır. Örneğin, ozanlık konusunda M. Fuat Köprülü, *"ozanlığın Orta-Asya'dan Türkler vasıtasıyla Anadolu'ya getirildiğini"* söyler. Halbuki ozanlık, MÖ 9. yy.da Anadolu'da Homeros ile tarih sayfasında belirir. Bu arada, Ozanlık eşanlamlı ifadelerle bir çok kültürde mevcut olmasına rağmen, belirgin çıkışı Homeros ile birlikte yapmıştır.

THM, cumhuriyetle birlikte, bir toparlanma sürecine girmiştir. O güne kadar herhangi bir bilimsel çalışma kapsamına tam olarak alınmamıştır. Bu süreç, M. SARISÖZEN'le birlikte başlar. Bu başlangıçta dikkatimizi çeken önemli unsurlar şunlardır: Birinci faktör, millileşme politikaları ile başlayan derleme çalışmalarıdır. Bu derlemeleri yapan M. SARISÖZEN, yanında herhangi bir halk bilimcisi bulundurmamıştır. M. Sarısözen, 1952'lere kadar saray müziği karşıtı olmasına karşın, 1952'lerden sonra Karel-Gazimihal(*) etkisine girerek, saray müziği kurallarını dolaylı da olsa, THM'ne uygulamıştır.

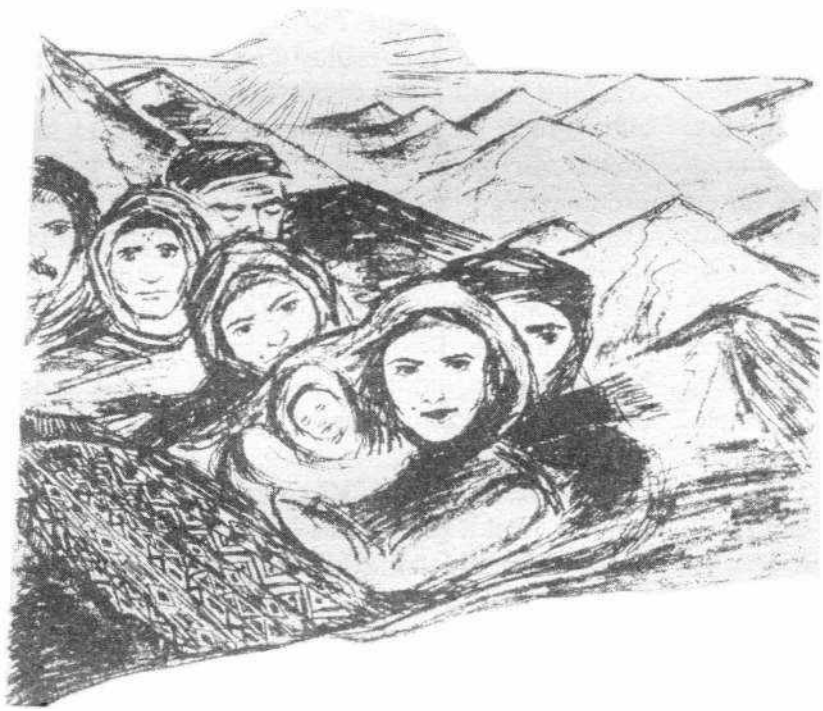

HALK MÜZİĞİNDE BAĞLAMANIN ÖNEMİ

Öncelikle bağlama, THM'nin temel çalgısıdır. Bugün Türkiye'de her kültür tarafından kullanlılmaktadır. Bağlama, müzikal açıdan halk kimliğimizi yansıtmaktadır. Fakat bağlama üzerinde bugüne kadar bilimsel-somut çalışmalar yapılmadığı gibi, bağlamanın var olan tarihi çalışmaları da hasır altı edilmek istenmiştir.

Bu çalışmaların ilkini, Hızır Ağa'da görmekteyiz. (1870) Hızır Ağa, BOZUK adı altında verdiği sazda, perde sayısının 1 sekizlik içersinde 12, dolayısıyla 1.5 oktavda 17 perde 18 ses olduğunu belirtmiştir.

Bela BARTOK (**) Anadolu'da yaptığı halk müziği araştırmasında Adana'lı Kır İsmail'in sazla fotoğrafının çekmiş, bu fotoğraf ve araştırmasıyla halk müziğinde 1 sekizlik içersinde 12 perde 13 ses olduğunu saptamıştır.

A. Rıza YALGIN, "Cenupta Türkmen Çalgıları" adlı eserinde ÇÖĞÜR adlı sazın perdelerinin 1 sekizli içersinde 12 perde içerdiğini belirtmektedir.

Ferruh ARSUNAR, "Tunceli-Dersim Halk Türküleri ve Pentatonik Sesler" adlı eserinde vermiş olduğu bağlama şemasında 1.5 oktavda 17 perde olduğunu belirtmektedir.

Sadi Yaver ATAMAN, "Anadolu Halk Sazları" adlı eserinde bağlamının perde sayısının 1 sekizlik içersinde 12 perde, 1.5 oktavda ise 17 perde olduğunu belirtmektedir.(1938)

İbrahim SARIÇİFTÇİ, 1965'de yayınlanan "Bağlama Metodu" adlı kitabında (bu kitap yayınlanan ilk bağlama kitabıdır.) 1 sekizli içersinde 17 perde olduğunu ileri sürmüştür.

Cemil Demir SİPAHİ, "Türk Halk Oyunları" adlı kitabında Melda Niyazi'nin önerdiği, Kemal İlerici'nin yaygınlaştırmaya çalıştığı 53'lü sistemi savunmuştur. Özünde bu sistem, 1 sekizli içersinde 12 perde sistemine denk düşmektedir. Sipahi, bu sistemi savunurken, Alt Tel, Orta Tel, Üst Tel grubundaki 1.5 oktava göre 17 perde karşılığına denk gelen sistemi esas almıştır.

Cafer AÇIN, 1983'te yazdığı bir yazıda bağlamada standardizasyona gidilmesi için, 1 sekizli içersinde 12 perde ve 13 sesi temel alarak mümkün olacağını belirtmiştir.

1786'larda başlayıp günümüze değin yapılan bu çalışmaların üstü örtüldüğü gibi, halihazırda bu konuda çalışlmalar yapılmamıştır. Bağlamanın standardizesi yapılmadığı gibi, Karel-Gazimihal öncülüğünde saray müziği çalgısı Tanbur esas alınarak bugünkü bağlamanın perde şekli oluşturulmuştur.

M.SARISÖZEN, 1952'de yazdığı "Yurttan Sesler" adlı kitabıyla 1939'lara kadar olan süreci kapatmış, ve bağlamada 1 sekizli içersinde 17 perde 18 ses olduğunu belirterek bilakis daha sonraki yıllarda da bizzzat uygulayısıcı ve eğitimcisi olmuştur. Bu sebepten dolayı 1950'li yılları THM'nin tahrip yıllarının başlangıcı olarak alıyorum.

1950'lerden 1970'lere gelinen süreçte halk ozanları var olan türküler üzerine politik içerikli sözler yazarak süreçte etkin olmuşlardır. Bu süreçte halk arasında türküler etkin yerini korumaktadır. Ne kadar da eğitim kurumlarında haketiği yeri bulmamışsa da, geçmişte olduğu gibi, halk arasında ilkliğini sürdürmüştür.

1980 askeri cuntasıyla birlikte sanatçılar üzerinde yoğun bir baskı oluşturulmuştur. Sanatçıların kimlikleri daha sonraki yıllarda bu baskılar üzerinden şekil alacaktır.

1983 ANAP iktidarıyla birlikte Türkiye'de müzik yeni bir oluşuma girecektir. O güne kadar ön planda olmayan "pop müzik" devlet destekli sıçrama yapacaktır. Bu biçimlendirme THM'nide etkileyerek, halk müziği adı altında yoz üretimlerin çıkışını sağlayacaktır. Bu üretimler büyük kentlere göç ile doruk noktasına ulaşacak ve arabesk denen müziği oluşturacaktır. Arabesk; Orhan Gencebay'la kimlik kazanarak, İbrahim Tatlıses'lerle şirketleşmeye girerek kaset sanayiisini oluşturacaklardır. Bu doruğa ulaşma ve şirketleşme sebebinin önemli bir etmeni de yapılan üretimlerin halk müziği ağırlıklı saray müziği ve hatta batı müziği çalgıları eşliğinda çalınmasıdır. Bu müzik, köy-kent çelişkisinin en açık bir şekilde dışa vurumudur. Özellikle O. Gencebay, bu çelişkileri çok iyi bilen ve yakalayan birisidir.

1984'le birlikte Grup Yorum'la toplum sorunlarına müzik aracılığıyla bakış ve sesleniş gelişmiştir. Genelde yapılan müzik yılgınlık karşıtı bir müzik olmasına rağmen hitap ettiği çevre öğrenci kesimini aşamamıştır.

Yorum, Kızılırmak, Ekin, gibi müzik grupları öğrenci kesimini aşamadıkları gibi geleceğe yönelik bilimsel çalışmalara girmemişlerdir.

Benim fikrim, Ruhi SU'nun bir adım ilerisine gidilemediğidir. 80 sonrası kaset tekniği kullanılmasına rağmen, görsel medya kullanılmamış/ kullanılamamıştır. Yapılan müzik, yıllar geçmesine rağmen hep aynı içerikte, aynı kesime hitap etmiştir. Bu oluşum, müzikte halkçılık geleneğini, grupçuluk geleneğine dönüştürmektedir. Bu gidiş bir süre sonra kendi ürettikleri mirası yemeye dönüşmüştür.

Bu son durum ilericilikle bağdaşmamaktadır. Toplumun sanatçıları; halkın duygu ve düşüncelerini yansıttıkları gibi, toplumun müzik üretimlerini de (hedef evrensellik olmak kaydıyla) biçimlendirmelidirler. Bir önemli görevleri de gelecek topluma geçiş yapacak üretimler bırakmasıdır. Yoksa müzik açısından dar bir çevreye sıkışmak, geleceğe ters orantılıdır.

1990 ve sonrası görsel medya atağa geçerek toplum nabzını elinde tutar oldu. Yani Türkiye'de medya geniş kitlelere ulaştığı için, gündemi belirler hale dönüştü. Müzik grupları medyanın içine girmedikleri /giremedikleri için, iyice dar bir çevreye sıkışır hale geldiler. Medya kendine müzik dünyası oluştururken, Edip AKBAYRAM bu oluşumu delerek, medyada hak ettiği yeri aldı. Bazı müzik grupları bu medya oluşumunun için girmedikleri gibi, alternatif üretmenin de dışına düşmüşlerdir.

Türkiye'de gelinen süreç kısaca böyledir. Peki, çözüm nasıl olacak, biraz da onun üstünde duracağım.

1-Kendini ilerici, aydın misyonuyla bütünleştiren, alternatif müzik üretimleri yaptığını belirten tüm grup ve kişiler, öncelikle Türk müzik tarihini inceleyerek Türk müziğinin sınıflandırılmasını doğru olarak yapmalıdırlar.

2-THM'nin bilimsel eğitim kitabı çalışmaları başlatılarak, bu konuda yetkin olan kurumlara alternatif olarak sunulmalıdır.

3-Bağlamanın standardize çalışmaları yapılarak, bu dönem üzerinde halihazırda belirsizliğe son verilmelidir.

4-Halkın yöresel çalgıları ve yöresel tavırları incelenip, yöresel tavır ve çalgıları nasıl zenginlik olarak kullanılacağının çalışmaları yaplmalıdır.(Kesinlikle olumsuzluk olarak nitelendirilmemelidir.)

5-Çok sesliliği basit armoni kalıpları içersinde kullanmak ve algılamak yerine daha geniş eserler üretimine girilmelidir.

6-Dargrup mantığından çıkılarak yapılan çalışmalarda daha geniş halk kesimi hedeflenilmeli/ ulaşılmalıdır.

7-Bağlama-gitar ikilisi aşılarak çok sazlı orkestralarda bağlama eşliğinde veya bağlamayla yapılmış eserler oluşturulup çalınmalıdır.

8-Müzik eğitimi Batı müziği esas alınarak yapılmalı ve bu gibi kurumlarda çalışarak ses ve sazlarda yetkinleşilebilmelidir.

9-Dinleyiciye kaset yanında, görsel medyadan da seslenebilmenin şartları oluşturulmalıdır.

10-Varolan kültür yayınlarının çıkarılması düzenli hale dönüştürülmeli, geçmişten günümüze halk üretimlerine ve üretimcilerine daha geniş yer verilmelidir. Politik süreci takip etme yoğunluk olarak diğer yayınlara bırakılmalıdır.

Doğrusuyla, yanlışıyla sıralayabildiklerim bunlar. Bu sürece kısa zamanda girilerek geçmiş süreçteki olumsuzluklar kapatılmalıdır. Yaptığımız üretimleri sağlam temeller üzerine oturtmanın tek şartı budur. Alışılagelmişi söylemek en kolay olanıdır, başarıldığında övünç veren ise en zor olanıdır. Bugüne kadar kolaylık olarak, yapılmış olanları kullandık, şimdi halkın kültürünü tekrar halka vermek zor olmasa gerek. Hele kendimizi onların önünde görüyorsak, temel işimiz bu olmalıdır.

(*)Karel-Gazimihal: Dönemin saray müziği öncülleri (Mahmut Ragıp Gazimihal, Hulusi Suphi Karel. Kısaca Karel-Gazimihal diye anılırlar)

(**)Bela Bartok: Macar besteci, müzik üzerine araştırma-incelemeci.

Yalın karşılığı bu oldu, bütün emeklerin beynimde...

İnsana yaraşır bir dünya yaratma mücadelesinde hayatını kaybedenlerin anısına...

Orhan GENÇ

Tarih 18 Nisan 1995. Ateşin önündeyiz. Sabah, Rayber kötü rüyalar görmüş. "Bugünlerde birşey olmaz umarım" diye anlatıyor. Biz de onun ermişliğinden bahisle dikkatli olmamız gerektiğini söylüyoruz şaka yollu.

Önceki akşam yağış ve uykusuzluk nedeniyle vazgeçmiştik köye gitmekten. Bir gün önce ya da sonrası farketmiyordu. Munzur (Munzur Keskin) yine keçi avına çıktı öğle sonu. Biraz gezinip geldi Murat'la. Güzel bir oğlak görmüşler yukarıda, ama atış yapacak kadar yanaşamamışlar bile... Yoksa kaçmazdı Munzur'dan. Daha geçen hafta iki ayrı seferde iki iri tekeyi kayalardan aşağı indiren ve yine kış ortası iki ayrı oğlağı kar üstünde kaydırıp getiren o yiğitti ki, düşmanın da hayli çekeceği vardı elinden...

Akşamüstü avdan dönmüş, biraz yorgundu Munzur. "Sen gelebilecek misin" dedi Zeynel. Lafı mı olurdu onun için, "tabii" dedi hemen. Aslında birkaç kişi bırakabilirdik kamp yerinde. Lakin taşınacak eşya çoktu. İki grup halinde iki ayrı köye gitmemizin gerekliliği de toplu gidişi tercih ettirdi. İki grubun ayrılma noktasında telsizden duyduğum bir anonsu bildirdim Zeynel'e. "Nereden olduğu belli değil fakat bir merkezden çıkış yapılacağı bildirildi, dikkatli olun."

Biz Tırmığ'ın yolunu henüz yarı etmişken diğer grubun giriş yaptığını anladık, öte yüzdeki köyün köpek seslerinden. Tırmığ'ın sırtına yetiştiğimizde yayılıp bekledik biraz. Dikkat çekici birşey yoktu. Herzamanki gibi öncü birim yollandı boğazdan. Munzur çağırdı beni yanına. Bizim grubun komutanıydı. Yürüyüş sırasına göre grubun orta kesimini oluşturan birimle, bizim de yandan ilerleyip ileride köye daha yakın olan bir tepeye mevzilenmemizin iyi olacağını söyledi. Daha önceki girişlerimizde buna gerek duymamıştık. Sadece öncü birim yollanıp grubun geri kalanı topluca sırtta beklemişti. Ama bu sırtın köye uzaklığı biraz fazla olduğundan Munzur'un bu kez bir birimi Diktiriof'la burada bırakıp, bir birimle ileriye çıkış yapmak istemesi yanlış değildi. Kendi telsizini öncü birime vermişti. Orta birimde benim, arka birimde ise Rayber'in üzerinde telsiz olduğundan üç birimde irtibatlıydı.

Çıkış yaptığımız sırtla köyün arası çanak tipinde oval bir araziydi. Öncü birim diklemesine ileri çukur yoldan gitmişti. Biz ise sol kol üzeri yanlamasına pek aşağı inmeden ilerliyorduk yamaç boyu... Ben Munzur'un peşindeyim. Biraz sonra Ahmet (Halil Çakıroğlu) koşarak beni geçti. "Acele etme Ahmet" dedim. Sonradan aklıma geldi ki yürüyüş kolundaki sırası benim ve Meral(Süheyla Dağdeviren)'in önünde olduğu için, çıkışta geri kalmasına rağmen rastgele bir sırada yürümek yerine sorumluluk bilinci ve disiplin anlayışıyla yerini almak için koşup ileri geçti... İlerde mevzileneceğimiz yere yaklaşıyorduk ki kulağımdaki telsiz yeniden anons verdi. "Irmak Ahmet'le başlayan yapıyor." diye bir cümle geçti sadece. Bir yerde atış yapılıyor demekti. Kafamda iki ihtimal belirdi. Eğer atış yapılmaya başlanmışsa bizim sesini alamayacağımız kadar uzak bir yerdi. Ya da henüz yapılmamış ve birazdan yapılacak bir atışın bildirimiydi. Bizimle ilgili olup olamayacağının belirsizliğiyle birlikte Munzur yoldaşa iletmek üzere önümdeki Ahmet'e söyleyim diye hızlandım. Tam o anda, yani telsiz anonsundan 5-6 saniye sonra gümledi bir top yürüyüş hattımızın üstünden, "Yatın" diye bağırdı Munzur, yüzü koyun kapaklandık toprağa: Ardından bir daha bir daha kısa aralıklarla çok yakın noktalarda devam etti patlamalar. Ateşleme sesi hiç gelmiyordu. Ansızın düşüp infilak ettiği yerde ses veriyordu bu toplar. Dolayısıyla bir sonraki atışın ilk sesini alıp birkaç saniye öncesinden patlamaya karşı vaziyet alma imkanı vermiyordu. Verdiği tek haber aynı zamanda kurşun gibi savrulan şarapnellerdi. Her patlamanın ardından yüzlerce şarapnelin geniş bir alanda düşüşe geçmesi yumuşak toprağın karnında "tapır tapır" dolu yağışı gibi ses veriyordu uzunca.

10-15 saniye gibi kısa aralıklarla

gelen 4-5 patlamanın ardından bir inilti geldi kulağıma. Gidiş istikametine göre benim ilerimden ve biraz aşağılardan geliyordu ses. Benden geride ve yukarı tarafta yattığı yerden Meral'de duymuştu iniltiyi. "Yaralı var" dedi. "Aşağıdan geliyor dedim, Ahmet'in sesine benziyor, sürünerek yanına iniyorum."

Kulağım yanıltmamıştı beni. Sırt üstü yatan boylu boyunca, kan-revan acılar içinde, canımdan çok sevdiğim Ahmet'ti. Geçen yılın sonbahar olayını çağrıştırdı hemen. Orada da top atışlarından yara almıştı. Sanki özellikle onu izliyordu düşman topçusu... Bu nasıl bir sistemdi? Ne tür toplardı atılan? Nereden yapılıyordu atış? Çok yakından değilse nasıl seçiyorlardı hedefi? Karanlık ilk ateşten önce basmış ve ayışığı sırtın bu yüzünü almamıştı henüz. Ama atışların kuru sıkı değil, gözetleme yoluyla doğrudan hedefe yapıldığı isabet gücünden belliydi. Devam eden patlamalar da çok yakınlarımızda oluyor ve yere yapışık hareket etmeyi zorunlu kılıyordu. Baktım yüzünde birşey yok Ahmet'in, şuuru da yerinde.

"Ahmet, Ahmet, nereden aldın, yaran ağır mı?"

"Her yerimden aldım." dedi. "Göğsümden, kalbimden, kolumdan, bacağımdan, her yanımdan yara aldım..."

"Seni çekmemiz lazım, biraz gayret edebilirsen, şimdi Meral de gelir, beraber çıkartırız. Sakın kendini bırakma" diyerek, acele gelmesi için Meral'e seslendim. O da sürünerek yaklaşmaktaydı zaten. Bu arada Ahmet'in göğsünü inceledim. Parkasının önü açık ve kazağının sağ akciğer bölümü oldukça geniş kanlıydı. Kazağının üstünden elimle yokladım. Parçalanmış ciğerinin dışarı vermiş etlerini hissettim yumuşak topaklar halinde, sol göğsü kanlı değildi yalnız. Kendisi kalbinden de aldığını söylemesine rağmen dışta belli değildi. Umudunu ve gayretini artırmak için, durumunun ölümcül olmadığını, yaşama şansının devam ettiğini, kendisini mutlaka çekmemiz gerektiğini söyledim.

"Hayır hayır, bu kez yaralarım çok ağır, ben artık gidiciyim, siz bari durmayın, toplar fena yağıyor, bir an önce uzaklaşın" diyerek olumsuz yanıtladı umut istencimi. O artık kendine dair hiç bir beklentisi olmaksızın, parti için isteklerini dile getirmeye önem veriyordu yanlızca. Sesi yumuşacık, kadife gibi... Öyle içten, öyle duygulu çıkıyordu ki kesik kesik sözcükleri ağzından, bütün bilinci ve ruhu ile kendini vererek söyleyebildiği özlü bir kaç söz, yaşamının tüm anlamını ve son nefesindeki en büyük arzusunu, yazılı bir vasiyetin uzunca tümcelerinden daha iyi anlatıyordu:

"Par-ti-ye, parti-ye sa-hip çıkın! Kon-ferans-ta par-tiyi sağ-lam-laştırın! Sizlere gü-ve-niyorum. Bütün isteğim doğru Çiz-gi- de par-tiyi güçlen-dir-meniz!...

"Canımsın" dedim. "Böyle kendinden umut keserek konuşma. Böyle üzme kendini. Yaşaman çok çok önemli. Şu anda seni çekebilmemiz için gayret et. Başka şeyleri düşünme..."

Bu sırada Meral de yetişmişti yanımıza. Doktor gözüyle baktı göğsündeki büyük yaraya. Olumsuz anlamda başını salladı iki yana. Yaşatma şansının olmadığını belirtti usulca kulağıma. Benim de kanaatim devam eden kan kaybı ile Ahmet'in kısa süre sonra cansız gideceği yönündeydi. Böyle olması bir yana biraz dirsekleri üzerinde sürünme gayreti olmadığı durumda, bizim yatar vaziyet kendisini çekebilmemiz mümkün değildi. Ancak kendi gayreti halinde uygun bir usulle vücut ağırlığını bize yükleyerek yardımcı olabilirdik. Diğer bir seçenek ise omuza alıp ayakta taşımaktı. Ancak çok yakınlarımızda devam eden patlamaların böyle bir denemeye hiç şans tanımayacağı da belliydi. Yere yapışık durumda bile etkilenme ihtimali fazlayken, ayakta nasıl korunulabilirdi? Her top mermisi bütün istikametlere farklı açılarla yüzlerce şarapnel savuruyordu ki ayakta olanı çok rahat vuracağı gibi omuzda taşınacak yaralının tekrar isabet alması daha da mümkün olacaktı. Sürüyerek çekmemize imkan tanıması için Ahmet'e tekrar seslendim.

"Ne olur Ahmet, bizi böyle çaresiz koyma, biraz gayret, seni çekelim."

"Hiç mümkün değil" dedi.. "Ben bir külçe gibiyim. Boşuna zaman kaybetmeyin. Patlamalar sizide alacak. Çabuk uzaklaşmanız lazım. Kütöklüğümü çıkarın?..."

"Onu alırız, sorun değil, zaten seni çekmek için de ağırlıklarını alacağız" dedim. Bizimle gelebilmesi yönünde hala umut beslemek istiyordum. Ama o bizi oyalamamaya kararlıydı. Eliyle palaskasının tokasını zorlayarak "Çabuk çıkarın teçhizatımı, çıkarın çabuk" diye bağırdı. Meral'e baktım. "Durmayalım artık Orhan" dedi. "Alacağımızı alıp çekilmek zorundayız. Bak sırtın arkası nasıl parlıyor, birazdan ay ışığı yükselip buraları da alacak."

Artık benim de umudum tükenmiş ve yapacak başka bir şeyim kalmamıştı. Yatar vaziyet Meral'le uğraşıp sırtındaki boş çantayı, parkasını ve teçhizatını çıkarttık Ahmet'in. Üzerideki önemli dökümanları ve paraları parkasının fermuarlı cebplerinde taşıdığını bildiğim için hemen kendi sırtıma geçirdim parkayı. Teçhizatı da boş çantanın içine yerleştirip Meral koluna taktı. Silahını da kendi silahımın üstüne yatırdım, ikisini beraber sürükleyecek şekilde. Bu sırada diğer yoldaşlardan birilerini görebilmek için çevreye bakınıp seslendik. Daha önce yukarıdan Aze ses vermiş ve Meral onu yanıtlamıştı. Aze'nin sürünerek uzaklaşmış olduğunu tahmin ettik. Alev ise grubun en önünde sürüngüğünden çok aşağılarda olabilirdi. Bizim en yakında sesini alıp da sonraları duymaz olduğumuz Munzur'du en çok kaygılandığımız. Her ikimiz ayrı ayrı defalarca seslendik aşağılara.

"Munzur, Munzur... Sesimizi duyuyorsan cevap ver. Yaralıysan yanına gelelim..."

Munzur'dan cevap yoktu. Acaba çekilip uzaklaştı mı? Bu ihtimal pek zayıftı. Kafamızda beliren Munzur'un da sonraki patlamalarda vurulup cansız gittiği oldu. Aşağılarda bir yerde ne olduğunu pek ayırt edemediğim bir karartı ilişti gözüme. "Bak Meral, sanki şurada birisi yatıyor. Hiç kıpırtısız ama uzunca bir şey. Munzur olmasın. Bir de oraya inip bakalım." dedim. Cevap veren olmadığı durumda

Meral hiç aşağılara kaymaktan yana değildi.

"Bir şey seçilmiyor ki" dedi. "Munzur'a benzettiğin o karartı belki taştır, belki çalıdır. Hem biz çok zaman kaybettik, ay ışığı da geliyor, hızla sırta doğru çıkmamız lazım, aşağılara inersek çıkış yolumuzu daha fazla uzatacağız. Cevap alabilirsek inelim Munzur'un yanına , ama cevap alamazsak çok zaman kaybederiz, belki de hiç bulamayız. Tekrar seslenelim ona göre hareket edelim."

Bunun üzerine tekrar bağırdık aşağılara. Yine cevap alamadık. Ben gözlerime güvenebilsem karartıya kadar inmek için ısrarlı olacaktım en azından. Daha dikkatli izlediğim halde bir şey çıkaramadım. Bu sırada bizim diğer birimlerin telsiz konuşmaları geliyordu elimdeki cihazdan. Daha önce, ilk patlamaların ardından başlamışlardı çağrılar yapmaya. Munzur'un telsizi öncü birimde olmalıydı. Benim dışımdaki üç telsiz arasında bağlantılar kurulduğunu anlıyordum. Kürtçe konuşmalardan anlam çıkarmaya çalışıyor fakat tek tek bazı kelimeler dışında çözemediğim için anlayamıyordum. Bu arada bana yapılan çağrılar da oluyordu. Daha yukarda ilk çağrıları aldığım zaman cevap vermek için elimdeki cihazın mandalına basmış, fakat vericinin çalışmasını gösteren kırmızı ışığı yaktıramamıştım. Üç-dört defa deneyip de ışığın yanmadığını görünce, bataryadaki kalem pillerin zayıflığına yorup vazgeçmiştim aramaktan. Diğer birimler ise benden cevap alamadıkça ısrarlı çağrılarını sürdürüyorlardı. Ötekilerle de bağlantılı olarak beni sesleyen ve arayan Rayber'di. Cevap alamayınca da onlara bildiriyordu ki "Orhan'lardan haber yok, çağrılarımıza cevap gelmiyor diye..." Patlamaların olduğu yerdeki birimden haber almamak onları kaygılandırıyordu. Kaygıları yersiz de değildi. Yalnız telsizin bulunduğu kişi olarak benim yanıt verme imkanım bulunmasına rağmen cihazın aksaklık yapması daha ayrı olumsuzluk yaratıyor ve diğer birimler hiç bir şey öğrenemiyordu. Daha ısrarlı gelen son çağrılar üzerine yeniden denedim. Bu kez mandala basmamla birlikte kırmızı ışığın yanması konuşma imkanı verdi. Daha önceki denenmelerde neden yanmadığını anlayamamakla birlikte irtibat kurma olayını hemen değerlendirmeye çalıştım.

"Sesimi alan yanıt versin" Gelen Rayber'in sesiydi.

"Konuşan Orhan. Ben ve Meral Ahmet'in yanındayız. Ahmet yoldaş ağır yaralı, çekme imkanı bulamıyoruz. Silah-teçhizatlarını aldık. Munzur yoldaştan ses yok. Büyük ihtimalle şehit düştü."

Kısaca böyle bir bildirim yaptım. Rayber'den yanıt geldi.

"Ağır yaralı ve çekemiyorsanız zaman kaybetmeyin, bir an önce çıkıp bize yetişmeye çalışın, sırta doğru gelin, sizi bekleyeceğiz, arada bir tekrar konuşup durumunuz hakkında bilgi verin. Fazla muhabere yapmayın, düşman dinleyebilir..."

Bu konuşmadan sonra tekrar Ahmet'e döndüm. Onun ciğerleri parçalanmış, benim sağlam ciğerlerim kanıyordu. "Böyle ayrılmak çok acı. Elveda canım yoldaşım. Son bir diyeceğin var mı?" dedim. Halen daha şuuru yerindeydi Ahmet'in. Başından hiç bir darbe almamış ve yüzü tertemizdi. Elimle yanağını okşadım. Baş başa yaslanmıştık. O da boynuma sarılıp yanağımdan öperek "Elveda" dedi. "Partiye dair söylediklerimi unutma. Bütün yoldaşları kucaklıyorum..."

Nurten için özel bir şey, hani "kendini üzmesin" gibi , belki de emin olduğu için söylemeye gerek duymadı. Ya da hep partiye dair söylemlere önem verdiğinden kişisel mesajlara fırsat bulamadı.

"Hiç merak etme geride bıraktıklarını. Gözün arkada kalmasın. Herşey vasiyetince olacak. Sen ise bir meşalesin bizler için. Seni mücadelemizde bayraklaştıracağız" dedim son olarak. Meral'de özlü bir kaç söz söyledi vedalaşarak.

Sürünerek uzaklaşmaya koyulduğumuz sırada Ahmet'ten aynı dokunaklı ses tonuyla duyduğumuz yalnız sloganlardı artık: "Ya-şa-sın Par-ti-miz", "Yaşa-sın mü-cade-lemiz!"... Bunu izleyen az yukardaki bir patlamanın gümbürtüsü ve şarapnel yağmurunun tapırtısı ile birlikte Ahmet'in sloganları uğuldadı kulağımda uzunca.

"Ben öleydim loooy, ben kalaydım senin yerinde..." Hep böyle ağladı içim. Uzaklaşırken yamaç boyu, sersem gibiydim. Savaşın yasaları ne kadar acımasız olsa da, böylesine ağır ve kahrettirici bir çaresizliği hiç düşünmemiştim. Ahmet gibi bir yoldaşı halen konuşabilir vaziyetteyken ağır yaraları ve iniltileriyle başbaşa bırakıp uzaklaşmanın mecburiyeti düşte bile karabasan etkisi yapacak bir şeydi. Bu yaşadıklarım, bir süre sonra kan ter içinde uyanıp da derin bir "oh"çekişle ağırlığından kurtulacağım şeyler olabilir miydi acaba? Maalesef, düşle gerçek karıştırılacak gibi değildi. Meral'le birlikte hareketlenmemizin ardından top mermileri tekrar ilk atışlardaki sıklıkla düşmeye başlamış ve gidiş istikametimizi takiben yine çok yakınlarımıza vuruyordu. Aşağılardan Munzur'dan ve başka bir kimseden ses alamadığımız gibi daha önce yukardan ses veren Aze'nin de sesi duyulmuyordu. Biz Ahmet'le ilgilenirken çekilebilen çekilip sırta yetişmiş yada yaklaşmış olmalıydı. Yalnız Munzur için böyle düşünemiyor ve onu arayıp cesedini olsun bulamadığımıza yanıyordum. Aşağılara kaysak hiç olmazsa dürbünlü G-3'ü ile teçhizatını alabilirdik. Belki, belki de ses veremeyişinin nedeni olarak cansız gitmiş bir Munzur'la değilde, patlamaların şok etkisi sonucu baygın düşmüş bir Munzur'la karşılaşıp ayıltma şansımız olurdu kim bilir? Hayatın en şaşırtıcı sürprizleri belki de barut ile insan arasındaki oyunlar arasında çıkar ortaya. Böylesi bir ihtimalin aklıma gelmesi bile rahatsız ediyordu beni. Ama bir kez Ahmet'in yanında geçirdiğimiz zaman ve top atışlarının yanısıra ay ışığının da tehdit etmeye başladığı alan bizim çekilme süremiz ile hareket koşullarımızı da zorlar olmuş, bunun üzerine Munzur'u bulma şansımızın belirsizliği bizi daha kestirme olan yukarı hatta sevketmişti orada. İlk düşüncemi belli belirsiz karartıya doğru inmek olurken, sonra Meral'in yaklaşımı bana da doğru görünmüş ve bu tercihle yukarı vurmuştuk artık.

İçimizde Ahmet'in acısı ve Munzur'un uhdesiyle birlikte, ardımızdan

topların karşımızdan ay ışığının tehdit ettiği zorlu bir sürünme uğraşındaydık şimdi. Ahmet'in yanından sırta kadar olan mesafe 300 metreye yakındı. Çorak tipi arazinin sol tarafımıza düşen daha çukur hatları daha gerilere kadar karanlık iken, sağ tarafın yamaçları geriden hızla aydınlanıyor ve bulunduğumuz noktalar ile kestirme gidiş hattımız bu şekilde zorlanıyordu. Bir nevi ay ışığı ile kovalamaca halinde, yolumuzu uzatacak olmasına rağmen biraz yukarı vururken biraz da sola kayarak karanlığın koynunda ilerlemeye çalışıyorduk Meral'le. Bazen daha uzun bazen kısa aralıklarla devam eden patlamaların bizi de vurma ihtimali ve birbirimize müdahale gerekliliğini dikkate alarak çok yakın sürünüyor ve genellikle de başbaşa gidiyorduk. Zaman faktörü hızlı ilerlemeyi de dayatmasına karşılık kafamızda askeri bir kural ve atış hattından çıkabilmenin en vazgeçilmez şartı olarak netliğe sahip olan yere yapışık hareket etme durumunu pek bozmuyorduk. Yine de Meral'in beni uyardığı oluyordu. "Daha alçak sürün, kendini kaldırıyorsun, hangi an nerede patlayacağı belli değil, tek şansımız yere yapışık gitmek!"... Kollarımın arasındaki iki silahla dirseklerimden kuvvet alırken bazen başımı da kaldırıyordum ister istemez.

Önceki günlerin sürekli yağışıyla çamurlaşmış tarla biraz zorluyordu sürünmemizi. Silahlarımız ve her şeyimiz sıvama çamurdu. Yer yer kapkara dumana boğulan hava ve şarapnel yağmuruyla her karışı dövülen toprak, keskin barut kokuyordu. Önümüze küçük, taşlı ince bir derecik çıktı. Yanlamasına karanlık hatlara uzanan biraz derin bir dere olsaydı, işimize yarardı diye geçti aklımdan. Halen karanlık yerlerde ve yere yapışık ilerlediğimiz halde bizi izleyen top mermileri, düşmanın en azından hareket ettiğimiz sürece bizi gözetleyebildiğinin işaretiydi. Meral bazen bir iki boy geride kalıyor, yetişmesi için duruyordum. Bazen de birlikte hareketsiz yatıyorduk düşmana hedef kaybettirmek için. Ama, fazla zaman geçirmeye de gelmeyeceğinden hemen yekiniyorduk yeniden. Sırtın yolunu yarı etmiştik. Az gerimizdeki güçlü bir patlamayla tabanımdan darbe aldığımı hissettim. Ani yanma ve sızlama dışında etkili bir şey değildi. Ayağımdan yara aldığımı fakat sürünmeme engel olmadığını Meral'e söyledim. Sol yanımdaki Meral ile yine başbaşa ve birbirimizden güvenli devam ediyorduk toprağı avuçlamaya. Ay ışığıyla yarışma dışında telaşsız, sakin ve kendini bilen, birbirini kollayan şuurlu bir gidişti gidişimiz. Toplar hiç bir ön işaret vermeden patladığı için herhangi bir anı özel olarak kollama ve dikkat kesilerek daha sıkı korunma gerekliliğini duyurmuyordu. Bazen biraz ileri bazen biraz geride, bazen şu yanda bazen bu yanda olan patlamaların bir sonraki noktasını kestirmek de mümkün olmadığından hattımızı toplar değil, ay ışığı ile sırt arasındaki ilişki belirliyordu sadece. Top mermileri belli ki bizi takip edecek, nereye vursak o hattı izleyecekti. Bundan sonraki isabet durumu, vurulma/düşme ihtimali daha fazla olsa da umursadığımız yoktu birşeyi. Ne olduysa olacak, belki ölüm de gelecek, ama onursuzca olmayacaktı hiç bir şey. Az önce bizi vasiyetiyle ve sloganlarıyla uğurlayan Ahmet yoldaşın kendini ölümsüzlüğün kanatlarına bırakmasındaki yücelik beynimizden damarlarımıza kadar işleyen cap canlı bir öğretiydi. Öyle ki ateş ortasında ilerlemenin olağanüstü bir yönü kalmadığı gibi, ölüm adına hissettirebildiği de yanlızca bahtiyarlık oluyordu bilincimizde.

İlk darbenin ardından ikinci bir patlama yine aynı ayağımı vurmuştu daha etkili şekilde. Artık ayağa kalkacak olsam basamayacağım kesindi. Ama sürüyerek çekmemi etkilemediği gibi gayretime güç veriyordu sadece artan acısı. Meral henüz yarasız ve oldukça da canlıydı. Onun sağlam devam edebilmesi benim için huzur ve rahatlıktı özellikle. Benim kalmam halinde üstümdekileri alabilir ve tanıklık yapabilirdi yaşadığı her şeye.

"Meral'im" dedim "kendini iyi sakın. Şimdilik ben de iyiyim ama düşecek olursam bütün sorumluluk sana kalacak. Fazla ağırlık yüklenemesen de benim sırtımdaki Ahmet'in parkası ile kendi yeleğimi mutlaka almaya çalış. Her ikisi de düşman eline geçmemeli. "Umutlu ve gayretli Meral, sesi de güven verici "Merak etme onları, birlikte çıkacağız" diyerek güç verdi bana. "Feleğin çemberinden geçmek" diye buna denirdi. Böyle bir çekilmede omuz omuza iki yoldaş dayanışması ne güzel bir şey. Meral'le aramızda son zamanlar bir kaç tatsız münakaşa geçmişti. Birbirimizi kırdığımız, yaraladığımız olmuştu. Bana karşı çok sitemkar hale geldiğinden sonrasındaki konuşma isteğimi de reddetmiş, fakat küsülü gibi durmayıp günlük ilişkiler içinde yine arayı bulmaya dönük olumlu tavırlar içine girmişti. Tanıştığımız ilk yıllardan beri karşılıklı sevgi ve saygımız güçlü olmasına rağmen partinin bölünmesinden sonraki sürecin tahripkar ortamı içinde bir yerlerden başlayarak aradaki saygınlığı zedeleyen olumsuz tartışmalara girmiş olmamız, her ikimizin de sinirsel zaafiyeti temelinde birbirine çatma koşullarını artırmış, parti sorunlarına yaklaşım farklılıklarımız içinde birbirini anlama durumunu zorlaştırmış ve son dönem Mahmut'ların tasfiyecilere iltihakı ardından yürüttüğümüz bazı tartışmalarda bizi yanlış anlayan Meral Yoldaş kendisinde gördüğümüz hataların ötesinde ciddi güvensizlikler taşıdığımız varsayımı ile kendini olumsuz duygulara sevkederek daha da tahammülsüz olmuştu. Yine de aramızdaki 5 yıllık yakın yoldaşlığın ve geçmişten beri paylaştığımız değerlerin inkar edilemez bir saygınlığı vardı. Öznelci yaklaşımları giderebildiğimiz ölçüde aramızdaki sinir harbini ortadan kaldırmamız ve birçok siyasi konuda anlaşabilmemiz de mümkündü. İlginç olan gerçeklik Meral yoldaşın sinirli ve tepkisel çıkışmaları içinde bazen çok keskin karşıtlıklar ifade etmesine karşılık ideolojik-siyasi temelde esasen güvensiz olmaması ve görüşlerime itibar ederek diyaloğa önem vermesiydi. Bu nedenle aramızda bozuşmaya yol açan tartışmalar akabinde sosyal ilişkilerini uzun boylu sınırlamayıp belli bir sıcaklık ve diyaloğu yine tutturmaya çalışıyordu. Son günlerdeki yaklaşımı da böyleydi. Ancak benim burada gördüğüm en ciddi sorun aramızdaki saygınlığı zedeleyen du-

rumlar üzerine samimi konuşma isteğimi reddettikten sonra arayı bulma tarzının sanki aramızda giderilmesi gereken hiç bir sorun yokmuş gibi kendiliğinden olmasıydı. Hani kendisinin de söylediği gibi "parti güçleri niye ayrıldı, niye birleşti, birleşirken arasındaki sorunların çözümünü nereye erteledi?" Olayındaki ilkesizlik, benzer şekilde aramızdaki bozuşmalar ardından sorgusuz- muhasebesiz barışma durumunda aklıma geliyor ve bunun sağlıksızlığı beni rahatsız ediyordu. Ama en kötü şekilde cereyan eden ve birbirimize ağır hakaretler içeren son atışmamızın peşinden konuşma istemimi kabul etmeyen Meral'in ilişkilerimizi düzeltme yönündeki gayet istekli yaklaşımları içinde özel bir diyalog için daha elverişli ortamı yakalama ve öyle konuşma anlayışını da sezinliyordum.

İşte bir gece topların gümbürtüsü arasında omuz omuza geldiğim Meral yoldaşla aramızdaki ilişkilerin gerçekliği böyle olup, bana kendisiyle esaslı bir konuşmayı henüz yapamamış olmanın eksikliği dışında herhangi bir olumsuzluk hissettirmiyordu. Bu durum aynı zamanda bizler arasındaki çelişkilerin ve önemli ölçüde öznelcilikle büyüyen sorunların, ortak davamız yolunda düşmanla amansız mücadelenin silah arkadaşlığı, can yoldaşlığı ve bu temelde her zaman için kesinkes ön planda tutulması gereken birlik olgusu yanında ne kadar küçük olduğunun bir göstergesiydi. Meral'le aramızda tatsız münakaşalardan sonra bile içten içe taşıyabildiğimiz sevgi ve saygı, burada ateşin ve barutun ölüm senfonileri eşliğinde birbirine yapışık danseder gibi yaşadığımız siperdaşlığın eşsiz güzeliği içinde daha derin bir duyguya dönüşmüştü. Meral'e sonraki yıllarda ve şimdiye kadar da hiç sözünü etmediğim bir şey, bölgeye gelişimizin ertesi yılı belli bir tanıma ve kaynaşma ortamında kendisine sevdalanmaya başlamış olmamdı. O dönem duygumu açmak için acele etmemiş ve daha yeterli bir birliktelik içinde ilişkilerimizin gelişmesini gözetmiştim. Böyle bir olgunlaşma sürecini yaşamadan da birliklerimiz ayrılmıştı. Sonraki yıl kendisinin başka bir yoldaşla evlendiğini öğrendiğimde ise bu gelişme yolundaki duygu, kesintiye uğrayan haliyle sadece kendi içimde ve giderek mazide kalan bir şey olacaktı. O bunları hiç sezinleyebilmiş miydi acaba? Ben de bunu bilemiyecektim.

Sırta 50 metre kadar bir şey kalmıştı. Sarsıcı bir patlamanın peşinden güçlükle konuşabildi Meral. "Galiba ben de yara aldım, biraz duralım" diyerek... Neresinden aldığını sordum. "Bilemiyorum" dedi yine mecalsiz bir sesle. Kendini çekebilme durumunu anlamaya çalıştım. "Devam edelim, öyle engelleyici değil" dedi biraz sonra. Ama devam eden hareket içinde ağırlaşıyordu gelmesi. İki boy geride kalınca bekledim.Yanıma yetiştiğinde "Ağırlık çekemiyorum. Ahmet'in teçhizatını aşağıda bıraktım" dedi. "Neyse önemli değil, kendini çekebilmen yeterlidir" dedim. "Kendi silahımı da çekemiyorum" dedi. Onun da sorun olmadığını söyleyerek bana vermesini istedim. Alıp kolumdaki diğer silahların üstüne yatırdım. "Ha gayret Meral'im yanlızca kendini çekmen gerekiyor, sırta birşey kalmadı, topla gücünü, devam edelim."

Çok sürmedi bekleyiş. Yeniden sürünmeye başladı Meral. 5-10 metre gittik gitmedik. Yine baş başa ilerler haldeydik. Bir patlama daha oldu, yine sol yandan. Öncekilerin hepsinden daha şiddetli. Aniden sırtüstü döndü meral. Başını geriye düşürdü. Havayı ağartan ay ışığı bulunduğumuz yeri olmak üzere daha iyi seçtiriyordu her şeyi. "Olamaz" dedim. Bir anda nasıl kan çanağına dönmüştü Meral'in başı. Alnı, yanakları ve bütün yüzü oluk oluk kızıla kesmenin alaca karanlıktaki koyu parlaklığı ile dehşetli bir hal almıştı. Kayan gözlerinin akı daha korkunç bir ifade veriyordu değişen çehresine.

"Meral, Meral... Ne oldu kurbanım, ses ver" diye silkeledim omuzundan. Duyduğu bile yoktu beni. Hıçkırığa tutulmuş bir insanın refleks halini andırır şekilde, gırtlağından genzine kısa periyodlarla keskin iç çekişleri oluyor ve derinden tiz ses veriyordu sadece. Elimi yüzüne vurup, baygınsa kendine getirebilmek için sarsarak çağırmaya devam ettim bir süre.

"Meral'im, canım, ne olur cevap ver duyabiliyorsan belli et en azından..." Nafile, hiç bir belirti gelmiyordu bu yönde. Gözleri donuk, iç çekmeleri şuursuz ve her türlü duyudan yoksun haldeydi. Anladım ki can çekişmede Meral. Ölümcül bir darbeyle aniden gitmek böyle oluyordu demek ki. Nereden vurmuştu başına? Daha önce kazayla kendini vuran bir yoldaşın dağılmış beynine bakmak beni kendimden geçirmişti. Cesaret edip başımı çeviremedim Meral'im. Saçlarından belli olmayan haliyle kafasından aldığı darbenin öldürücü olduğu kesindi. Bir kez daha çaresizliği yaşadı ellerim. Tarifsiz bir hüzün çöktü içime önceki yoldaşların acısını paylaşarak geldiğimiz sırtın önünde, kendi acısını da yükleyerek yüreğime yapayalnız koymuştu beni bahtı kara yoldaşım. Onca meşakkatli bir uğraşın sonucunu görmeden, kendine hekimlik yapma fısatını bulmadan, üstelik son bir söz söyleme şansını da kaldırarak ortadan gidiyordu umarsız. Oysa söz vermiştik beraber çıkmaya. Kavuşup öte yüzdeki yoldaşlara, yaralarımızı saracaktı ..... Konuşacaklarımız vardı daha. Savaşmaya azimliydi. Yıllarca iki çizgide sebatlı, "gitmeyeceğim" diyordu hiç bir yere. Kahrolası ölüm onu da ayırdı ne çare.

Şimdi bir ben kalmıştım geride. Sırtın üstünde beliren tepsi gibi ayın ışığı önünde. Birbiri ardına düşen yiğit yoldaşlar tanıklığımı istiyorlardı sonunda. Çıkmak zorundaydım artık. Bekleyenler olacaktı tepede. Bulamamak da vardı ama, güveniyordum yoldaşlara. Bir top da beni vursa ölümcül yerden, canım çıkmadıkça tenimden, son nefesimde olsa bile yetişmeliydim oraya.

Kollarımın arasında üç silah, "elveda" deyip Meral'e dirseklemeye başladım toprağı. Az geride kalan Ahmet'in teçhizatı ile Meral'in kendi üzerindekini alıp sırtıma yerleştirmem, ay ışığı altında hayli uğraşmayı gerektireceğinden, bunları boşvermiştim. Sırta doğru çıktıkça daha isabetli gelen ve en sonunda Meral'i de götüren topların burdan öte yere yapışık hızlı hareket yönündeki buyruğu daha kesindi. Doğrulup oyalanmaya gelmeyecekti.

Belge olarak üstünden almamı tembihlediği bir şey de yoktu Meral'in Son durumu bildirseydim yoldaşlara iyi olacaktı ya, cebimdeki telsiz ses vermiyordu çoktan beri. Ne bir düşman muhaberesi, ne bizimkilerin konuşması... Kimbilir hangi kanala takılıp kalmıştı. Bağlantı kurmak için ışığını yakıp biraz uğraşmak gerekti. Onunla da zaman geçirmek istemedim. Aslında önemliydi ihmal ettiğim bazı şeyler. Fakat sırtı aşmak için beklemesiz, son rampaya doğru hareketlenmiştim bir kere...

Meral'den öte 10 metre ancak gitmiştim ki, sağ kulağımın dibinde gerçekleşen bir patlama ile büyük sarsıntı geçirdim. Sanki o anda kafama ağır bir demirle vurulmuştu. Öylesine şiddetli darbe tesiri yaptı. Ayni Meral'i götüren türden yara aldığımı sandım ilk başta. Güçlükle elimi gezdirip yokladım başımı. Ciddi bir yara belirtisi gelmedi. Kulağımdan kan geldi sadece elime. Basınç etkisiyle olan bir şeydi. Çok yakında patladığı halde, yere yapışık süründüğümden bir kere daha teğet geçmişti şarapnel parçaları. Ama sarsıntısı müthişti. Beynim hala zonkluyor ve bütün vücudum titriyordu. Kollarım gevşemiş kalmıştı silahların ağırlığı altında. Gücümü toparlamak için yeniden dinlenmem gerekirdi bir süre. Böylece iki seçenek belirdi gözümde. Ya bütün silahların ağırlığı ile daha yavaş sürünmek ya da ikisini bırakıp salt kendi silahımla mümkün olduğunca hızlı geçmek yokuşu. Son patlamaların hiç şakası yoktu. Aşağıdan beri hareketimizi takip ederek gelen topların isabet gücü sırtın önünde son haddine ulaşmış, biri Meral'i cansız götürüp, biri de beni beynimden sarsmıştı. Şimdi önümde 20-30 metrelik son rampa ve sırtın üstü vardı aşılacak, ki hareketsiz halde bile rahat seçilecek aydınlıktaydı dolunayın ışığında. İkilemde kaldım bir an için. Buraya kadar çektiğimiz silahların maddi önemi yanında manevi değeri de vardı. Can telaşına düşmemiş, kan-barut içinde kendimizle sürüklemiş ve uğrunda yaralar alıp bir şehit daha vermiştik. Ucuna kadar getirdikten sonra aşırmak vardı sırtın arkasına. Lakin çok daha kritik olan bundan sonraki gidişimin her karışında kollarıma zor vermek ve biraz da kafamı kaldırarak kendimi ileri atmak zorunda kalacaktım çekebilmek için üst üste yatık üç silahı.

Üçüncü bir seçenek nasıl oldu gelmedi aklıma. Hem silahları bırakmayıp hemde rahat sürünebilmek üzere pratik bir çözüm olarak iki silahı sağlı sollu çapraz sırtıma yerleştirebilirdim askı kayışlarıyla. İki yandan bedenime korunak da oluştururdu üstelik. Daha sonra görecektim belimdeki şarjörün ve sırt çantamdaki adaptörün bile nasıl önleyici olduğunu. Üç dört yerden kurşun gibi çarpan şarapnel parçaları çanta ve teçhizatı delik deşik ederken, çelik şarjörü teneke gibi yırtmış, adaptörü komple dağıtıp geçmiş ve bunlar sayesinde belimden iki küçük sıyrıkla atlatmışım darbeleri. Ne ki o an böylesi bir avantajı hiç düşünmediğim gibi, sırf taşıma kolaylığı yönünde de olsa sırta vurmayı akıl edemedim silahları. Baştan beri izlediğim yönteme takılıp öylece sürdürme yada bırakma seçeneğiyle yüz yüze kalınca bir süre önceki techizatlar gibi silahların da önemi, sırtı aşabilmenin vazgeçilmezliği ile küçüldü gözümde. Çok kritik bir etap oluşturan bu son rampayı geçemezsem bende kalacaktım, üstümdeki herşeyde. Getirip getirip bırakmak acı oluyordu ama sırat köprüsüne dönüştüğü bir durumda geçiş şansını silahlara bağımlı kılmak da doğru olmayacaktı. Duraksadığım anlar içinde kararsızlığı bu yönde aşarak Ahmet'in ve Meral'in silahlarını kolumdan indirip kendi silahımı alçak sürünme vaziyetindeki tutuş şekliyle yatırdım. O an yine yoldaşların hatırası ve manevi değeri geçti aklımdan; lakin tercih konusu olunca hepsinden yeni ve en sağlam silah olan kendiminkini aldım yine de.

Artık hiç durmadan bütün gücümle ve tam siper ilerleyecektim. "Ya Hızır" diyerek yekindim. Her an için yeni bir patlama bekliyor, fakat bir an için soluğumu tutma gereğini duymadan devam ediyordum. Bir film olsa izleyenlerin boğuntu derecesinde heyecan duyacağı durumu "ne olduysa oldu" nun rahatlığıyla geçmek ve belli bir iç huzurun yanında sonuca dair ilginç bir iyimserlikle "yolu yok, çıkacağım" duygusunu taşıyıp, düşmanın "kıyamet" topları ile alay edercesine ilerlemek güzeldi. Rampanın çoğunu geçmiştim ki son bir top az ilerde ve sağ çaprazımda ki bir zirve noktaya vurdu. Kulağımda çift ses yankılandı. Bu nasıl bir çarpmaydı. Anlayamadım ama, bir atış fırsatı daha vermeden arka yüze devrilmek üzere hızlandım iyice. Sırtın üstündeki düzlüğü geçerken gerideki köyün ışıkları kaybolmaya başladı. Atışların nereden yapıldığını bilemediğim için düşmanın ufuk çizgisini aştığıma emin olacak kadar öte yüzün inişinide süründüm. Sonra oturup çevreye baktım. Bir sigara yakmak geçti içimden. Yeri değildi. Kalkıp denemek istedim ayağımı. Sol diz üstü dikildim. Sağ ayağı basar basmaz kıç üstü oturttu geri. Yürüyemeyecektim demek ki. Yoldaşlardan ses seda yok, görünmüyordu kimseler. Meğerse çok yakında ve bağırıyorlarmış bir süredir. Kulağımın sağırlığından da bihaber gibiydim. Telsizi aldım elime. Ay ışığında kanalı bulup sesledim. Sırtı aştığımı, ayağımdan yaralı olduğumu, Ahmet, Meral ve Munzur yoldaşların şehit düştüğünü vs. bildirdim. Rayber cevap verdi. "Çok yakındayız, şimdi geliriz yanına".

Top atışları kesilmişti, bir alana top attığı sürece girme durumu olamazdı düşmanın. Ama devam etmezse toplar, dikkat etmek gerekirdi. Silahıma baktım kucağımda, sıvama çamur. Mekanizma çevresini elimle sildim. Namlu ağzına dolmuş çamuru üstümdeki çengelli iğneyle çıkarttım. Yatıp devam ettim beklemeye. İlerden iki kişi belirdi. Bağırdım: "Kamo?". Cevap yok. Bunlar bizimkiler olmalıydı ama neden ses vermediler. Üstelik yat vaziyetine geçiyorlardı. Top atışları ardından harekete geçen düşman güçleri olmasındı? Emniyeti açarak tekrar bağırdım. Bu kez cılız bir cevap geldi kulağıma, Rayber'in ismi geçti. Derin bir nefes verip, emniyeti kapadım ve çağırdım. Önden gelen yoldaşların peşinden Rayber'de yetişti. Durumu anlattım tekrar. Öte yüzde sırta çok yakın Meral'in düştüğünü, Ahmet'in ve Meral'in teçhizatlarının orada olduğunu, silahlarını ise daha beriye kadar getirip bırakmak zorunda kaldığımı belirttim.

Son patlamanın sırtı geçerken olması ve benim bu yüze devrilmemden sonra artık tümden kesilmesi, düşmanın hareketi izleyerek atışlar yaptığının daha kesin göstergesiydi. O tarafa adam göndermek bu nedenle hem riskli hem de yanındaki yoldaşlar azdı Rayber'in. Böyle bir denemeye girmedi. Yaramı sordu, bir çit alıp diz altından sıkıca bağladı kan kaybını önlemek için. Ağırlıkları verip öne düşürdü yoldaşları. Ve beni omzuna aldığı gibi yürüdü. Olay öncesi köye giriş noktasındaki öncü birimden telsizle haber alınmış fakat onlar bu taraftan çıkmamışlardı geri. Bizim ortak birimden ise Alev ile Aze gelip yetişmişlerdi benden çok önce. Öncü birimin üçlüsünü sabaha karşı çekildiğimiz hat üstünde bulacaktık ayrı ve dolambaçlı geliş yolundan. Diğer köydeki grubumuz patlamaları duymasıyla birlikte çevre güvenliği alarak ve bizim iniş hatlarımızı denetleyerek beklemişti uygun yerlerde. Onların yanına kadar omuzda taşıdı yoldaşlar beni. Sonra iki söğüt dalı, bir urgan ve şallarla sedye yapıldı hemen. Dört kişinin omuzunda zorlu yollardan geçirilip taşındım konaklama yerine kadar. "Gık" demeden ve engel tanımadan gerekeni yaptı yoldaşlar. Bundan sonraki günler ve haftalar içinde daha da zorlu uğraşları büyük özveriyle sürdürdüler. Olay öncesinden de düşmanın genel bir yöneliminin beklendiği alanda benim yaralı halimle birliğin hareket kabiliyeti çok sınırlı ve bu da zaaflı olacağından esaslı bir hat değişikliğine ihtiyaç duyuldu. Hava durumunun müsade etmesiyle birlikte yine sedye usulü harekete geçildi ve akşam sabah bir iki saatlik dinlenmeler dışında 24 saatten fazla süren muazzam yorucu bir uğraşla karlı dağlar aşıldı. Olaydan sonra unumuzun kalmadığı, ekmeğimizin olmadığı bir haftalık sürede ufak tefek başka erzakla yetinilip arazideki otlardan, salyangozlardan istifade edilmiş ve bir de teke vurulup kalan eti yolculukta yanımıza alınmıştı. Kar üstünde bata çıka sedye taşıyan yoldaşlar, omuzlarındaki yükün ağırlığı altında belleri bükülerek ve yüzleri ıstırap çizgileryile gerilerek, bir adım, bir adım daha indirmeden götürmenin meşakkatli çabasının ulaşılacak son noktaya kadar azimle sürdürdüler. Ekmeksiz bir kaç lokma et, bir iki avuç çerez ve biraz da zeytinle aldıkları enerjinin onlarca katını harcadılar yol boyu. Çokça adam değiştirme imkanı da olmadığından hemen sürekli aynı yoldaşlardı taşıyan. Üçü bu yolculuk öncesi 24 saate yakın başka bir yola gidip gelmiş ve hiç aralıksız denecek şekilde 48 saati dolduruyorlardı sedye altındaki devamı ile. Gücünün son haddine kadar kendini zorlamak denilen şey burada artık hafif kalıyor ve birbiriyle özveri yarışındaki yoldaşlar bedensel olarak sıfırı tüketmiş ayakta sallanır halleriyle salt ruh gücüne dayanarak taşıyorlardı adeta. Bıraktıkları noktada külçe gibi yere yığılacak olmalarına rağmen sedyeyi usulca ve dengeli indirmek için birbirlerini uyarmayı da ihmal etmiyor ve son bir gayretle ezile büzüle yere kadar tutuyorlardı yine de... Farklı koşullarda ufak tefek şeyler üzerine tartışmalar olabilirken burada önemli bir yakınma bile olmuyor, hemen herkesin yüz ifadelerinden alınan muazzam yorgunluğun bahsi bile edilmek istenmiyordu. İstisnai bir iki zayıflık belirtisi söylenme ise başından beri en zorlu uğraşları yüklenen ve kendi fiili gayretleri ile örnek olmanın yanında ruh verici söz ve davranışlarıyla da yönlendirici olmayı başaran komutan kademesindeki belli yoldaşların sorumluluğu altında problem olmaktan çok eğitici konuşmalara ve bunun üzerinden daha sebatlı dayanma çabalarına vesile oluyordu sadece. İşte savaş koşullarının kan-barut ortamları yanında böylesine zorlu, eziyetli durumları da gerçek bir sınav, iyi bir denek taşı olma özelliğine sahipti. İnanç sorunuydu her şeyden önce. İyi bir dava adamı olmanın şartı. Azmin, sebatin, sabrın ve özverinin ölçütü. Güçlü-zaaflı çeşitli yönleriyle kişiliklerin önemli bir tahlil laboratuvarı. Sorumluluk ve duyarlılık derecelerinin gerçek barometresi. Ve hatta belli ölçüde anlayışları bile sözsüz dışa vuran en ciddi göstergelerden biriydi zorlu pratiğin kendisi! Taşındığım sedye üstünde bir bakıma çok rahat, bir bakıma da en rahatsız şekilde bu pratiği sürekli ve en iyi izleyen de bendim.

Genç-yaşlı, eski-yeni, partili-partisiz, farklı konum ve kademelerdeki bütün yoldaşları bu zorlu sürecin denek taşında sınanan çeşitli yönleri ile daha iyi tanıdım ve anladım. Tek tek isimleriyle anarak özel değerlendirmelere girmeyi uygun görmüyorum burada. Övgüye değer pek çok örnek içinde birilerinin hakkını teslim etmede eksiklik olmasını istemem. Yanısıra eleştirel yaklaşım gerektiren durumlara değinmenin yeri ayrıdır ve bundan dolayı da kaçınmam gerekiyor özel vurgulardan. Ama bütünlüklü olarak şunu söylemeliyim. Parti olarak yaşadığımız koşullar, örgütsel dağınıklık ve güç kaybı, çeşitli savruluş ve dökülmeler ile yaşanmaya devam eden iç bunalım ve ağır dış etmenler birçok yoldaşın ruhunda zayıflık duygularını körükleyen ciddi dezavantajlar olmaya devam ederken, böyle zorlu günlerde büyük dirayet gösteren, metanet sağlayan, özverili pratikleri ile diğer yoldaşları gayrete getirmenin, şevkle yürütmenin, azimle dayandırmanın güzel örneklerini sergileyen olgun ve mütevazi kişiliklerin öncü etkinlikleri sayesinde gerilla birliğinin gidişatı olumlu bir seyir izledi ve genel olarak da iyi sınav verildi. Partili ve savaşçı genç yoldaşlardan da bir çoğu kendilerinden beklenenin üstünde dayanıklılık gösterdiler. Yaşanan acı olayın ertesinde şehit yoldaşların her an göz önündeki hatıraları ile burkulan yürekler, onlara layık olmanın yanında birbirine güç vermenin ve yeni badireleri sorunsuz göğüslemenin yoldaşlık duyguları ile kabarmadıydı bir yerde. Bu duygunun en anlamlısı da, şehit yoldaşların son hatıraları ile ateş ortasından sıyrılıp gelen malul komiser olarak benim şahsımda partinin değerlerine gösterilen ihtimam ve büyük meşakkatle yerine getirilen her türlü sahip çıkma fiilinde kendini gösteriyordu. Ben ise gözümdeki şehitlerin hayaline karışan bu canlı olgularla duygu titreşimi içinde "layık olabilmek" diyordum, cefakarlığına yoldaşların! Yalın karşılığı bu oldu, bütün emeklerin beynimde.

Baki MURAT / Avustralya

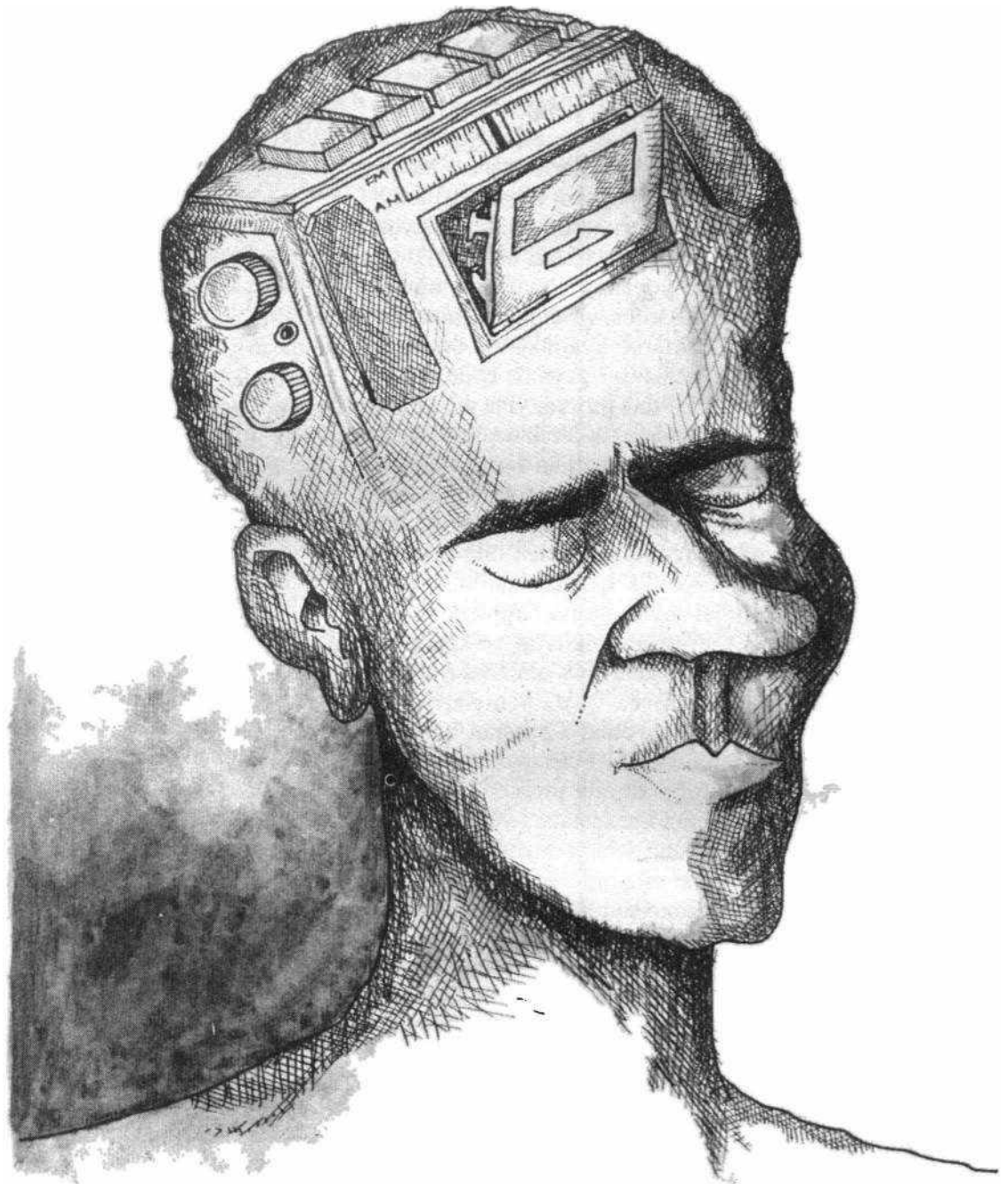

Kadın olduğunuz için müdür olamadınız. Kadınsınız diye gece sokağa çıkamadınız. Kadınsınız diye üniversiteye gidemediniz. Kadın olduğunuz için tek başınıza yaşayamadınız.

Kadın olduğunuz için bu gazeteyi alabilirsiniz.

YİNE DE İYİMSERLİK

Kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana

uçak sağ salim inebilsin meydana

doktor gülerek çıksın ameliyattan
kör çocuğun açılsın gözleri

delikanlı kurtarılsın kurşuna dizilirken

birbirine kavuşsun yavuklular
düğün dernek yapılsın hem de

susuzluk da suya kavuşsun
ekmek de hürriyete

kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana
onların dedikleri çıkacak
eninde de sonun da da...

Nazım Hikmet